

Jenna Penttinen & Roosa Rantasalo

OPAS LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMISEEN JA PUHEEKSI OTTOON

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2023

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Jenna Penttinen ja Roosa Rantasalo
Työn nimi	Opas lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottoon
Toimeksiantaja	Kymenlaakson hyvinvointialue
Vuosi	2023
Sivut	64 sivua, liitteitä 39 sivua
Työn ohjaajat	Tia-Marika Sohlman, työelämäohjaaja Auli Metsälä

TIIVISTELMÄ

Lähisuhdeväkivalta on yhteiskunnallinen ongelma Suomessa ja pahimmassa tapauksessa se voi johtaa jopa kuolemaan. Erilaiset lait sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittavat puuttumaan lähisuhdeväkivaltaan. Jokaisen ihmisen perusoikeus on elää ilman väkivaltaa.

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on tehty kehittämistyönä Kymenlaakson hyvinvointialueelle. Kehittämistyön tarpeena oli tehdä sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille opas, kuinka tunnistaa ja ottaa puheeksi lähisuhdeväkivaltaa. Tarve tämänkaltaiselle oppaalle on suuri, sillä väkivallan yleisyyttä selittävässä tekijöissä, väkivallan tunnistamisessa, väkivallan puheeksi ottamisessa sekä siihen puuttumisessa on koettu olevan puutteita. Kymenlaaksosta puuttuu myös ajantasainen käytäntö, kuinka lähisuhdeväkivaltaa kokeneita sekä väkivaltaa käyttäneitä asiakkaita kohdataan ja ohjataan tarvittavien palveluiden piiriin. Lisäksi tutkimusten mukaan lähisuhdeväkivaltaan ei puututa Suomessa riittävästi. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen on siis tärkeää luoda yhteiset toimintamallit, edistää myönteistä suhtautumista väkivallasta kysymiseen sekä tarjota siihen työntekijöille riittävä tuki.

Opas on tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten sekä alaa opiskelevien käytettäväksi ja tavoitteena on, että opas lisäisi tietoisuutta lähisuhdeväkivallan yleisyydestä ja sen monimuotoisuudesta, jotta herkkyys ja rohkeus siihen puuttumiseen lisääntyisi. Tavoitteena on myös, että lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta tulisi rutiininomaisempaa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Oppaassa tuodaan esille lähisuhdeväkivallan vähemmän tunnettuja muotoja ja rikotaan mielikuvia siitä, että lähisuhdeväkivalta ilmenisi vain fyysisenä väkivaltana. Siihen on koottu tietoa lähisuhdeväkivallan ilmiöstä ja sen monista muodoista sekä siitä, miten se vaikuttaa yksilö- ja yhteiskuntatasolla. Lisäksi oppaaseen on kerätty paikallisia ja valtakunnallisia palveluita, työkaluja ja menetelmiä, kuinka lähisuhdeväkivaltaa kokeneita sekä käyttäneitä asiakkaita pystytään auttamaan ja ohjaamaan oikean palvelun piiriin.

Oppaan suunnittelussa apuna hyödynnettiin paikallisten väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä siitä, mikä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa on tärkeää. Ajatuksia ja ideoita kerättiin aivoriihimenetelmän mukaisesti hyödyntäen interaktiivista Padlet-alustaa. Valmiista oppaasta pyydettiin väkivaltatyöntekijöiltä palautetta.

Asiasanat: väkivalta, lähisuhdeväkivalta, tunnistaminen, puheeksi otto

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Jenna Penttinen and Roosa Rantasalo
Thesis title	A guide to identifying and addressing domestic violence
Commissioned by	Wellbeing services county of Kymenlaakso
Time	2023
Pages	64 pages, 39 pages of appendices
Supervisors	Tia-Marika Sohlman, Auli Metsälä

ABSTRACT

Domestic violence is a social problem in Finland, and in the worst-case scenario it can even lead to death. Different laws and international human rights oblige conventions on the intervention of domestic violence. The fundamental right of every human being is to live without violence.

This functional thesis has been developed for the well-being area of Kymenlaakso. It was necessary to prepare a guide for social and health care workers on how to identify and address domestic violence. There is a great need for a guide of this kind because there have been shortcomings in factors that explain the prevalence of violence, identifying violence, addressing violence, and intervening in it. Kymenlaakso also lacks up-to-date practice on how customers who have experienced domestic violence and have used violence are met and directed to the necessary services. In addition, studies show that domestic violence is not sufficiently addressed in Finland. It is therefore important to establish common approaches to tackling violence in close relationships, to promote a positive attitude towards the issue of violence and to provide adequate support for workers.

Intention of the guide is to be used by social and health care professionals and students in the field, with the aim of raising awareness of the diversity of violence in close relationships in order to increase sensitivity and courage to speak about it. The aim is also to make bringing up the topic more routine in social welfare and health care. The guide highlights less well-known forms of domestic violence and violates the impression that domestic violence would only occur as physical violence. It contains information on the phenomenon of domestic violence and its many forms and how it affects individuals and society. In addition, local and national services, tools and methods have been collected in the guide, so that customers who have experienced and used domestic violence can be helped and directed to the right service.

The guide was designed with the help of the local professionals of violence prevention work and collecting their views on what is important in identifying and addressing violence in close relationships. Thoughts and ideas were collected according to the brainstorming method using the interactive Padlet platform. The ready-made guide received feedback from the professionals.

Keywords: violence, domestic violence, identification, bringing up a topic

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHTA	7
2.1	Toimeksiantaja	7
2.2	Tavoitteet	8
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	10
3.1	Väkivalta	10
3.2	Lähisuhdeväkivalta	11
3.3	Lähisuhdeväkivallan muodot	17
3.3.1	Henkinen väkivalta	17
3.3.2	Fyysinen väkivalta	18
3.3.3	Seksuaalinen väkivalta	19
3.3.4	Taloudellinen väkivalta	20
3.3.5	Digitaalinen väkivalta	21
3.3.6	Kulttuuriin ja uskontoon liittyvä väkivalta	22
3.3.7	Kunniaan liittyvä väkivalta	22
3.3.8	Kaltoinkohtelu ja laiminlyönti	23
3.3.9	Vaino	24
4	LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN	25
4.1	Riskiryhmät	26
4.2	Lähisuhdeväkivallan vaikutukset	27
5	LÄHISUHDEVÄKIVALLAN PUHEEKSI OTTAMINEN	30
5.1	Kokijan kohtaaminen	31
5.2	Tekijän kohtaaminen	33
5.3	Väkivallan oikeutukset	35
5.4	Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikeaa lähteä?	36
6	OPINNÄYTETYÖPROSESSI	37
6.1	Kehittämistarpeen tunnistaminen	39
6.2	Ideointivaihe	40
6.3	Suunnitteluvaihe	41
6.4	Toteutusvaihe	43
6.5	Millainen on hyvä opas?	44
6.6	Oppaan toteutus	45
6.7	Oppaan tavoitteiden toteutuminen	49
7	POHDINTA	51

7.1	Oppaan arviointi.....	51
7.2	Itsearviointi	51
7.3	Tutkimusetiikka ja luotettavuus	53
7.4	Ammattieettisyys.....	56
7.5	Jatkotutkimusideat	57
LÄHTEET.....		60
KUALUETTELO		65

LIITTEET

Liite 1. Ensimmäinen kirje työntekijöille

Liite 2. Toinen kirje työntekijöille

Liite 3. Opas

1 JOHDANTO

Lähisuhdeväkivalta on laaja yhteiskunnallinen ongelma, joka vaikuttaa ihan jokaiseen ihmiseen (Ahola & Ahola 2016). Se on väkivaltaa, jonka tekijä sekä kokija ovat joko olleet tai ovat keskenään läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkivalta voi siis mahdollisesti kohdistua henkilön tämänhetkiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, sukulaiseen tai muuhun läheiseen, eli ihan jokaiseen meistä. Hyvin usein lähisuhdeväkivallan kokijan lähipiiri altistuu myös väkivallan vaikutuksille. (Bildjuschkin ym. 2019, 7; Lähisuhdeväkivalta 2022.) Lähisuhdeväkivaltaa tapahtuu yleensä kodeissa ja siitä syystä se jää usein piiloon. Lähisuhdeväkivallan katsotaan olevan yhä edelleen tabu, joten se vaikuttaa siihen, että siitä puhutaan vähän. Jos lähisuhdeväkivallasta ei puhuta, on sillä merkittävä vaikutus siihen, että moni lähisuhdeväkivaltatapaus jää tunnistamatta. (Kytölä 2021.)

Lähisuhdeväkivalta on monisyinen ongelma ja sen tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa tärkeää on ilmiön, sen muotojen sekä vaikutusten ymmärtäminen. Esimerkiksi riita ja väkivalta ovat eri asioita. Jokaisessa parisuhteessa on toisinaan riitoja ja riitoihin vaaditaan aina kaksi ihmistä. Riidat saadaan yleensä sovittua rakentavasti keskustelemalla ja riidan molemmat osapuolet voivat keskustelun lomassa tunnustaa olleensa väärässä. Sovinnon jälkeen asiat jatkuvat ennallaan. Väkivallassa tilanne on toinen. Siihen tarvitaan vain yksi ihminen ja siihen turvautumista edeltää yleensä valinta. Väkivaltaa käyttävä ihminen kokee tekoa tehdessään, että hän saa teollaan tuotuaan läpi oman tahtonsa. Väkivallan teko voi toimia rangaistuksena tai se voi toimia koston keinona, mikäli itse on koettu vääryyttä. Väkivallan seurauksena parisuhteeseen erittäin tärkeänä osana kuuluva luottamus ja turvallisuuden tuntemus murenevat. (Hautamäki 2013, 49–50.)

Opinnäytetyömme sai alkunsa meidän viimeisten harjoitteluiden kautta, jotka suoritimme väkivaltatyön kentällä. Toinen meistä suoritti harjoittelun Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkissä ja toinen taas turvakoti Villa Jensenissä. Harjoitteluissa ollessamme toimimme ilmi kiinnostuksemme tehdä väkivaltatyön kentälle liittyvän opinnäytetyön, koska väkivaltatyö kiinnostaa meitä molempia.

Keskustelimme asiasta ensin kumpikin omilla tahoillamme ja kävi ilmi, että turvakodin esihenkilöllä ja johtavalla sosiaalityöntekijällä Auli Metsälällä olisi tarjota meille potentiaalinen opinnäytetyöaihe. Hän kertoi, että Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvakuista puuttuu ajantasainen lähisuhdeväkivallan toimintamalli sekä ohjeet, kuinka tunnistaa ja puheeksi ottaa lähisuhdeväkivalta. Kiinnostuimme aiheesta ja lähdimme työstämään toiminnallista opinnäytetyötä, joka pitäisi sisällään oppaan lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksiottoon.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHTA

2.1 Toimeksiantaja

Opinnäytetyömme toimeksiantajana on Kymenlaakson hyvinvointialue. Suomessa siirryttiin hyvinvointialueisiin 1.1.2023. Hyvinvointialueita on yhteensä 21 ja ne on muodostettu pääosin maakuntajaon perusteella. Suomen valtio rahoittaa hyvinvointialueiden toiminnan. Kymenlaakson hyvinvointialueen vastuulla on siis järjestää alueen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut. Kymenlaakson hyvinvointialueeseen kuuluvat Hamina, Kotka, Pyhtää, Kouvola, Miehikkälä ja Virolahti. (Tietoa hyvinvointialueesta s.a.)

Virallinen opinnäytetyön tilaajamme on Kymenlaakson hyvinvointialue. Mielestämme on kuitenkin tärkeää kertoa ja avata Turvakoti Villa Jensen toimintaa, sillä saimme opinnäytetyön aiheemme sieltä Turvakodin esihenkilöltä Auli Metsälältä. Lisäksi turvakodin palvelut ovat tärkeä osa lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa.

Turvakoti Villa Jensen on Kotkassa sijaitseva kodinomainen paikka, joka tarjoaa ympärivuorokautista suojaa ja välitöntä kriisiapua lähisuhdeväkivaltaa kokeneille iästä sekä sukupuolesta riippumatta (Turvakotitoiminta s.a.). Turvakotiin voi mennä yksin tai lasten kanssa ja sen palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia. Turvakodista saa ammatillista apua väkivallan loppumiseksi sekä ohjausta ja neuvontaa käytännön asioiden järjestämiseen. Sinne voi soittaa tai mennä oma-aloitteisesti mihin vuorokauden aikaan tahansa. Turvakoti on esteetön asuinhuoneisto, joka tarjoaa ympärivuorokautista turvattua asumista ja

on saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Tarvittaessa turvakotiin voi hakeutua myös nimettömänä (Turvakotipalvelut 2022.)

2.2 Tavoitteet

Vuonna 2020 järjestetyssä ensimmäisessä Kymenlaakson maakunnallisessa väkivaltafoorumin kokoontumisessa todettiin, että väkivallan yleisyyttä selittävässä tekijöissä, väkivallan tunnistamisessa, väkivallan puheeksi ottamisessa sekä siihen puuttumisessa on puutteita. Metsälä (2022) kertoo koostaneensa herätteeksi tällöin havaintoja suomalaisesta lähisuhdeväkivallasta ja siihen liittyvästä tutkimustiedosta ja näistä tutkimuksista kävi ilmi, että lähisuhdeväkivaltaan ei puututa riittävästi. Väkivaltafoorumiin kokoontui tällöin entisen Kymnsoten sekä Kymenlaakson kuntien edustajia esimerkiksi lastensuojelusta, poliisista sekä turvakodista. Foorumin tarkoituksena oli yhdenmukaistaa ja kehittää lähisuhdeväkivaltatyön käytäntöjä ja palveluja. Tällöin tiedostettiin siis tarve yhtenäiselle väkivaltatyön toimintamallille sekä työkaluille, joilla voi tunnistaa ja puheeksi ottaa lähisuhdeväkivaltaa asiakkaiden kanssa.

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena on luoda Kymenlaakson sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille opas, jossa kerrotaan kattavasti ohjeita ja neuvoja, kuinka tunnistaa ja ottaa puheeksi lähisuhdeväkivaltaa aikuisten asiakkaiden kanssa. Kohderyhmänämme on siis sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset. Aihe on rajattu toimeksiantajan kanssa aikuisiin asiakkaisiin, jotta opas ei paisuisi valtavaksi aiheen laajuuden takia. Oppaassa otetaan huomioon sekä väkivallan kokijat että väkivallan käyttäjät. Lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta on jo olemassa oppaita, mutta paikallinen opas, jossa esitellään Kymenlaakson palveluita ja käytäntöjä, on tähän asti puuttunut. Tarve tämänkaltaiselle oppaalle on siis merkittävä, sillä Kymenlaakson palvelujärjestelmässä ei ole tarpeeksi selkeää ja tiedossa olevaa prosessia ja polkua, kuinka ohjata lähisuhdeväkivaltaa kokeneita sekä väkivaltaa käyttäneitä asiakkaita tarvittavien palveluiden piiriin. Oppaamme tulee saataville Kymenlaakson alueelle eri toimijoille sähköiseen muotoon, myös niin, että ulkopuolisetkin pääsevät siihen tutustumaan.

Aiheen ja oppaan merkittävyyttä korostaa se, että kunnilla ja hyvinvointialueilla on lakisääteinen velvollisuus ehkäistä ja puuttua lähisuhdeväkivaltaan (October & Laitinen 2022). Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset -tutkimuksen mukaan lähisuhdeväkivaltaa kokevat käyttävät huomattavasti muuta väestöä enemmän sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, jolloin myös kustannukset ovat merkittäviä (Siltala ym. 2022). Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen on nähty tutkimuksen mukaan johtavan terveydenhuoltopalveluiden käytön ja kustannusten laskemiseen. (Siltala ym. 2022.) Inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi ja yhteiskunnallisten kustannusten näkökulmasta katsottuna, lähisuhdeväkivallasta on tärkeää kysyä systemaattisesti, luoda yhteiset toimintamallit sekä edistää myönteistä suhtautumista väkivallasta kysymiseen ja tarjota siihen riittävä tuki työntekijöille (October & Laitinen 2022). Oppaan tarkoituksena on vaikuttaa näihin edellä mainittuihin tekijöihin.

Lähisuhdeväkivalta koetaan vaikeana ja sensitiivisenä aiheena ottaa puheeksi, mutta oppaassamme korostamme sitä, että puheeksi ottamisesta tulisi rutiininomaista ja siitä kysyttäisiin jokaiselta. Kun lähisuhdeväkivallasta kysytään kaikilta, harjaannutaan samalla vaikeiden aiheiden käsittelyssä sekä toimitaan ennaltaehkäisevästi. Oppaamme tarkoituksena on lisätä tietoisuutta lähisuhdeväkivallan yleisyydestä ja itse ilmiöstä, jotta siihen kohdistuva häpeä ja stigma helpottuisi ja että herkkyys siihen puuttumiseen kasvaisi. Haluamme opinnäytetyömme sekä oppaamme avulla herätellä jokaista alan ammattilaista tai alalle opiskelevaa puuttumaan väkivaltaan, muissakin kuin väkivaltatyöhön suuntautuneissa palveluissa sekä ottamaan oppaasta vinkkejä työelämään.

Aihe on merkityksellinen alamme kannalta, sillä kohderyhmämme eli sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kohtaavat työssään päivittäin aikuisia asiakkaita, jotka ovat mahdollisesti voineet kokea tai käyttää väkivaltaa lähisuhteissaan. Tutkimusten valossa lähisuhdeväkivaltaan ei puututa tarpeeksi erinäisistä syistä ja se näkyy yhteiskunnassa huomattavina taloudellisina kustannuksina, puhumattakaan inhimillisestä kärsimyksestä. Vaikka kohderyhmämme onkin alan ammattilaiset, olisi mielestämme tärkeää puhua ja nostaa esille lähisuhdeväkivallan ilmiö myös alaa opiskelevien kanssa. Esimerkiksi sosionomi-

tutkinnossa ei ole pakollista lähisuhde- tai väkivaltakurssia vaan kyseiset kurssit ovat vapaasti valittavia. Lähisuhdeväkivalta aiheena olisi mielestämme tärkeää nostaa esille jo osana sosionomikoulutusta, jotta tulevaisuuden alan ammattilaiset ymmärtäisivät lähisuhdeväkivallan ilmiön ongelmallisuuden ja osaisivat toimia tilanteissa, joissa tavataan väkivaltaa kokeneita tai käyttäneitä henkilöitä. Jos lähisuhdeväkivallasta puhuttaisiin opintojen aikana, toimittaisiin samalla ennaltaehkäisevästi.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Väkivalta

Vuonna 2022 Suomi valittiin viidettä kertaa peräkkäin maailman onnellisimmaksi maaksi. Tuon tittelin saaminen aiheuttaa ristiriitaisia ajatuksia, koska samaan aikaan Suomi on Euroopan Unionin toiseksi väkivaltaisimaksi maa, erityisesti naisille. (Survey on violence against women in EU 2012; World Happiness Report 2022, 17.) Nämä tiedot kuvastavat hyvin sitä, että väkivalta ja etenkin lähisuhdeväkivalta jäävät yhä edelleen pimentoon. Tästä syystä koemme, että käsittelemme opinnäytetyössämme erittäin tärkeää aihetta. Ennen lähisuhdeväkivallan tarkastelua on kuitenkin hyvä määritellä, että mitä väkivallalla ylipäätään tarkoitetaan.

Bildjuschkin ym. (2019, 5) määrittelevät laatimassaan väkivaltakäsitteiden sanastossa väkivallan olevan *vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista siten, että tämä kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään ja että tämä johtaa tai voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vammantekemiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen tai kuolemaan*. Väkivalta on aina rikos ja, se on sellaista toimintaa, joka pelottaa, loukkaa sekä vahingoittaa sen kokijaa. Väkivaltaa käyttävä ihminen pyrkii tahallaan pahoittamaan toisen ihmisen mieltä tai satuttamaan häntä. Toisen ihmisen uhkailu, toisen ihmisen toiminnan rajoittaminen ja toisen ihmisen elämän kontrollointi ovat myös väkivaltaa. Väkivalta pohjautuu eriarvoisuuteen, jossa väkivallan tekijän tarkoituksena on alistaa kumppaniaan tai muuta läheistä ihmistään kontrolloimalla hänen elämänsä. (Kaitue ym. 2007, 12; Tunnista väkivalta s.a.)

Jokainen ihminen voi joutua väkivallan kohteeksi, koska lähtökohtaisesti se ei ole kiinni sukupuolesta, iästä, koulutuksesta, varallisuudesta tai asuinpaikasta (Tunnista väkivalta s.a.). Väkivallan voidaan kuitenkin todeta olevan sukupuolistunut ilmiö, jonka juuret ovat syvällä sukupuolten välisessä epätasa-arvossa. Sukupuoleen perustuvalla väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, joka kohdistuu ihmiseen hänen sukupuolensa takia. Naisilla sekä miehillä on yhtäläinen mahdollisuus altistua sukupuoleen perustuvalla väkivallalla, mutta suurin osa väkivaltatapauksista kohdistuu naispuolisiin henkilöihin. Naisiin kohdistuu väkivaltaa erityisesti lähisuhteissa. Miehiin katsotaan kohdistuvan väkivaltaa lähinnä julkisilla paikoilla ja hyvin usein väkivallan tekijänä on toinen mies. (Väkivalta ja häirintä 2022; What is gender-based violence? s.a.) Viranomais-ten tilastotietojen mukaan vuonna 2020 tehtiin 10 800 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikosta. Näiden väkivaltarikosten kokijoista aikuisia oli 78,4 prosenttia, joista naisten osuus oli 75,2 prosenttia. Vastaavasti kaikista väkivallan tekijöistä 78,1 prosenttia oli miehiä. Tilastotiedoista käy ilmi vain viranomaisten tietoon tulleet väkivaltatapaukset, koska läheskään kaikkia perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksia ei ilmoiteta viranomaisille. (Tietoon tulleet...2021.)

Väkivalta voi olla luonteeltaan hyvin näkyvää tai vaihtoehtoisesti se voi olla hyvin hienovaraisista, vallankäyttöön ja sanavalintoihin piiloutuvaa, jonka takia se asettuu helposti osaksi ihmisen elämää ja ihmissuhteita. Väkivalta voi ilmetä aluksi yksittäisin teoin tai sanoin, mutta väkivallalla on kuitenkin taipumus muuttua vakavammaksi, jolloin siitä voi muodostua päivittäinen pelon aihe. Ihminen, joka joutuu kokemaan väkivaltaa, hyvin usein tottuu siihen ja siitä tulee osa hänen elämänsä. Väkivallan kokijan elämässä pelko on hyvin hallitseva tunne ja se on myös merkittävä tekijä väkivallan leimaamisessa lähisuhteissa. Väkivaltainen ihmissuhde kaventaa ihmisen mahdollisuutta turvalliseen ja hyvään elämään. (Tunnista väkivalta 2022.)

3.2 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jossa tekijä ja kokija ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkivalta voi siis kohdistua henkilön

tämänhetkiseen tai entiseen puolisoon, lapseen, sukulaiseen tai muuhun läheiseen. (Bildjuschkin ym. 2019, 7.) Lähisuhdeväkivalta aiheena koetaan vaikeana, häpeällisenä ja pelottavana, jonka takia siitä puhuminen sekä siihen puuttuminen koetaan vaikeana. Usein perusteena on se, että ei koeta olevan tarpeeksi tietoa eri keinoista, eli siitä kuinka lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua. Lähisuhdeväkivalta on laaja yhteiskunnallinen ongelma, joka koskettaa ihan jokaista ihmistä. Se koskettaa paitsi väkivallan kokijoita ja väkivallan tekijöitä, mutta myös väkivaltaa nähneitä, perheenjäseniä, naapureita, ystäviä sekä eri ammattien edustajia. Lähisuhdeväkivalta niin kuin väkivaltakin on ongelma, joka yleensä toistuu ja pahenee, jos siihen ei puututa. (Ahola & Ahola 2016, 54.)

Päinvastoin kuin usein ajatellaan, lähisuhteissa tai perheissä tapahtuva väkivalta on universaali, kulttuureista, uskonnoista ja yhteiskuntaluokista riippumaton ilmiö (Hautamäki 2013, 49). Tästä syystä lähisuhdeväkivaltaa on hyvä tarkastella erillisenä muusta väkivallasta, sillä se on erityistä niin rikoksena, väkivallan muotona kuin kokemuksena. Lähisuhdeväkivaltatilanne tapahtuu usein omassa kodissa ja tekijänä on oma kumppani tai läheinen, jonka kanssa eletään yhteistä arkea. Väkivallan osapuolten välillä voi olla yhtä aikaa sekä voimakas tunneside, että väkivaltaan ja kontrolliin pohjautuva valtasuhde, jonka takia sitä ei välttämättä mielletä samalla tavalla rikokseksi kuin esimerkiksi tuntemattoman ihmisen tekemää väkivaltaa. Lähisuhdeväkivaltaa kokevan sekä sitä käyttävän on kuitenkin tärkeää ymmärtää, että kyseessä voi olla rikos, jopa vakava sellainen. (Siukola 2014, 10.) Lähisuhdeväkivaltaa kuvataan usein piilorikollisuudeksi, koska se on väkivaltaa, joka tapahtuu muiden tietämättömissä. On kuitenkin tärkeää tiedostaa se, että lähisuhdeväkivalta on hyvin usein rikosasia, eikä vain ainoastaan parisuhteen vuorovaikutusongelma tai riita, joka pitäisi ratkaista pelkästään perheen kesken kodin seinien sisäpuolella. Kyseessä on rikos, josta väkivallan tekijä on rikosoikeudellisessa vastuussa. (Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa jokaista s.a.)

Lähisuhdeväkivaltaan liittyy lainsäädäntöä. Suomen lainsäädännössä ei kuitenkaan suoraan ole lähisuhdeväkivallan määritelmää. Kaikkea väkivaltaa käsitellään lähtökohtaisesti samalla tavoin, osallisten välisestä suhteesta huolimatta. Suomen rikoslakia soveltaen voidaan todeta, että kodin seinien sisällä

tapahtuva väkivalta, kuten esimerkiksi pahoinpitely, raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu sekä vainoaminen ovat viralliseen syytteen alaisia rikoksia. Väkivallan yritys on myös yhtä lailla rangaistava teko. Tarkoituksena on, että kotona tapahtuviin väkivaltarikoksiin suhtauduttaisiin samalla tavalla kuin muihin väkivaltarikoksiin. Lähisuhde ei anna oikeutta loukata toisen ihmisen koskemattomuutta sekä itsemääräämisoikeutta. (Rikoslaki 19.12.1889/39, 20., 21. ja 25. §.)

Lainsäädännöstä huolimatta Suomessa ei puututa riittävästi lähisuhdeväkivaltaan. Tästä syystä eri ihmisoikeusjärjestöt joutuvat toistuvasti puuttumaan lähisuhdeväkivallan riittämättömiin toimenpiteisiin sekä lähisuhdeväkivallan kokijoiden auttamistyön keinojen niukkuuteen. Tarvittavien apukeinojen niukkuus sekä varhaisen ennalta ehkäisyn puuttuminen aiheuttavat huolestuttavia seurauksia. Suomessa kuolee vuosittain noin parikymmentä ihmistä lähisuhdeväkivallan seurauksena. (Kytölä 2021, 9–10.) Tästä syystä Suomi on ratifioinut Istanbulin sopimuksen, joka on naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty sopimus. Istanbulin sopimus astui voimaan Suomessa 1.8.2015 ja se pitää sisällään määräykset naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, väkivallan kokijoiden suojelemisesta sekä väkivallan tekijöiden saattamisesta vastuuseen teoistaan. Sopimus huomioi kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan muodot, mutta kehottaa osapuolia soveltamaan sopimusta myös kaikkiin perheväkivallan kokijoihin, kuitenkin kiinnittäen erityisesti huomiota naisiin sekä tyttöihin sukupuoleen perustuvan väkivallan kokijoina. Suomessa sopimusta sovelletaan myös miehiin ja poikiin, jotka ovat kokeneet perheväkivaltaa. Istanbulin sopimus keskittyy lähinnä väkivallan ennaltaehkäisyyn, mutta sen ohella se pitää sisällään myös runsaasti velvoitteita väkivallan kokijoiden suojeluun ja auttamiseen sekä väkivallan tekijöiden saattamiseen rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. (Istanbulin toimeenpanosuunnitelma 2018–2021 2017.)

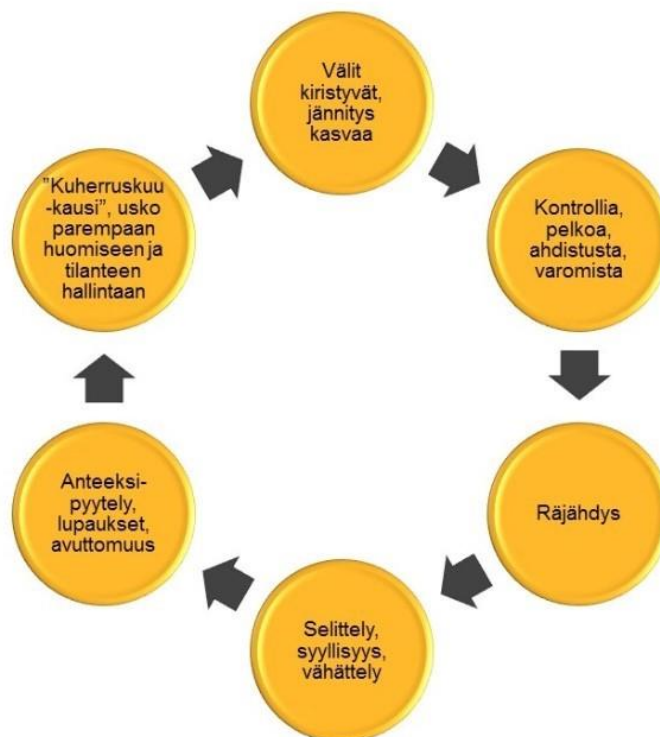
Lähisuhdeväkivallalle katsotaan olevan tyypillistä, että tekijä syyllistää kokijaa tekemästään väkivallasta. Varsinkin väkivaltaisten miesten on huomattu oikeuttavan käytöstään ulkoistamalla syyt pois itsestään ja tuoden ilmi selvän eron omien tekojensa ja pahoinpitelemisen välillä. He usein väittävät kokijan

olevan vastuussa heidän käyttämästään väkivallasta tai vaihtoehtoisesti puolustelevat käytöstään esimerkiksi mustasukkaisuuden, päihteiden käytön tai muiden ongelmien kautta. Kun taas puolestaan naiset, jotka elävät väkivaltaisissa suhteissa, kokevat herkästi syyllisyyttä ja häpeää tilanteen takia, samalla ottaen vastuun tilanteesta itselleen. (Kaitue ym. 2007, 14.) Naiset joutuvat lähisuhteissa useammin kokemaan väkivaltaa, mutta naisten katsotaan kuitenkin olevan yhtä aggressiivisiä kuin miesten. Naisten kokema viha on yhä edelleen tabu. Naisten kokeman vihan seurauksena syntyvää väkivaltaa ei yhteiskunnassa tavallisesti tahdota nähdä, tunnistaa eikä puhua siitä. Naisten osuus lähisuhdeväkivallan tekijöinä on kuitenkin kasvanut huomattavasti viime vuosien aikana, huolimatta suhdemuodosta. On kuitenkin hyvin mahdollista, että parisuhteen molemmat osapuolet käyttäytyvät väkivaltaisesti. (Nainen väkivallan... s.a.)

Lähisuhdeväkivaltaan sisältyy perheväkivalta, parisuhdeväkivalta sekä seurusteluväkivalta. Perheväkivallalla tarkoitetaan lähisuhdeväkivaltaa, jossa yksi perheenjäsenistä kohdistaa väkivaltaa toiseen perheenjäseneseen. Perheväkivalta altistaa koko perheen väkivallalle ja sen seurauksille, vaikka väkivalta kohdistuisikin vain yhteen perheenjäseneseen. (Bildjuschkin ym. 2019, 7.)

Perheväkivalta luo ensimmäisenä mielikuvia fyysisestä väkivallasta, mutta se voi olla muutakin väkivaltaa, kuten esimerkiksi henkistä tai taloudellista väkivaltaa. Perheväkivallan kuten muidenkin lähisuhdeväkivallan muotojen luonteeseen kuuluu toistuvuus. Toistuvuudella tarkoitetaan sitä, että perheen elämässä toistuu tietyt vaiheet, eli hyvät ja huonot vaiheet. Näitä vaihteita kutsutaan väkivallan kierteeksi. Väkivallan kierteen etenemistä voidaan kuvata kolmen eri vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa esiintyy ristiriitoja, perheenjäsenten välille syntyy jännitteitä ja perheessä hyvin todennäköisesti riidellään. Riitojen syynä voivat olla puolisoon kohdistuvien odotusten toteutumattomuus tai muu mielipaha. Riidat voivat pahimmassa tapauksessa eskaloitua niin, että joku riidan osapuolista turvautuu väkivaltaan. Riidan lopputulemana on usein se, että riita jää käsittelemättä, joka lisää jännitettä perheen sisällä. Toisessa vaiheessa jännitteiden lisääntymistä seuraa väkivaltilanteen purkautuminen eli esimerkiksi fyysisen väkivallan teko. Väkivaltaisen käytöksen aiheuttaa yleensä jokin merkityksetön asia. Tähän vaiheeseen saattaa

kuulua myös päihteiden käyttöä, joka voi tarkoittaa väkivallan tekijälle sitä, että on hyväksyttävää käyttäytyä väkivaltaisesti. Kolmannessa eli viimeisessä vaiheessa väkivaltatilannetta seuraa seesteisempi vaihe, jonka aikana väkivallan tekijä saattaa katua tekoaan ja pyytelee anteeksi. Väkivaltaa käyttäneen osapuolen ahdistus sekä häpeä motivoivat häntä antamaan lupauksia väkivallattomasta elämästä ja siitä, ettei hänen tekonsa toistu. Anteeksipyyntöä seuraa usein anteeksianto, koska elämän halutaan jatkuvan sopuisana. Hetken aikaa perheen elämä sujuu hyvin, mutta hoitamattomalla väkivallalla on tapana toistua. Väkivallan kierre alkaa kiertää kehäänsä yhä kiivaammin, jolloin väkivallan kierteen vaiheiden välit myös lyhentyvät. Tämä aiheuttaa sen, että väkivallasta voi tulla perheelle epäluonnollisen vääristynyt todellisuuden tila, jonka ominaisuuksia ovat väkivallan väheksyminen ja väkivallan perusteltuna pitäminen. Tässä vaiheessa väkivaltaa kokeneen osapuolen on hankalaa tunnistaa väkivaltaa, koska siitä on tullut osa hänen arkeaan. Väkivallan kierteestä on kuitenkin mahdollisuus päästä eroon, jos väkivallan osapuolet näin haluavat. Se vaatii vain sen, että he haluavat tilanteeseen muutosta sekä uskovat siihen, että asiat voivat muuttua. (Väkivallan monet muodot s.a.)

Kuva 1. Kuvakaappaus väkivallan kierteestä (Ensi- ja turvakotien liitto s.a.)

Parisuhdeväkivalta on läheisessä parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa, joka voi myös kohdistua henkilön nykyiseen tai entiseen puolisoon (Bildjuschkin

ym. 2019, 7). Parisuhdeväkivalta on kokijalle erityisen satuttavaa, koska se tapahtuu intiimissä suhteessa. Väkivalta voi aluksi ilmetä yksittäisin teoin, mutta sen jatkuessa, väkivalta muuttuu ajan kuluessa yleensä rajummaksi sekä seurauksiltaan pahemmaksi. Väkivaltaisesta suhteesta irtautuminen on kuitenkin vaikeaa, koska väkivallan osapuolet ovat keskenään intiimissä suhteessa. Suhteesta irtautuminen voi olla vaikeaa, jos väkivallan kokija kokee tilanteensa takia häpeää ja syyllisyyttä. Häpeän ja syyllisyyden tunteet vaikuttavat myös siihen, että väkivallan kokija ei välttämättä uskalla hakea apua, jonka avulla hänen olisi helpompaa irtautua väkivaltaisesta suhteesta. (Lähisuhdeväkivalta 2022.) Parisuhdeväkivallan kohteena katsotaan olevan yleisimmin naiset, mutta myös miehet voivat joutua parisuhdeväkivallan kohteeksi (Siukola 2014, 16). Parisuhdeväkivaltaa esiintyy muissakin kuin heterosuhteissa (Nainen väkivallan... s.a.). Parisuhdeväkivaltaa esiintyy myös seksuaalivähemmistöjen parisuhteissa, mutta siitä yleisesti ottaen puhutaan vähemmän kuin naisten ja miesten välisestä parisuhdeväkivallasta. Tämä saattaa johtua siitä, että yhä edelleen ajatellaan niin, että miehet käyttävät ainoastaan väkivaltaa ja naiset ovat väkivallan kokijoita. Lisäksi ajatellaan, että esimerkiksi naisten välisessä parisuhteessa ei voi olla väkivaltaa, koska naisten ei uskota käyttävän väkivaltaa. (Petilli 2016, 16.) Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat saattavat kokea väkivaltaa myös heidän perheenjäsentensä tekemänä ja sitä voi olla aluksi vaikeaa tunnistaa. Läheiset saattavat kohdistaa kokijaan henkistä väkivaltaa, joka voi ilmaantua seksuaalisen suuntautumisen vähättelynä, syrjintänä tai perhepiirin ulkopuolelle hylkäämisenä. Väkivaltaa voi siis esiintyä, oli suhde sitten millainen tahansa. (Essel ym. 2017, 54–55.)

Seurusteluväkivalta on nuorten välisissä seurustelusuhteissa esiintyvää parisuhdeväkivaltaa. Seurusteluväkivalta eroaa luonteeltaan aikuisten välisestä parisuhdeväkivallasta, vaikka niissä onkin yhteneviä piirteitä. Ero ilmenee siinä, että nuorten emotionaaliset ja kognitiiviset taidot eivät ole vielä täysin kehittyneet. Nuori ihminen ei siis välttämättä hahmota sitä, että mikä on seurustelusuhteessa suotavaa ja hyväksyttävää käytöstä, koska hänellä ei ole vielä riittäviä sosiaalisten suhteiden taitoja. (Bildjuschkin ym. 2019, 7.) Seurusteluväkivalta voi saada alkunsa esimerkiksi mustasukkaisuudesta ja kehittyä siitä hiljalleen fyysiseksi tai henkiseksi väkivallaksi. Seurusteluväkivalta voi il-

metä käyttäytymisenä, joka pelottaa ja satuttaa väkivallan kokijaa. Väkivaltainen kumppani voi myös pyrkiä kontrolloimaan sekä hallitsemaan kumppaninsa elämää, esimerkiksi rajoittamalla hänen liikkumistaan ja kieltää häntä tapaamasta ystäviään. (Seurusteluväkivalta s.a.)

3.3 Lähisuhdeväkivallan muodot

Lähisuhdeväkivaltaa katsotaan esiintyvän jokaisessa yhteiskuntaluokassa, joten se koskettaa ihan jokaista ihmistä, ja siitä syystä jokaisen olisi hyvä tunnistaa, kuinka se ilmenee. Lähisuhdeväkivallan koetaan hyvin usein ilmenevän pelkästään fyysisenä väkivaltana. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, vaan lähisuhdeväkivalta voi olla luonteeltaan esimerkiksi taloudellista, henkistä tai digitaalista. Usein on kuitenkin niin, että lähisuhdeväkivallan muodot sulautuvat yhteen, jolloin väkivallan kokija joutuu yhtä aikaa tai vähitellen kohtaamaan monia eri väkivallan muotoja. (Mikä on väkivaltaa? 2021.)

Väkivaltaa sisältävistä ihmissuhteista voidaan usein havaita kaava, jonka mukaan suhde etenee. Väkivallalla on tapana lisääntyä vähitellen sekä alttius muuttua raaemmaksi ajan kuluessa. Väkivallalle on myös tyypillistä sen jaksoittaisuus, joka hankaloittaa väkivallan tunnistamista ja kokijan suhteesta irtautumista. (Naisten linja s.a.) Tästä syystä on hyvä käsitellä lähisuhdeväkivallan muotoja, jotta sen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen olisi helpompaa.

3.3.1 Henkinen väkivalta

Henkisellä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, joka ilmenee ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin tietoisena vahingoittamisena (Bildjuschkin ym. 2019, 9). Henkinen väkivalta sisältyy jokaiseen väkivallan muotoon, joten siksi sitä voi olla vaikeaa erottaa muusta väkivallasta. Henkistä väkivaltaa on muun muassa haukkuminen, huutaminen, toisen kontrollointi, rajoittaminen, mitätöinti, alistaminen, syyttely, toisen viestien lukeminen ja määräily. Fyysisellä väkivallalla, erolla, oikeudellisilla toimenpiteillä uhkaaminen sekä mahdollisiin lapsiin liittyvä kiristäminen tai uhkaaminen, mykkäkoulu tai kotoa katoaminen ovat myös henkistä väkivaltaa. (Kytölä 2021, 20.)

Lähisuhdeväkivalta saa harvoin alkunsa fyysisestä pahoinpitelystä. Ensimmäistä fyysisen väkivallan tekoa edeltää usein henkinen väkivalta, joka rikkoo kokijan itsetuntoa. Väkivalta voi ilmetä suhteen alkupuolella esimerkiksi toisen pilkkaamisena, nöyryyttämisenä ja sosiaalisen elämän rajoittamisena. Henkisen väkivallan ja toisen kontrolloimisen voidaan sanoa olevan niin sanottua näkymätöntä väkivaltaa, koska se alkaa usein hiljaa hiipien, jolloin sen kohteeksi joutuvan on hankalaa hahmottaa missä raja menee normaalin ja epänormaalin välillä. Seurustelukumppani voi pyrkiä suhteen alkupuolella esimerkiksi erilaisin toivomuksin ja pyynnöin vaikuttamaan toisen elämään. Samaan aikaan suhteen toinen osapuoli tahtoo nähdä vaivaa suhteen eteen, yrittää miellyttää kumppaniaan ja myöntyy aluksi epäolennaisilta vaikuttaviin toivomuksiin. Tämä johtaa siihen, että väkivallan kokijan elämästä vähitellen katoaa hänelle tärkeitä asioita. On hyvin yleistä, että väkivallan tekijä pyrkii estämään kokijaa tapaamasta läheisiään sekä tekemästä asioita, jotka ovat hänelle mielekkäitä. Väkivallan kokijan eristäminen muusta maailmasta on toimiva tapa ylläpitää tekijän vaikutusvaltaa, koska mitä vähemmän kokijalla on ympärillään tukijoukkoja, sitä helpompi häntä on pitää otteessa. (Kaitue ym. 2007, 15.)

3.3.2 Fyysinen väkivalta

Fyysiseksi väkivallaksi kutsutaan väkivaltaa, joka loukkaa toisen ihmisen ruumiillista koskemattomuutta. Fyysisen väkivallan termin yhteyteen katsotaan kuuluvan myös kemiallinen väkivalta, jolla tarkoitetaan ihmisen fyysisen tai henkisen hyvinvoinnin tietoisista vahingoittamista esimerkiksi lääkkeiden, eri päihteiden ja kemikaalien avulla. (Bildjuschkin ym. 2019, 9.) Fyysistä väkivaltaa on muun muassa lyöminen, tukistaminen, töniminen, liikkumisen estäminen, hiuksista tai vaatteista repiminen, seksiin pakottaminen, raiskaus, potkiminen ja millä tahansa esineellä heittäminen (Kytölä 2021, 19). Mikäli fyysisestä väkivallasta aiheutuu näkyviä jälkiä, niin se on helpointa tunnistaa. Siitä voi aiheutua esimerkiksi mustelmia ja murtumia, mutta pahimmassa tapauksessa johtaa jopa kuolemaan. Täytyy kuitenkin muistaa se, että fyysisestä väkivallasta ei välttämättä aina aiheudu näkyviä jälkiä. (Tunnista väkivalta s.a.)

Fyysiseen väkivaltaan kuuluu lähes aina henkistä väkivaltaa, jota on voinut jatkua jo pidemmän aikaa ennen fyysisen väkivallan alkua. Se alkaa yleensä jollakin pieneltä vaikuttavalta teolla, kuten esimerkiksi kiinnipitämisellä. Kyseessä on kuitenkin väkivallan teko, vaikka tilanteesta ei aiheutuisi silminnähtäviä vammoja kokijalle, mutta se tapahtuu kuitenkin vastoin kokijan omaa tahtoa. (Fyysinen väkivalta s.a.) Tieto fyysisen väkivallan olemassaolosta luo pelon ilmapiirin, jossa väkivallan uhka on kaiken aikaa läsnä. Väkivallan pelko ylläpitää tehokkaasti valta-asemaa väkivallan tekijän ja kokijan välillä. (Kaitue ym. 2007, 13–14.)

3.3.3 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta on ennen kaikkea henkilön itsemääräämisoikeuden sekä seksuaalisen koskemattomuuden loukkaamista (Bildjuschkin ym. 2019, 9; Koivukoski 2021, 9–10). Seksuaalisen väkivallan kokijan oikeutta omaan tahtoon saatetaan tuhota painostamalla, uhkaamalla, taivuttelemalla tai lahjomalla seksiin. Seksuaalista väkivaltaa on myös erilaiset alentavat, väheksyvät ja epäkunnioittavat kommentit, jotka liittyvät sukupuoleen sekä seksuaalisuuteen. Seksuaalinen väkivalta voi myös pitää sisällään valokuvien ottamista sekä niiden levittämistä eteenpäin. (Koivukoski 2021, 9–10.)

Seksuaalinen väkivalta on aina rikos huolimatta siitä, onko tekijänä kokijan puoliso, läheinen tai kokijalle entuudestaan tuntematon henkilö. Väkivallan kokijan voi olla hankalaa tunnistaa rajaa sen välillä, mikä on normaalia seksuaalista kanssakäymistä ja mikä taas on pakotettua. Tunnistamista hankaloittaa erityisesti se, jos väkivallan tekijä on kokijalle läheinen henkilö. Väkivaltainen kumppani saattaa kyetä pakottamaan kokijan seksuaaliseen kanssakäymiseen käyttäen hyödyksi fyysistä voimaa, jolloin kokija saattaa ryhtyä seksiin vain kumppaninsa mieliksi välttääkseen suuremmat ristiriidat. (Kaitue ym. 2007, 14).

Seksuaalinen väkivalta näkyy myös tilastoissa. Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan suomalaisista naisista 11 prosenttia ja miehistä 2 prosenttia on altistunut seksuaaliselle väkivallalle elämänsä aikana. Seksuaalisen väkivallan

teot ovat olleet joko raiskauksia tai raiskauksen yrityksiä. (Parisuhdeväkivallan... 2022, 6.) Vastaavasti, kun tarkastellaan EU:n tilastoa, niin sen mukaan 2 prosenttia 18–74 naisista on kokenut seksuaalista väkivaltaa (EU:n laajuisen... 2012). Näiden lukujen välillä on selkeä ero ja todennäköinen syy sille on, että Suomen rikoslaissa raiskauksella ei ole aikaisemmin ollut täysin tarkkaa määritelmää. Raiskaus on määritelty aiemmin Suomen rikoslaissa niin, että väkivallan tekijä rikkoo kokijan seksuaalista itsemääräämisoikeutta väkivalloin tai uhaten väkivallalla. Vastaavasti muualla EU:ssa korostetaan raiskauksen olevan seksiä ilman kokijan täyttä suostumusta. Vuoden 2022 heinäkuussa rikoslain määritelmää raiskauksesta on muokattu yhteneväiseksi EU:n määritelmän kanssa. (Euroopan neuvoston... 2011, 13; Rikoslaki 19.12.1889/39, 20. §.)

3.3.4 Taloudellinen väkivalta

Taloudellisella väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, joka ilmenee toisen ihmisen taloudellisiin asioihin kuuluvan itsemääräämisen tietoisena loukkaamisena tai rajoittamisena (Bildjuschkin ym. 2019, 9). Sen voidaan katsoa olevan tietyllä tavalla myös henkistä väkivaltaa. Taloudellinen väkivalta voi ilmetä esimerkiksi toisen ihmisen taloudellisena kontrollointina tai taloudellisena hyväksikäyttönä. Tällöin väkivallan tekijä pyrkii ottamaan vallan yhteisistä tai kumppanin raha-asioista sekä on mahdollista, että toinen osapuoli joutuu kysymään tekijältä rahaa yhteisiin tai omiin kuluihinsa tai vaihtoehtoisesti olemaan vastuussa toiselle omasta rahankäytöstään. Taloudellista väkivaltaa voi olla myös kumppanin nimiin velkojen ottaminen ja suurten taloudellisten päätösten teko vaivihkaa ja salaa toiselta. (Kytölä 2021, 20–21.)

Suotavaa olisi, että jo heti parisuhteen alkuvaiheessa suhteen osapuolet puhuisivat omasta suhtautumisestaan rahaan. Nimittäin, se miten kumppani suhtautuu rahaan tai rahan käyttöön, ei pakosti näy heti seurustelusuhteen alussa. Rahasta tai sen käytöstä puhumattomuus voi osaltaan vaikuttaa siihen, että väkivallan kokijan on hankala tunnistaa, koska häntä käytetään taloudellisesti hyväksi. Taloudellisella väkivallalla sekä siihen liittyvällä taloudellisella väärinkäytöllä on tapana syntyä parisuhteessa hiljalleen ja salakavalasti. Taloudellisella väkivallalla ei ole Suomen rikoslaissa nimetty seuraamuksia,

joten se on huomaamaton, mutta ikävä lähisuhteessa ilmenevä väkivallan muoto. Taloudellinen väkivalta aiheuttaa kokijalle pitkäaikaisia henkisiä sekä taloudellisia seurauksia. (Pollari 2022, 15–19.)

3.3.5 Digitaalinen väkivalta

Digitaalinen väkivalta on teknologian hyödyntämistä väkivallan välineenä. Digitaalista väkivaltaa on esimerkiksi luvatta meneminen kumppanin sähköpostiin, puhelimeen, tietokoneeseen, verkkopankkiin tai sosiaaliseen mediaan. Väkivallan tekijä voi tehdä väkivallan kohteensa nimissä esimerkiksi profiilin johonkin sosiaalisen median palveluun ja esittää siellä olevansa hän. Vaihtoehtoisesti väkivallan tekijä voi pyrkiä kontrolloimaan kokijan sosiaalisen median käyttöä sekä sitä keiden kanssa hän saa siellä keskustella. (Kytölä 2019, 22.)

Digitaalista väkivaltaa voi tapahtua parisuhteen aikana tai sen jälkeen. Digitaalinen väkivalta saattaa toisinaan ilmetä myös eron jälkeisenä vainona. Entinen kumppani saattaa lähestyä uhkaavien ja pelottavien viestien avulla. Hän voi esimerkiksi uhata julkaista entisestä kumppanistaan jotakin noloa tai paljastavaa sosiaaliseen mediaan. Monissa tapauksissa on kuitenkin niin, että väkivalta on alkanut jo suhteen aikana ja eron myötä sitten vaan voimistunut. (Hakkarainen 2019, 16.)

On mahdollista, että väkivallan kokijan ympärillä olevat ihmiset sekä jopa viranomaiset eivät pidä digitaalista väkivaltaa minään. Hyvin monet ihmiset ihannoivat sosiaalista mediaa niin paljon ja uskovat, että sitä ei voi käyttää mihinkään pahaan. Eli toisin sanoen he siis sulkevat silmänsä sen huonoilta puolilta, jolloin he samalla vähättelevät digitaalisen väkivallan olemassaoloa. Tai sitten he kokevat, että digitaalinen väkivalta ei ole niin vakavaa kuin niin sanotusti todellisessa elämässä tapahtuva väkivalta. Kyseessä on kuitenkin yhtä lailla vahingoittava lähisuhdeväkivallan muoto. Ratkaisuksi digitaaliseen väkivaltaan saatetaan tarjota esimerkiksi sosiaalisten median käytön rajoittamista tai sosiaalisen median tilien poistamista. Nämä vaihtoehdot eivät kuiten-

kaan ole ratkaisu ongelmaan, koska vastuu väkivallasta on aina tekijällä. Jokaisella on oikeus käyttää teknologiaa, myös väkivaltaa kokeneella. (Mitä on digitaalinen väkivalta? s.a.)

3.3.6 Kulttuuriin ja uskontoon liittyvä väkivalta

Kulttuuriin liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jossa kulttuuriin liittyvällä vahingollisella käytännöllä tahallaan loukataan tai estellään ihmisen tai ihmisryhmän itsemääräämisoikeutta tai koskemattomuutta. Kulttuuriin liittyvää väkivaltaa ovat esimerkiksi naisten sukuelinten silpominen, pakkoavioliitto sekä yhteisön ulkopuolelle jättäminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen laatimassa väkivaltakäsitteiden sanastossa määritellään, että kulttuuriin liittyvään väkivallan alakäsitteitä ovat uskontoon liittyvä väkivalta sekä kunniaan liittyvä väkivalta, joten avataan niitä hieman seuraavaksi (Bildjuschkin ym. 2019,10.)

Uskontoon liittyvä väkivalta ilmenee toisen ihmisen uskonnollisuuteen puuttumisena (Kytölä 2019, 21). Uskontoon liittyvä väkivalta on erityisesti vallan väärinkäyttöä. Henkisen sekä uskontoon liittyvän väkivallan määritelmät ovat osittain päällekkäisiä, joten ne ilmenevät samalla tavoin esimerkiksi pelottelun ja haukkumisen keinoin. (Hengellinen väkivalta s.a.)

3.3.7 Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvä väkivalta on yhteisöllistä väkivaltaa, jossa perhe, sukulaiset tai jokin muu yhteisö kontrolloi ihmistä väkivaltaisesti kritisoiden normien vastaisesta käytöksestä. Käytännössä kyse on siis perheen tai suvun keskuudessa tapahtuvasta kunnianormien suojelemisesta. Väkivallan tarkoituksena on saada yksilö toimimaan yhteisön periaatteiden sekä arvojen mukaisesti, ja näin ollen ennalta ehkäistä perheen kokemusta häpeästä. Väkivallan syyksi voi hyvin riittää pelkästään jo epäily siitä, että väkivallan kokija on perheen tai yhteisön mielestä käyttäytynyt kunniattomasti. Kunniaan liittyvä väkivalta on yleensä piilorikollisuutta, joten se hyvin harvoin tulee viranomaisten tietoon. (Kunniaan liittyvä väkivalta 2022; Tuomaala & Westman 2017, 86–88.)

Kunniaan liittyvän väkivallan pohjana on yhteisöllinen, hyvin tyypillisesti eriarvoinen sekä miesvaltainen arvomaailma ja sitä esiintyy maailmanlaajuisesti eri kulttuureissa ja alakulttuureissa. Se ilmenee hyvin useimmiten sukupuolistuneena lähisuhteiden väkivaltana, mutta väkivallan kokija ei välttämättä aina tunne entuudestaan väkivallan tekijää. Pakkoavioliittojen katsotaan olevan yksi yleisimmistä kunniaan liittyvän väkivallan ilmenemismuodoista, eli perhe tai suku pakottavat avioliiton osapuolet menemään naimisiin. Kunniaan liittyvää väkivaltaa on myös tyttöjen sukupuolielinten silpominen. Kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu tästä syystä hyvin usein tyttöihin, naisiin, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin ihmisiin, kirkosta ja avioliitoista eroon tavoitteleviin sekä nuoriin ihmisiin. Väkivalta ei kuitenkaan katso sukupuolta, joten poikiin ja miehiin voi yhtä lailla kohdistua kunniaan liittyvää väkivaltaa. Erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa heitä pakotetaan käyttämään väkivaltaa tai jos he kuuluvat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön. Kunnia väkivallan ydin onkin juuri seksuaalimoraaliin liittyvän maineen suojelussa. Väkivallan tekijä onkin usein joko kokijan veli, isä tai muu miespuolinen sukulainen. Kokijan naispuoliset sukulaiset saattavat olla osallisina väkivaltaan tai vaihtoehtoisesti hyväksyvät väkivallan. (Kunniaan liittyvä väkivalta 2022; Tuomaala & Westman 2017, 86–88.)

3.3.8 Kaltoinkohtelu ja laiminlyönti

Kaltoinkohtelulla tarkoitetaan tilannetta, jossa väkivaltaa esiintyy vastuu-, luottamus- tai valtasuhteessa altavastaajan asemassa olevaa ihmistä, esimerkiksi lasta, kehitysvammaista tai vanhusta kohtaan. Laiminlyönnillä puolestaan tarkoitetaan väkivaltaa, jossa ihminen tai ihmisryhmä jätetään ilman huolenpitoa, apua tai perustarpeiden täyttämistä tilanteissa, joissa tämä ihminen on näistä riippuvainen. (Bildjuschkin ym. 2019, 5, 9.) Kaltoinkohtelua ja laiminlyöntiä ilmenee myös lähisuhteissa. Se voi esimerkiksi ilmetä niin, että väkivallan tekijä jättää puolison vaille huolenpitoa ja apua, kun hän sitä tarvitsisi. Kaltoinkohtelua on myös toisen ihmisen vahingoittaminen esimerkiksi päihteiden tai lääkkeiden avulla. (Tunnista väkivalta s.a.)

Kaltoinkohtelua ja laiminlyöntiä voidaan kutsua myös ostrakismiksi, koska se tarkoittaa ulkopuolelle jättämistä. Ostrakismi on näkymätöntä verrattuna esimerkiksi fyysiseen tai henkiseen väkivaltaan, mutta sen aiheuttamat vaikutukset voivat olla voimakkaampia. Lyhytaikainen ostrakismi voi myös haavoittaa, mutta erityisesti pitkittyessään se voi aiheuttaa psyykkisen ja fyysisen terveyden ongelmia. Ostrakismi haavoittaa sen takia, koska sen fysiologiset vaikutukset ovat voimakkaita ja koska sosiaalinen olemassaolo on yksi ihmisen elämän perusedellytyksistä. (Junttila s.a.)

3.3.9 Vaino

Vainoaminen on henkistä väkivaltaa, joka ilmenee ihmisen tai ihmisryhmän jatkuvana ja tarkoituksellisena pelotteluna tai tarkkailuna (Bildjuschkin ym. 2019, 9). Vainoaminen on epätoivottua, harkittua sekä jatkuvaa häirintää, joka luo kokijalle pelon ja ahdistuksen tunteita. Se voi ilmetä esimerkiksi pelotteluna, varjostamisena, tarkkailuna tai sellaisena kommunikaationa, jonka sen kokijaksi joutunut tuntee epämiellyttävänä. Vainon voidaan todeta olevan tavoitteellista toimintaa, jossa tekijän tavoitteena on hallita ja rajoittaa kohteensa jokapäiväistä elämää, elinympäristöä sekä ihmissuhteita, kaikkia niitä asioita, jotka vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen ja hyvinvointiin. Teot saattavat vaihdella sivulliselle hyväksyttävältä tai merkityksettömältä vaikuttavasta toiminnasta henkeä uhkaavaan väkivaltaan. Vainoaminen on tapahtumasarja, jossa yksittäiset teot yhdistyvät jatkumoksi. Sen kohteeksi joutuminen vahingoittaa kokijan perusturvallisuutta sekä hallinnan tunnetta ja voi lisäksi johtaa psyykkiseen traumatisoitumiseen. Vainoaja voi olla kokijalle joko tuttu tai tuntematon henkilö. (Vainoaminen s.a.)

Naiset ovat useimmiten vainon kohteita ja miehet puolestaan vainoajia. Vainoa tai sen piirteitä ilmenee jo usein parisuhteen aikana, mutta vainoa esiintyy sitäkin yleisemmin parisuhteen päättymisen jälkeen. Arviolta noin puolet parisuhteen aikana väkivaltaa käyttäneistä miehistä käyttää väkivaltaa entistä puolisoaan kohtaan myös parisuhteen jälkeen. Lisäksi vaino saattaa kohdistua myös entisen puolison lapsiin tai muuhun lähipiiriin. Tämä voi näkyä esimerkiksi siten, että vainoaja saattaa manipuloida lasta ja pyrkiä hänen avullaan saamaan tietoja entisestä puolisosasta. Parisuhteen päättymisen jälkeinen vaino

on erittäin haavoittavaa, koska vainoaja tietää ja tuntee entisen puolisonsa läheisiä, mutta hän myös tietää kohteestaan luottamuksellisia tietoja. Tämä tekee vainolta suojautumisesta erittäin vaikeaa ja saattaa johtaa jopa fyysiseen väkivaltaan. Suomessa kuolee joka vuosi naisia vainon takia. (Vainoaminen s.a.)

Suomessa vaino kriminalisoitiin vuonna 2014 ja tällä tarkoitetaan sitä, että eriliset teot voidaan yhdistää merkitsemään vainoa. Ennen vuotta 2014 voitiin tuomita vain pelkästään sellaisista teoista, jotka vastasivat jonkin muun rikoksen tuntomerkkejä. On mahdollista, että näin voidaan edelleen tehdä, esimerkiksi jos vainosta saatava tuomio olisi pienempi kuin sen ohella tehdyn muun rikoksen. (Vainoaminen s.a.)

4 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

Jokaisella sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisella on velvollisuus tunnistaa ja reagoida lähisuhdeväkivaltaan kohdatessaan eri ikäisiä ja eri taustoista tulevia asiakkaita (Flinck ym. 2013). Erilaiset lait sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittavat puuttumaan lähisuhdeväkivaltaan sen tullessa ilmi ja jokaisen ihmisen perusoikeus on elää väkivallatonta elämää (October & Laitinen 2022). Lähisuhdeväkivalta ei ole perheen sisäinen asia vaan osa siitä täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Sen vakavuutta ei vähennä se, että väkivallan kokija ja tekijä ovat läheisessä suhteessa keskenään, vaan pikemminkin päinvastoin (Huhtalo ym. 2003). Varhainen tunnistaminen on tärkeää, sillä väkivallalla on tapana raaistua ajan myötä. Väkivaltaan puuttuminen ajoissa ehkäisee vakavia henkilövahinkoja, pelastaa perheitä sekä säästää yhteiskunnan resursseja (Ensi- ja turvakotien liitto s.a.).

Lähisuhdeväkivaltaa ei voida tunnistaa, jos ei olla tietoisia väkivallan eri muodoista. Väkivalta saatetaan usein mieltää vain fyysisiksi teoiksi, jolloin esimerkiksi henkisen väkivallan vaikutukset jäävät huomaamatta. Fyysistä väkivaltaa on helpointa nimetä ja tunnistaa, mutta fyysinenkään väkivalta ei aina jätä jälkiä tai se kohdistetaan sellaisille ruumiin alueille, jotka jäävät vaatteiden alle piiloon (Rautava & Perttu 2002). Väkivallasta puhuttaessa on tarpeellista

osata auttaa tapahtumien ja kokemusten nimeämisessä (Siukola 2014). Asiakkaan ei välttämättä tajua kokeneensa tai käyttäneensä väkivaltaa, joten siksi on hyvä, että työntekijänä nimeää väkivallan väkivaltana (Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen s.a.)

Lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa haastavaksi on nähty muun muassa se, että väkivaltaan liittyvät tilanteet ja kokemukset ovat kullakin ihmisellä erilaisia. Ei ole siis olemassa yhtä yksittäistä merkkiä, josta voisi tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa kokenutta tai käyttänyttä henkilöä. Väkivaltaa usein piilotellaan ja hävetään ja sen takia sitä ei haluta ottaa puheeksi ja yleensä apua väkivaltaan haetaan viranomaisilta vasta, kun väkivalta on jo kestänyt pitkään (Rautava & Perttu 2002). On kuitenkin olemassa merkkejä, jotka voivat auttaa keskustelusta väkivallan mahdollisuudesta. Väkivallan mahdollisuus on huomioitava erityisesti tilanteissa, joissa asiakas on raskaana ja hänellä on fyysisiä vammoja, asiakkaalla ei ole rahaa päivittäisiin tarpeisiin, hänellä on psykosomaattisia ja -sosiaalisia ongelmia tai hän on shokissa, eri-ikäisiä mustelmia ja vammojen laatu ja asiakkaan kuvaus vammojen syntyisestä ovat ristiriitaiset tai jos asiakkaan mukana oleva läheinen käyttäytyy erityisen huolehtivasti eikä halua jättää häntä yksin (Flinck ym. 2013).

4.1 Riskiryhmät

Lähisuhdeväkivaltaa voi kokea kuka tahansa, mutta erityisen haavoittuvassa asemassa ovat ikääntyneet, vammaiset henkilöt, laitoshoidossa asuvat, raskaana olevat, pienten lasten äidit sekä mielenterveys- ja päihdetyön piirissä olevat asiakkaat. Näiden riskiryhmien kohdalla väkivalta voi jäädä usein tunnistamatta, sillä he eivät välttämättä pysty tai uskalla kertoa kokemastaan väkivallasta. Ikääntyneet ja vammaiset henkilöt voivat olla riippuvaisia toisen ihmisen avusta, jolloin avustamiseen liittyvä fyysinen kontakti tai läheisyys voivat lisätä väkivallan ja hyväksikäytön riskiä (Luoma ym. 2022). He saattavat myös olla taloudellisesti tai henkisesti riippuvaisia läheisestään. Mikäli henkilö on riippuvainen toisen avusta, voi hän tuntea syyllisyyttä ja häpeää kokemastaan väkivallasta ja olla huolissaan tekijälle mahdollisesti aiheutuvista seurauksista, jos väkivallasta kerrotaan ulkopuolisille. Taustalla voi myös olla

huoli hylätyksi tulemisesta tai pelkoa väkivallan käyttäjän uhkailuista (Ikäihmisten kokeman väkivallan tunnistaminen 2022).

Pikkulapsiperheissä väkivallan riskiä lisääviä tekijöitä ovat muun muassa velvollisuuksien lisääntyminen, yölliset valvomiset sekä puutteelliset tunteiden hallinta- ja ilmaisutaidot (Lähisuhdeväkivalta 2022). Vauva-aika on haastavaa monille vanhemmille ja vanhemmuuteen kohdistuu monenlaisia paineita, joka voi tuntua raskaalta taakalta. Vauva-arki ei ehkä olekaan sitä, mitä on ajateltu, jonka takia moni vanhempi pyrkii piilottamaan vaikeat tunteensa ja ajatuksensa, jolloin myös omien tarpeiden huomiointi jää vähäiselle (Vauva-arki ylittää aina s.a.). Nämä asiat voivat tuottaa suhteeseen kitkaa ja lisätä väkivallan käytön riskiä. Lisäksi tutkimusten mukaan raskausajan nähdään olevan riskiaikaa parisuhdeväkivallan alkamiselle ja moni odottaja joutuu raskausaikanaan väkivallan kohteeksi. Arvion mukaan noin 1 000–2 000 odottajaa kokee väkivaltaa raskausaikana vuosittain. Väkivalta raskaana olevaa kohtaan on myös aina väkivaltaa sikiötä kohtaan. (Kotona on väkivaltaa s.a.)

Tutkimusten perusteella on todettu, että päihde- ja mielenterveyspalveluita käyttävät henkilöt ovat sekä kokeneet että käyttäneet lähisuhdeväkivaltaa muuta väestöä useammin. Erityisen korkean lähisuhdeväkivallan riskin ryhmäksi voidaan nähdä etenkin päihteiden ongelmakäyttäjänaiset. Heillä on suuri todennäköisyys joutua fyysisen sekä seksuaalisen väkivallan uhriksi, ja mahdollisuudet hakea apua ovat heikot. (Siukola 2014, 34.)

4.2 Lähisuhdeväkivallan vaikutukset

Lähisuhdeväkivallalla on monimuotoisia seurauksia väkivallan tekijän, kokijan sekä heidän läheistensä hyvinvointiin. Väkivallasta syntyy psyykkisiä, fyysisiä, seksuaalisia, sosiaalisia, taloudellisia sekä yhteiskunnallisia seurauksia. Väkivallasta aiheutuvat terveyshaitat ovat kauaskantoisia eivätkä lopu heti väkivallan päättymisen jälkeen. Lapsena koetun tai nähdyn väkivallan seuraukset voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin vielä aikuisiässäkin. Pahimmillaan lähisuhdeväkivalta voi johtaa jopa kuolemaan. (Rautava & Perttu 2002.)

Väkivalta vaikuttaa aina väkivallan kokijan käyttäytymiseen, tunteisiin sekä ulkoiseen olemukseen, vaikka hän oppisi löytämään keinoja selviytyäkseen. Jokainen väkivallan teko vahvistaa väkivallan tekijän valta-asemaa samalla heikentäen väkivallan kokijan itsetuntoa sekä päätöksentekokykyä. (Oikeus turvalliseen elämään 2018.) Väkivallan psyykkisiä seurauksia kokijalle ovat esimerkiksi erilaiset tunne-elämän seuraukset, jotka voivat ilmetä muun muassa pelkotiloina, voimakkaina mielialanvaihteluinä tai avuttomuutena. Tavallisimpia oireita ovat myös väsymys, uniongelmat sekä muistiongelmat. Psyykkiset seuraukset ovat usein myös monipuolisempia ja pitkäkestoisempia. Seksuaalinen väkivalta vaikuttaa kokijan luottamukseen muita ihmisiä kohtaan ja pitkään jatkuvana altistaa somaattiselle ja psyykkiselle sairastumiselle. (Oikeus turvalliseen elämään 2018.) Fyysiset seuraukset ovat usein pahoinpitelyjen aiheuttamia fyysisiä vammoja, kuten esimerkiksi murtumia tai sisäelinten vaurioitumista. Lisäksi fyysisiä seurauksia voivat olla erilaiset sydänoireet, päänsärky tai unettomuus. Sosiaaliset seuraukset näkyvät esimerkiksi siten, että väkivallan kokija tai koko perhe eristäytyvät tai välttelevät muuta sosiaalista vuorovaikutusta ja sosiaaliset suhteet vähenevät tai loppuvat kokonaan. (Rautava & Perttu 2002.)

Pitkään jatkuvana ja usein toistuvana väkivallalla on traumatisoivia vaikutuksia. Trauma syntyy, kun ihminen kokee ylitsempääsemättömän tapahtuman tai esimerkiksi elää turvattomassa tai väkivaltaisessa ympäristössä niin, että mielen kestävyky ylittyy (Väkivallalla on seurauksia yksilölle ja yhteiskunnalle s.a.). Traumaattisen kokemuksen välittömänä reaktiona voi olla shokkireaktio, joka näkyy ihmisen käyttäytymisessä ja tunteissa eri tavalla esimerkiksi lamaantumisenä tai sekavana olona. Puolustusmekanismien käyttö on myös tyypillinen ensireaktio ja tapahtumille saatetaan etsiä järkisyitä tai kieltää tapahtumat kokonaan. Mieli pyrkii usein myös suojaamaan itsensä niin, että traumaattiset kokemukset eivät tulisi pintaan. Tällöin ihminen saattaa haudata traumamuistonsa niin, että pystyy jatkamaan arkea raskaista kokemuksista huolimatta (Väkivallalla on seurauksia yksilölle ja yhteiskunnalle s.a.). Trauman pitkäaikaiset vaikutukset voivat näkyä traumaperäisenä stressihäiriönä (PTSD), joka on lääketieteellinen diagnoosi tilalle, jossa uhri kärsii traumaattisten tapahtumien seurauksena vakavista ja pitkittyneistä oireista (Rautava &

Perttu 2002). Muita trauman oireita voivat olla myös esimerkiksi muistikatkokset, hajamielisyys ja syömishäiriöt. Trauma voi myös palautua äkillisesti mieleen jossain tietyssä tilanteessa ja joskus lapsuuden ajan trauma saattaa nousta pinnalle vasta aikuisiällä (Väkivallalla on seurauksia yksilölle ja yhteiskunnalle s.a.). Lapset ovat erityisen alttiita väkivallan traumatisoiville vaikutuksille, sillä väkivalta vahingoittaa lapsen kehitystä. (Flinck ym. 2013.) Tämä voi näkyä myöhemmin lasten elämässä esimerkiksi siten, että lapsuudessa lähi-suhdeväkivaltaa nähneet ja kokeneet lapset käyttävät tai joutuvat väkivallan kokijaksi aikuisena muita todennäköisemmin. Tällöin puhutaan ylisukupolvisesta väkivallasta, kun väkivaltaiset käyttäytymismallit siirtyvät sukupolvelta toiselle (Lähisuhdeväkivalta periytyy... 2021).

Väkivaltaa käyttänyt usein kärsii itsekin tilanteestaan. Väkivallan vaikutukset väkivallan tekijään ilmenevät usein itsesyytöksinä, häpeänä sekä masentuneisuutena. Väkivallan tekijä saattaa myös pyrkiä torjumaan ja selittelemään väkivaltaa tai syyttää muita ihmisiä tai olosuhteita teoistaan. Väkivalta lisää myös tekijän itsetuhoista käyttäytymistä ja itsemurhariskiä. (Flinck ym. 2013.) Väkivallan käyttäjän on usein myös mahdotonta tunnistaa tekojensa haitallisia seurauksia. Kun väkivallasta on tullut normalisoitunut tila, väkivallan käyttöä on alettu pitää tavallisena sekä asiaan kuuluvana toimintana, josta voi seurata väkivallan käyttäjälle myönteisiä seurauksia. Nämä myönteiset kokemukset tekevät väkivallan käyttämisestä helpompaa ja niiden hyväksyminen oikeuttaa väkivallan käyttöä ja jatkamista. Jos tekijä ei tunnista itsessään väkivallan vaikutuksia, on hänen vaikeaa huomioida tai ymmärtää muiden asemaa sekä tekojensa haitallisuutta. (Huhtalo ym. 2003.)

Lähisuhdeväkivallan yhteiskunnalliset vaikutukset näkyvät huomattavina taloudellisina kustannuksina. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuvien palveluiden käytön ja kustannuksien -tutkimuksessa selvitettiin lähisuhdeväkivallan vaikutuksia terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluiden käyttöön ja kustannuksiin. Tutkimuksen mukaan lähisuhdeväkivallan aiheuttamat lisäkustannukset terveydenhuoltopalveluissa olivat 1024 €/hlö vuosittain muuhun väestöön verrattuna kuuden vuoden seurannan ajan. Lisäksi viiden vuoden aikana naisten kokeman fyysisen parisuhdeväkivallan aiheuttamat suorat lisäkustannukset terveydenhuollossa olivat peräti 150 miljoonaa euroa vuodessa. (Siltala ym. 2022.)

5 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN PUHEEKSI OTTAMINEN

Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen voi olla työntekijälle vaikeaa aiheen sensitiivisyyden vuoksi ja siihen voi liittyä erilaisia epämukavuutta sekä pelkoa aiheuttavia tekijöitä. Työntekijän omat kokemukset ja asenteet väkivaltaa kohtaan voivat vaikuttaa siihen, otetaanko lähisuhdeväkivalta puheeksi. Työntekijä voi myös kokea, että väkivallasta kysyminen ei kuulu hänen työnkuvaansa tai perustella puuttumattomuutta vaitioloon tai tietoturvaan liittyvillä asioilla (Huhtalo ym. 2003). Väkivallasta olisi kuitenkin tärkeää kysyä jokaiselta asiakkaalta, näin asiasta suoraan puhuminen helpottuu ja kysymisestä tulee rutiininomaista sekä totutellaan samalla käsittelemään vaikeita asioita (Siukola 2014). Useimmiten asiakas odottaa, että joku nostaisi väkivallan esille. Väkivallasta kysyminen on itsessään jo väliintulo ja ilmaisee työntekijän huolta, harvemmin asiakas ottaa asian itse puheeksi.

Väkivallan puheeksi ottaminen ei koskaan saisi jäädä asiakkaan vastuulle, sillä väkivallan kokijalla tai väkivaltaa käyttäneellä ei välttämättä ole sanoja taikka rohkeutta ottaa asiaa puheeksi (Flinck ym. 2013). Asiakas ei välttämättä muutenkaan halua heti ensimmäisellä tapaamisella kertoa väkivalta kokemuksistaan. Tärkeintä on kuitenkin, että väkivallasta kysytään silloinkin, kun se ei ole kyseisen palvelun pääasiallinen tehtävä tai käynnin olennainen syy (Lähisuhdeväkivalta puheeksi sosiaali- ja terveystalveissa 2014).

Väkivallasta olisi hyvä kysyä suoraan ja niin kuin asiat ovat, sillä väkivallasta kysyminen ja siitä puhuminen antavat asiakkaalle luvan puhua väkivallasta. Se voi toimia rohkaisuna puhua kokemuksistaan siinä hetkessä tai tulevaisuudessa (Luo luottamusta... s.a.). Asiakkaalle tulee kertoa, miksi väkivallasta kysytään. Se voi madaltaa kynnystä kertoa väkivallasta, kun selitetään, että ilmiö on yleinen ja siihen on apua saatavilla. Kysymistä voidaan perustella myös siten, että väkivallasta kysytään jokaiselta asiakkaalta rutiininomaisesti. Jos taas kyseinen asiakas ei ole väkivaltaa kokenut tai käyttänyt, voi se kuitenkin toimia herätteenä ja apuna jollekulle hänen lähipiirissään. (Siukola 2014.) Asiakkaalle on tärkeää antaa tietoa lähisuhdeväkivallan eri muodoista ja riskeistä ja ottaa väkivaltaan vastuuttava lähestymistapa. Ilmiön monimuotoisuuden

ymmärtämisen lisäksi tarvitaan yhteisesti sovittuja toimintaohjeita, jotta ongelmaan voidaan reagoida (Flinck ym. 2013).

Ensikohtaamisella on erittäin iso merkitys, sillä se voi määrittää sen, miten lähisuhdeväkivaltaa kokenut tai käyttänyt henkilö tulevaisuudessa toimii ja uskaltautuuko hän hakemaan apua. Väkivallan kokijat ja tekijät ovat erittäin herkkiä työntekijöiden reaktioille ja tämän vuoksi tulisi vältellä syyttäviä tai tuomitsevia ilmeitä, eleitä sekä sanoja. (Flinck ym. 2013). Väkivallan kokija voi olla varuillaan esimerkiksi siksi, että hän epäilee, että häntä ei uskota tai hänen nähdään olevan väkivallan aiheuttaja. Väkivaltaisesti käyttäytyvä voi taas hakea työntekijän viestinnästä sellaista hyväksyntää, joka oikeuttaisi hänen toimintansa (Huhtalo ym. 2003).

Lähisuhdeväkivallan kokemisesta kysyttäessä voidaan käyttää apuna Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomaketta. Lomakkeen käyttöä suositellaan kaikissa sosiaali- ja terveyspalveluissa osana jokaisen asiakkaan perustilanteen kartoittamista. Sen käyttö on apuna lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen silloinkin, kun väkivallasta kertovat merkit eivät ole selvästi nähtävissä tai jos asiakas ei osaa itse pyytää apua. (Siukola 2014.) Sosiaalipuolella lähisuhdeväkivallasta voisi kysyä tai kyseistä lomaketta käyttää esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä. Palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään asiakkaan kokonaistilannetta sekä tuen tarvetta (Palvelutarpeen arviointi 2022). Palvelutarpeen arviointiin olisi tärkeää sisällyttää lähisuhdeväkivallasta kysyminen, vaikka väkivaltaan viittaavia merkkejä ei olisi tullut ilmi. Tämä tekisi lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta rutiininomaisempaa ja samalla huomioidaisiin asiakkaan kokonaisvaltaista tuen tarvetta laajemmin. Terveyspuolella hoidetaan yleisimmin väkivallan aiheuttamia fyysisiä vammoja (Flinck ym. 2013). Silloin erittäin tärkeää on reagoida väkivaltaan ja huomioida lähisuhdeväkivallan mahdollisuus siitä kysymällä.

5.1 Kokijan kohtaaminen

Kun väkivalta otetaan puheeksi mahdollisesti väkivaltaa kokeneen asiakkaan kanssa, tulisi se tapahtua luottamuksellisessa sekä turvallisessa tilanteessa asiakkaan kanssa kahden kesken. Aiheesta kysyminen ja keskusteleminen ei

ole turvallista mahdollisen väkivallan tekijän tai toisten asiakkaiden läsnä ollessa. (Siukola 2014.) Lisäksi, jos asiakas on vieraskielinen, tulisi tilanteessa käyttää ammattitulkia, eikä esimerkiksi perheenjäseniä.

Tapaamisessa tulisi kohdistaa koko huomio asiakkaaseen kysyttäessä väkivallasta ja kuunnella häntä myötätuntoisesti sekä kunnioittaen. Asiakkaan kertomuksia ei pidä epäillä vaan antaa hänelle tilaa kertoa kokemuksistaan, sillä tämä voi olla ensimmäinen kerta, kun joku kysyy asiasta suoraan. Tällöin on tärkeää osoittaa asiakkaalle, että häntä uskotaan ja näin myös oikeutetaan kokemusten aiheuttamat erilaiset tunteet (Siukola 2014). Kynnys väkivallasta kertomiseen on korkea, joten on tärkeää kertoa, miksi asiasta kysytään ja mitä tiedolla tehdään.

Asiakas ei välttämättä ensimmäisellä tapaamisella halua tai pysty kertomaan väkivallasta, joten työntekijänä ei tulisi turhautua tai pelätä asiakkaan torjuntaa tai väkivallan kieltämistä. Asiakas saattaa esimerkiksi ohittaa kysymyksen tai jopa pahastua siitä, joko siksi, että hän ei ole kokenut väkivaltaa tai juuri siksi, että hän on. Tilanne voi myös olla se, että asiakkaalla on huonoja kokemuksia viranomaisista ja avunsaamisesta ja hän on kehittänyt asian salaamiseen erilaisia keinoja. Asiakas voi antaa erilaisia selityksiä väkivallalle, kuten esimerkiksi riidat tai päihteiden käyttö. On siis hyvä käsitellä asiakkaan mahdollisia uskomuksia väkivallasta sekä nimetä väkivalta väkivaltana. (Siukola 2014.) Väkivallan kokija saattaa kokea tapahtumista syyllisyyttä, joka on normaali tunne liittyen väkivaltatilanteisiin. Työntekijän tuleekin painottaa sitä, että lähi-suhdeväkivallalle ei ole koskaan hyväksyttävää syytä ja että väkivalta on aina sitä käyttävän vastuulla (Huhtalo ym. 2003).

Akuuteissa väkivaltatilanteissa tulisi aina huolehtia asiakkaan turvallisuudesta. Työntekijän on tärkeää selvittää väkivallan kokijan sekä läheisten turvallisuuden tarve. Jos asiakkaan ei ole turvallista palata takaisin kotiin, tulisi hänelle järjestää turvakotipaikka. Asiakkaalle on myös hyvä kertoa, että pitkään jatkunut väkivalta ei lopu itsestään ja apua tilanteeseen on saatavilla. Jos ilmi käy akuutti fyysinen tai seksuaalinen väkivalta, tulee asiakas ohjata lääkärin vastaanotolle. Tällöin tulee myös huolehtia siitä, että asiakas käy lääkärin vastaanotolla ja että vammat dokumentoidaan huolellisesti. Lisäksi, jos asiakas

on raskaana, tulisi varmistaa, että hän käy äitiyspoliklinikalla ja tehdä ennakkolinen lastensuojeluilmoitus. Asiakasta tulisi kannustaa tekemään rikosilmoitus tai pyytää hänen suostumuksensa siihen, rikosilmoitus ei kuitenkaan ole edellytys avun saamiselle. (Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen s.a.)

Työntekijä voi tehdä asiakkaan kanssa yhdessä turvasuunnitelman, joka sisältää suunnitelman siitä, miten hän turvaa itsensä ja mahdolliset lapset väkivaltatilanteiden kärjistyessä. Asiakkaalle ei pidä jättää mitään lappuja täytettäväksi yksin kotiin, vaan tehdä ne yhdessä työntekijän kanssa. Asiakkaalle on myös hyvä varata uusi aika tai antaa tietoa muista auttamistahoista, jos se ei ole kyseisessä palvelussa mahdollista. Jos asiakas ei ole vielä valmis vastaanottamaan apua, pyritään madaltamaan kynnystä avuhakemiseen. (Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen s.a.)

5.2 Tekijän kohtaaminen

Tavallisimmin väkivaltaa käyttäneitä asiakkaita tavataan tilanteissa, joissa tieto väkivallan käytöstä on tullut tietoon etukäteen esimerkiksi väkivallan kokijalta tai joltain muulta tilanteesta tietävältä (Huhtalo ym. 2003). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että väkivallasta tulisi jättää kysymättä, vaikka väkivaltaan viittaavia merkkejä ei olisi tullut ilmi. Jos tieto väkivallasta on jo tiedossa, on väkivallan käyttäjän tapaamiseen suositeltavaa ottaa mukaan työpari. Väkivaltaa käyttänyttä sekä väkivaltaa kokenutta asiakasta tulee myös aina tavata erikseen. Aiheen käsittely samaan aikaan molempien osapuolten kanssa voi aiheuttaa vakavan turvallisuusriskin (Huhtalo ym. 2003).

Jos epäilyinä on, että asiakas on käyttänyt väkivaltaa, tulisi työntekijän kertoa epäilyksistä suoraan sekä perustella epäilyksensä (Flinck ym. 2013). Asiakkaan myötätuntoinen ja kunnioittava kohtaaminen on tällöin avainasemassa, sillä väkivallan tekijäkin ansaitsee inhimillisen kohtaamisen. Väkivaltaa käyttävä usein kärsii itsekkin tilanteestaan. Kun hänelle tarjotaan mahdollisuus tulla kuulluksi, voi hän saada oivalluksen siitä, mistä hänen väkivaltaisuutensa on peräisin ja prosessi väkivallasta irtautumiseen alkaa (Huhtalo ym. 2003). Asiakkaalle tulee myös painottaa sitä, että puheeksi ottamisen tarkoituksena on auttaa häntä sekä hänen läheisiään (Flinck ym. 2013).

Väkivallasta tulee kysyä suoraan, mutta myötätuntoisesti asiakasta kunnioittaen. Tapahtumista ei pyritä löytämään syyllisiä, joten asiakasta ei tulisi tuomita tai moralisoida (Flinck ym. 2013). Väkivallan tekijälle on tärkeää kertoa väkivallan eri muodoista sekä rohkaista häntä puhumaan tilanteestaan, sillä asiakas ei välttämättä itsekään tajua käyttäneensä väkivaltaa. Samalla tulisi kartoittaa asiakkaan omia kokemuksia sekä käsityksiä väkivallasta. Väkivallan tulee ottaa kantaa ja vastuuttava lähestymistapa ja on tärkeää kertoa asiakkaalle, että se voi täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Työntekijällä on tietystä asioista ilmoitusvelvollisuus, kuten esimerkiksi jos lapsiin on kohdistunut väkivaltaa (Flinck ym. 2013).

Väkivallalla on aina pahanlaatuisia seuraamuksia, jotka ovat haitallisia väkivallan kokijalle, läheisille sekä asiakkaalle itselleen. Väärät toimintamallit tulevat kyseenalaistaa, mutta väkivaltatilanteisiin liittyvät erilaiset tunteet hyväksyä. Väkivallan tekijälle on tärkeää sanoittaa se, että väkivalta on aina sitä käyttävän vastuulla. Tekijä voi kokea, että hänellä on oikeutuksia väkivallan käytölle ja näin hän voi pyrkiä hämärtämään omaa osallisuuttaan tapahtumiin tai selittää niitä erilaisilla taustatekijöillä, kuten esimerkiksi alkoholilla. (Huhtalo ym. 2003.) Näistä tekijöistä riippumatta, väkivalta on aina sitä käyttävän vastuulla ja tällöin väkivallan sanoittaminen sekä asioiden oikeilla nimillä puhuminen on tärkeää. On myös hyvä selittää asiakkaalle riidan ja väkivallan ero ja kertoa, että väkivalta harvemmin loppuu itsestään (Siukola 2014). Tekijä voi muuttaa toimintaansa silloin, kun hän on valmis ottamaan vastuun omasta toiminnastaan.

Jos asiakkaan auttaminen omassa palvelussa ei ole mahdollista, tulee hänet ohjata oikean avun piiriin. Tärkeintä on kuitenkin varmistaa ja arvioida perheenjäsenten turvallisuus ja avun tarve, niin että saa myös käsityksen väkivallan tekijän ymmärryksestä perheenjäsenten tämänhetkisestä turvallisuudesta (Ensi- ja turvakotien liitto s.a.). Väkivallasta on mahdollista irtautua.

5.3 Väkivallan oikeutukset

On hyvä olla tietoinen siitä, mitkä riskit edistävät väkivaltaa ja mitkä suojaavat tekijät ehkäisevät ongelman kehitystä. Olemme puhuneetkin jo väkivallan riskitekijöistä, kuten esimerkiksi ylisukupolvisesta väkivallasta sekä erilaisista riskiryhmistä, jotka ovat erityisessä vaarassa kokea lähisuhdeväkivaltaa. Suojaviksi tekijöiksi ovat nousseet väkivaltaan puuttuminen ajoissa, jotta väkivallan kierre saadaan katkaistua sekä lähisuhdeväkivallan ilmiön todellinen tuntemus. Lähisuhdeväkivallan tunnistamisella ja puheeksi ottamisella on siis väliä.

Koska tuotoksemme on suunnattu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille sekä sitä opiskeleville, haluamme vielä nostaa esiin seikkoja, jotka voivat vaikuttaa siihen, otetaanko väkivalta puheeksi vai ei. Aiheen sensitiivisyyden, tiedon puutteen ja uskaltamattomuuden lisäksi puheeksi ottamisen mahdollisuuden vaikuttaa vahvasti ammattilaisen omat asenteet ja ennakkoluulot väkivaltaa kohtaan sekä väkivallan oikeutukset. On myös tärkeää ymmärtää, miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikeaa lähteä. Näiden asioiden ymmärtämisen myötä on helpompi lähteä kohtaamaan lähisuhdeväkivallan alla eläviä asiakkaita.

Asiakkaita kohdatessamme kohtaamme heidän väkivaltakokemuksensa ja niihin liittyvät oikeutukset (Huhtalo ym. 2003). Väkivallan oikeutuksilla tarkoitetaan väkivallan hyväksymistä. Kotona käytetty väkivalta on vallankäyttöä, jonka väkivaltaisesti käyttäytyvä usein oikeuttaa itselleen tai kokee, että hänellä on siihen pakottava tarve. Esimerkiksi perheväkivallasta on kauan jatkessaan tullut ”normaali” olotila, jolloin väkivaltaisesti käyttäytyvä oikeuttaa tekonsa ja käytöksensä. Väkivallan kokija tottuu väkivaltaan sen monissa muodoissa ja siitä tulee arkipäiväinen asia (Tunnista väkivalta. s.a.).

Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa tärkeää on väkivallan kyseenalaistaminen ja teoista vastuuttaminen, sillä väkivalta ei ole missään tapauksessa oikeutettua ja se viesti on tärkeää välittää asiakkaille. Jotta voidaan kyseenalaistaa väkivallan oikeutukset, on työntekijän hyvä pohtia omaa suhtautumistaan väkivaltaan sekä sen ilmenemiseen. Oman elämän väkivaltakokemukset

tai ennakkoluulot voivat vaikuttaa tapaan, miten kohtaamme asiakkaita. Näiden oikeutusten olemassaolo muuttaa asenteitamme väkivallalle myönteiseksi ja tällöin varsinaista ilmiötä ja sen ongelmallisuutta ei voida nähdä eikä tunnistaa. Merkittävimpana lähteenä oikeutuksille on oman elämän historia ja millaisen viestin itse on saanut väkivallasta sekä sen oikeutuksista (Huhtalo ym. 2003). Väkivaltaiset käyttäytymismallit sekä oikeutukset voivat siirtyä sukupolvelta toiselle.

Tämänhetkinen elämäntilanne ja siinä oleva mahdollinen väkivalta voivat vaikuttaa työntekijän kykyyn tunnistaa ja puuttua väkivaltaan. Väkivallan oikeutukset saattavat johtaa tilanteisiin, joissa vähätellään asiakkaiden väkivaltakokemuksia tai väkivallan ongelmallisuutta. (Huhtalo ym. 2003.) Esimerkiksi jos työntekijä itse on kokenut elämässään lähisuhdeväkivaltaa ja ei ole ymmärtänyt sen olevan väkivaltaa tai kokenut sen normaalina asiana, ei hän voi nähdä asiakkaan tilanteen haitallisuutta. Normalisoitunutta väkivaltaa ei voi nähdä ongelmana. Se voi näkyä myös esimerkiksi huomion kiinnittämisenä vain väkivallan yksittäisiin muotoihin. Keskityttäessä vain fyysiseen väkivaltaan ei nähdä vallankäytön kokonaisvaltaista ongelmaa taikka henkisiin väkivallan muotoihin keskittyessä estytään näkemästä fyysisen väkivallan vaarallisuutta ja sen rikollista luonnetta. Väkivallan oikeutukset voivat myös tulla ympäröivästä yhteiskunnasta sekä sen kulttuurisista piirteistä. (Huhtalo ym. 2003.)

5.4 Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikeaa lähteä?

Ammattilaisena tai väkivallan kokijan lähiverkostoon kuuluvana ihmisenä voi olla vaikeaa ymmärtää, miksi toinen ei vain lähde väkivaltaisesta suhteestaan (Rautava & Perttu 2002). Se voi tuottaa hämmennystä auttajien keskuudessa, vaikka väkivallan kokija itse haluaisi irrottautua suhteestaan tai hänelle tarjotaisiin siihen tukea. Tämä voi johtaa siihen, että väkivallan kokijan tilanteeseen turhaututaan ja häntä syytetään tilanteestaan ja nähdään, että vastuu väkivallasta ja parisuhteen päättämisestä olisi kokijan harteilla. Ammattilaisen ei kuitenkaan tulisi näyttää turhautumistaan asiakkaalle, sillä väkivallan kokijat niin kuin tekijätkin ovat erittäin herkkiä työntekijöiden eleille ja reaktioille (Huhtalo ym. 2003). Väkivaltaisesta suhteesta lähteminen ei koskaan ole helppoa. Siksi ammattilaisen on hyvä ymmärtää, miksi tekijät vaikeuttavat väkivaltaisesta

suhteesta irrottautumista ja miten väkivalta vaikuttaa väkivallan kokijan käyttäytymiseen.

Väkivallan syklisyys vaikeuttaa väkivallan tunnistamista ja suhteesta irrottautumista. Väkivalta harvemmin alkaa parisuhteen alussa, jolloin toinen näyttää itsestään hyvät ja rakastavat puolensa. Väkivalta hiipii parisuhteeseen pikkuhiljaa ja lisääntyy ajan myötä. Hyvät ajat luovat toivoa väkivallan loppumisesta, kun taas väkivaltaiset ajat tuottavat hämmennystä ja tuskaa (Perttu ym. 2015). Väkivallan kokijalla on usein toivoa siitä, että kumppani on vieläkin se sama hellä ihminen, kenet hän on oppinut tuntemaan ja että väkivalta on vain ohimenevä vaihe. Pitkään jatkunut väkivalta murentaa itsetuntoa sekä heikentää päätöksenteko- ja toimintakykyä. Suhteesta voi olla vaikeaa lähteä, jos väkivallan kokija on taloudellisesti riippuvainen puolisoistaan. Lähtemisen esteenä voi myös olla pelko ja huoli omasta tai lasten turvallisuudesta tai jos läheiset kannustavat tai painostavat pysymään suhteessa. (Oikeus turvalliseen elämään 2018.)

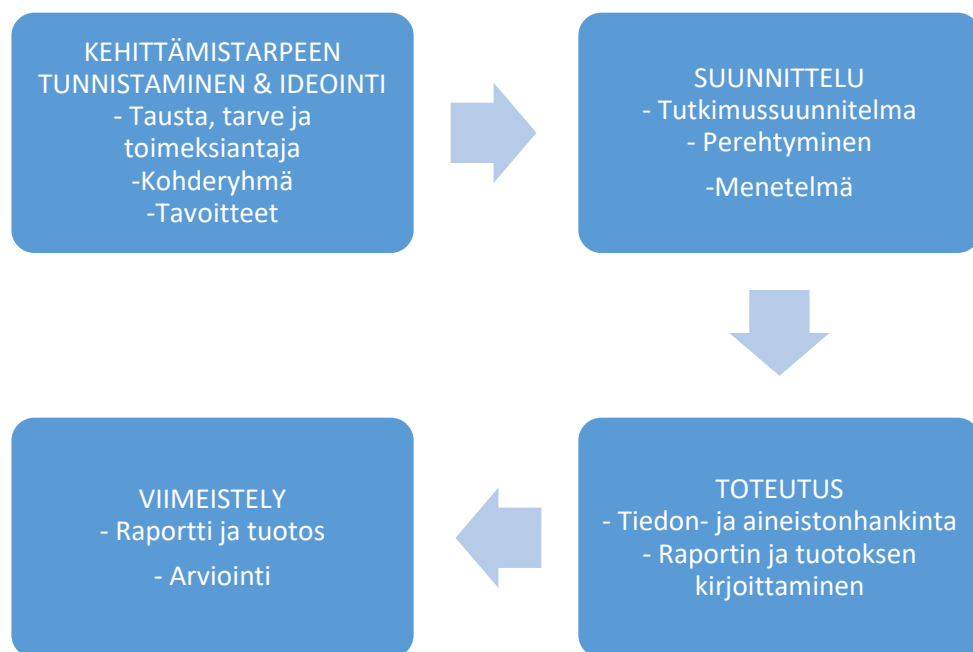
Väkivalta sen muodoistaan riippumatta vaikuttaa väkivallan kokijan hyvinvointiin ja sen vaikutukset ovat yleensä syvemmät kuin mitä näkee päälle päin. Väkivallan tekijän käyttäytymisellä on ylläpitävä vaikutus väkivallan kierteseen, joten irrottautumisen vaikeutta ei voi nähdä vain väkivallan kokijan tehtävänä. (Rautava & Perttu 2002.) Tilanne voi myös olla se, että väkivallan kokija ei osaa tunnistaa kaikkia lähisuhdeväkivallan haittavaikutuksia tai vähättelee niitä (Siltala ym. 2022).

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Teimme toiminnallisen opinnäytetyön kehittämistyönä. Tässä opinnäytetyöpötyypissä kehittämisen tavoitteena on ammatillinen tuotos, eli meidän työssämme opas, joka palvelee kohderyhmää ja toimintaympäristön käytäntöjä. Kehittäminen kohdistuu tiettyyn tarpeeseen ja ympäristöön, jossa on havaittu kehittämistarvetta. Tuotoksen avulla pyritään yleensä ratkaisemaan jokin ongelma tai muuttamaan tiettyjä toimintatapoja. Toiminnallisessa opinnäytetyössä amma-

tillinen asiantuntijuus osoitetaan kehittävällä ja tutkimuksellisella otteella tehdyllä tuotoksella ja raportilla, jossa kuvataan tuotokseen liittyviä lähtökohtia, valintoja sekä ratkaisuja. (Kostamo ym. 2022.)

Kostamon ym. (2022) mukaan *toiminnallisen opinnäytetyön aluksi määritellään tavoitteet, suunnitellaan toteutus, valitaan kehittämistyön menetelmä, aikataulutetaan työskentelyä vaiheittain ja pohditaan sitä, miten valmista opinnäytetyönä syntynyttä tuotosta tai tuloksia arvioidaan ja miten palautetta kerätään*. Tämän jälkeen tutkitaan tietoperustan lähteitä ja näiden perusteella jäsennellään olennainen sisältö, joka sisältää keskeiset käsitteet, aiemman tutkitun tiedon sekä asiantuntijatiedon. Kehittämistyössä käytetyn menetelmän käyttö opetellaan sekä suunnitellaan se, miten kerätään ja analysoidaan tietoa kehittämistyön kohteelta. (Kostamo ym. 2022.)

Kuva 2. Kehittämisprosessimalli

Kuvassa 2 kuvataan mukailleen Salosen ym. (2017, 52) opinnäytetyön kehittämisprosessin kulkua. Alussa tunnistettiin kehittämistarve ja sen tausta sekä toimeksiantaja. Sen jälkeen tarkentui kohderyhmä, kenelle tuotos, eli opas suunnataan. Tämän jälkeen oli tärkeää määritellä kehittämistavoitteet, mitä tuotoksella halutaan tavoitella ja mikä vastaisi tarpeeseen. Suunnitteluvaiheessa pohdittiin työn etenemistä ja menetelmää, perehdyttiin tutkimustietoon

sekä tehtiin tutkimussuunnitelma, jonka pohjalta työ rakentuu. Toteutusvaiheessa kerättiin tietoa, tehtiin niiden perusteella muistiinpanoja sekä aloitettiin raportin ja tuotoksen kirjoittaminen. Tiedonhaun ja aineiston kuvaaminen on tärkeää, sillä se osoittaa tuotoksen olevan myös tutkimuksellista kehittämistoimintaa. Lopuksi viimeisteltiin raportti ja tuotos sekä tehtiin arviointi. Kehittämisprosessin kulkua on kuvattu syvemmin seuraavissa luvuissa, joissa olemme käyttäneet apuna kehittämistoiminnan työskentelyvaiheita, jotka on kuvattu Salosen ym. (2017) Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa -oppimateriaalissa.

6.1 Kehittämistarpeen tunnistaminen

Opinnäytetyön prosessi lähti liikkeelle nykykäytännön kehittämistarpeiden tunnistamisesta, eli esimerkiksi käytännön työssä ilmenevästä muutostarpeesta, jonka vuoksi kehittämistoimintaa on lähdetty toteuttamaan (Salonen ym. 2017, 56). Meidän kehitettävä kohteemme on lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksi ottaminen Kymenlaaksossa, jonka toimeksiantajamme edustaja Auli Metsälä nosti ongelmakohtaksi. Lähisuhdeväkivallan ilmiötä ja sen ongelmallisuutta ei tunnisteta ammattilaisten keskuudessa tarpeeksi ja lähisuhdeväkivaltaan ei puututa riittävästi.

Toimeksiantaja ilmaisi tarpeen oppaalle, joka käsittelisi lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja puheeksi ottoa ja tulisi käyttöön Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalveissa sähköisessä muodossa. Oppaan kohderyhmänä ovat siis kaikki sosiaali- ja terveystalven ammattilaiset. Toimeksiantaja esitti, että oppaan tarkoituksena olisi toimia hyödyllisenä, perehdytettävä sekä ohjaavana mallina, joka luo yhdenmukaista ymmärrystä sekä toimintatapaa lähisuhdeväkivallasta kohdatessa. Lisäksi tavoitteena oli, että opas toimisi yleisenä ohjeena, josta saa helposti ja kootusti tietoa lähisuhdeväkivallan ilmiöstä sekä lähisuhdeväkivaltatyön palveluista maakunnassa.

Kehittämistarpeiden tunnistamisen vaiheessa on tärkeää rakentaa yhteinen ymmärrys kohteesta toimeksiantajan kanssa niin, että aihealuetta rajaa riittävästi, mutta ei lukkoon lyödysti (Salonen ym. 2017, 56). Meillä aihealue rajat-

tiin aikuisiin asiakkaisiin, jotta opas ei paisuisi valtavaksi ja se sopi toimeksiantajalle. Tulisimme myös ottamaan oppaassa huomioon lähisuhdeväkivallan kokija–tekijänäkökulman, kiinnittämättä huomiota vain toiseen, kuitenkin korostaen sitä, kuinka vahingollista väkivalta on sen kaikissa muodoissaan.

6.2 Ideointivaihe

Kehittämistarpeen perustelujen ja alustavan rajauksen jälkeen seuraa ideointivaihe. Tässä vaiheessa ideoidaan kehittämistarpeen tunnistamisen jälkeen, mitä muutettavaa nykykäytännössä on ja miten haluttuun muutokseen päästään. (Salonen ym. 2017, 58.) Nykykäytännön muutokset koskevat työsämme lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja puheeksi ottoa.

Lähisuhdeväkivallan ilmiö sekä sen monet muodot tulee selkeyttää sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisille ja lisätä tietoisuutta lähisuhdeväkivallan yleisyydestä, jotta herkkyys väkivaltaan puuttumiseen kasvaisi. Lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa tulee korostaa rutiininomaista kysymistä tarkoittaen, että väkivallasta kysyttäisiin jokaiselta asiakkaalta. Työntekijöitä tulee rohkaista väkivallan puheeksi ottamiseen ja antaa siihen varmuutta, tukea ja koulutusta. Haluttuun tulokseen voitaisiin siis mahdollisesti päästä tekemällä oppaasta tarpeeksi kattava tietopaketti, joka rohkaisisi työntekijöitä ottamaan vaikeaksi koetun aiheen puheeksi ja jotta lähisuhdeväkivaltaan liittyvä häpeä ja stigma lievenisi. Opas olisi myös hyvä olla saatavilla siten, että sen ääreen voi työssään aina palata ja se antaisi valmiuksia uusien toimintatapojen oppimiselle sekä ammatilliselle kehittymiselle. Kun väkivallasta kysytään jokaiselta asiakkaalta, toimitaan samalla ennaltaehkäisevästi.

Ideointivaiheessa lähdimme jo tutkimaan olemassa olevaa materiaalia sekä aiempaa tutkittua tietoa. Olimme molemmat myös tällöin harjoittelussa väkivaltatyön kentällä, joten aihe oli entuudestaan jo hieman tuttu. Ideointivaiheessa tarvitaan välineitä, jotka edistävät luovuutta ja moniäänisyyttä (Salonen ym. 2017, 58). Meillä tämä tapa oli tehdä Mind map. Kasasimme Mind mapiin asioita, jotka olivat meidän mielestämme tärkeitä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa sekä puheeksi ottamisessa. Mind map olisi myös tukena lähtiessä

kehittämisen kohde ja tehdään kirjallinen kehittämissuunnitelma. Suunnitelmaan tulee kirjata tavoitteet, etenemisvaiheet, toimijat, resurssit, kehittämis- tai tutkimusmenetelmät sekä dokumentointi-, arviointi- ja levittämistavat (Salonen ym. 2017, 60). Meillä tämä tarkoitti tutkimussuunnitelman tekoa, jonka teimme koulumme toiminnallisen opinnäytetyön suunnitelman -pohjan mukaisesti.

Tutkimussuunnitelmaamme laadimme mahdollisimman tarkasti teoreettisen viitekehyksen, tavoitteet ja hyödynsaajat, tuotokset sekä opinnäytetyön toteutuksen sen hetkisen idean ja etenemisen mukaan. Käytännön työskentelyä ei kuitenkaan pysty aina suunnittelemaan pikkutarkasti, sillä toteutusvaiheessa voi ilmetä yllättäviä yksityiskohtia, joihin ei voi ennalta varautua (Salonen ym. 2017, 60). Suunnitelmaa tehtäessä aluksi oli hieman ongelmia, miten lähtisimme etenemään työmme kanssa ja kuinka saisimme työelämän osallistettua työhön, sillä kehittämistoiminta on työelämälähtöistä. Meistä oli tärkeää, että toimeksiantajan toiveet sekä ideavaiheen ajatukset tulisivat työssä esille. Toisaalta myös kauhistutti se, miten laaja työstä oikein tulee, sillä taustaselvityksen myötä käsiteltäviä asioita olisi paljon. Kuitenkin motivaatio lähteä tekemään opinnäytetyötä sekä opasta oli korkealla, sillä niin tutkimusten kuin tutkitun tiedonkin pohjalta näimme, että aihe todellakin on merkityksellinen ja lähisuhdeväkivaltaan tulisi puuttua aikaisempaa paremmin. Aiheen valintaan vaikutti myös harjoittelupaikkamme, sillä väkivaltatyötä nähtyämme ja aiheen saatuamme tiesimme, että haluamme olla osana kehittämässä lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen mallia.

Suunnitelman valmistuttua pidimme alkuseminaarin opinnäytetyön ohjaavan opettajan kanssa ja näin saimme luvan hakea tutkimuslupahakemusta työllemme. Tutkimusluvan hakeminen oli tarpeen, sillä tuotoksemme tulisi käyttöön Kymenlaakson hyvinvointialueelle. Tutkimuslupa on tärkeä myös siksi, että se määrittää toimeksiantajan sekä opiskelijan aseman, oikeudet, vastuut sekä velvollisuudet (Vilkkä 2021). Kun tutkimuslupa oli hyväksytty, lähdimme kirjoittamaan opinnäytetyön teoriaosuutta.

6.4 Toteutusvaihe

Toteutusvaihe lähti käyntiin heti kun tutkimussuunnitelma sekä tutkimuslupa olivat hyväksytyt. Päätimme ensin lähteä kasaamaan opinnäytetyön teoriaosuutta, jonka pohjalta olisi helpompi tehdä itse opas. Olimme dokumentoineet paljon materiaalia muistiinpanoiksi, joten teoriaosuutta oli mielekästä lähteä kirjoittamaan. Näimme tällöin myös sen, että Mind mapiin (kuva 3) kasaamme asiat eivät kaikki tulisi työssä käsittelyyn.

Toteutusvaiheessa edetään suunnitelman mukaisesti ja usein se myös tarkentuu toteutuksen edetessä (Salonen ym. 2017, 62). Opinnäytetyön teoriaosuus tuli kasaan nopeasti, mutta oppaan sisältöä miettiessä ongelmaksi ilmeni se, että miten saisimme työelämän osallistettua tuotokseen enemmän. Olimme jo saaneet toimeksiantajamme edustajalta Auli Metsälältä toiveita siitä, mitä oppaassa olisi hyvä olla. Kehittämistoiminnassa on kuitenkin hyvä osallistaa mahdollisimman laajasti eri henkilöitä, jotta saataisiin huomioitua riittävästi erilaisia näkökulmia (Salonen ym. 2017, 62). Järjestimmekin siis opinnäytetyömme ohjaavan opettajan kanssa ohjaustapaamisen, jossa keskustelimme erilaisista mahdollisuuksista saada tuotoksesta työelämälähtöisempi. Koimme esimerkiksi, että haastattelu ei olisi työmme kannalta oleellinen menetelmä. Tapaamisen ja ohjaajan tuen avulla saimme varmistettua menetelmän ja kohderyhmän, keneltä tarvittavia ideoita ja ajatuksia voisi kerätä. Päätimmekin lähestyä Turvakodin ja Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin työntekijöitä osallistumaan kehittämistoimintaan aivoriihimenetelmän mukaisesti. Nämä työelämälähtöiset näkökulmat olisivat tärkeä lisä materiaalin lisäksi, sillä kyseiset työntekijäthän ovat konkreettisesti tavanneet lähisuuhdeväkivaltaa kokeneita ja käyttäneitä asiakkaita. Oppaan toteutus 6.6 kohdassa on kerrottu tarkemmin menetelmästä sekä oppaan kasaamisen prosessista.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole kyse vain käytännön ongelmien ratkaisemisesta omien henkilökohtaisten tietotaitojen avulla, vaan siihen tarvitaan myös muiden osapuolten, kuten ammattilaisten näkemyksiä. Prosessissa tärkeää on tiedon ja erilaisten näkemysten jakaminen ja ymmärtäminen. Tämän vuoksi toiminnallinen opinnäytetyö etenee useinkin tilannekohtaisesti ja ennakoimattomasti, sillä kehittäminen yhdessä tuottaa kaiken aikaa erilaisia

vaihtoehtoja, kysymyksiä sekä vastauksia, joita ei välttämättä osattu odottaa. (Kostamo ym. 2022.) Näin kävi myös meillä, alun epävarmuus kohdentui loppua kohti ja saimme uusia ideoita, miten saada työelämä enemmän mukaan itse työhön ja samalla tutkimussuunnitelmakin tarkentui.

Työstämisessä tulevat esiin monenlaiset vaatimukset, kuten esimerkiksi suunnitelmallisuus, itsenäisyys sekä itsensä kehittäminen. Siksi tässä vaiheessa saatu ohjaus, vertaistuki sekä muu palaute ovat oleellisia muutoksen onnistumisen ja ammatillisen kehittymisen näkökulmista (Salonen ym. 2017, 62). Ohjaavan opettajan kanssa järjestettävät ohjaustapaamiset olivat tärkeitä työmme etenemisen kannalta.

6.5 Millainen on hyvä opas?

Ennen kuin lähdimme kasaamaan opasta, pohdimme seuraavaksi kysymystä, millainen on hyvä opas? Tätä kysymystä oli tärkeää pohtia, sillä seuraava vaihe prosessissa oli itse oppaan kirjoittaminen. Lähisuhdeväkivalta sekä sen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen aiheena osoittautui opinnäytetyön teoriaosuutta kirjoittaessa todella laajaksi. Huoleksi osoittautui se, miten saisimme oppaasta mahdollisimman informatiivisen ilman, että oppaasta tulisi liian pitkä. Olisi hyvä, että työntekijät perehtyisivät oppaaseen ajan kanssa, joten jos oppaasta tulisi liian pitkä, ei heillä välttämättä olisi aikaa tai mielenkiintoa siihen perehtymiseen.

Kysymystä lähestyimme Valtioneuvoston kanslian julkaisusarjan ”Hyvin suunniteltu, puoliksi kirjoitettu” -oppaan avulla. Kyseinen opas sisältää neuvoja, joiden avulla teksteistä saadaan heti kirjoitusprosessin alusta alkaen selkeitä ja ymmärrettäviä (Valtioneuvoston kanslia 2020).

Huomioon otettavaksi asiaksi heti alkuun ilmeni se, että mitä haluamme tekstillämme saavuttaa ja kenelle sen kirjoitamme. Tekstillä pitää olla jokin tavoite ja tarkoitus. Meidän tekstimme tarkoituksena on antaa tietoa, vaikuttaa mielipiteisiin sekä ohjata lukijaa toimimaan tietyllä tavalla. Meidän tuli siis miettiä kohderyhmän näkökulmasta, että millainen sisältö, rakenne ja sävy tukevat oppaamme tavoitetta ja mikä on tekstin pääviesti (Valtioneuvoston kanslia

2020). Tähän kuului tekstin huolellinen suunnittelu niin, että se olisi mahdollisimman selkeää ja helposti luettavissa sekä loogisesti etenevä. Olimme laatineet hyvät muistiinpanot, joiden avulla saimme tekstistä lyhyemmän, kuin mitä se olisi ollut ilman suunnittelua. Usein lukija silmäilee tekstin vain nopeasti, jotta hän löytäisi tarvitsemansa nopeasti (Valtioneuvoston kanslia 2020). Tärkeää oli siis tehdä itse teksti ja sisällysluettelo sellaiseksi, että lukija löytää tarvitsemansa helposti.

Jotta lukija ymmärtää tekstissä ilmenevät asiat ja osaa toimia niiden mukaisesti, on koko tekstin sisältö sekä rakenne edettävä lukijan kannalta loogisesti (Valtioneuvoston kanslia 2020). Pyrimmekin siis jäsentämään käsittelemämme asiat niin, että ne tukisivat toisiaan ja jokainen virke olisi ymmärrettävissä ja veisi asiaa sujuvasti eteenpäin ja etteivät asiat poukkoilisi aiheesta toiseen. Oli myös hyvä ottaa huomioon tekstin sävy sekä sanavalinnat, sillä lukija ottaa ystävällissävyn sisällön vastaan paremmin kuin sellaisen, joka tuntuu hänestä tyllyltä (Valtioneuvoston kanslia 2020). Sanavalinnoissa piti kiinnittää huomiota siihen, että vieraat termit selitetään, sillä käsittelemämme asiat eivät ole välttämättä kaikille tuttuja. Tekstin tavoitetta ei voi saavuttaa, jos kohderyhmä ei ymmärrä, mitä tarkoitat (Valtioneuvoston kanslia 2020).

Meillä ei ollut paljoa mahdollisuuksia vaikuttaa oppaan visuaaliseen ilmeeseen, sillä se tuli tehdä Kymenlaakson hyvinvointialueen viralliseen pohjaan. Visuaalisuus usein herättelee lukijan mielenkiintoa. Valtioneuvoston kanslian oppaasta löytyi kuitenkin hyviä vinkkejä, miten vaikuttaa visuaaliseen ilmeeseen ja otimme niitä käyttöön omaan oppaaseemme. Näitä keinoja olivat esimerkiksi luettelmat, kirjasinkoko ja -tyyppi, värit, lihavointi ja muut korostuskeinot kohtuullisesti käytettynä (Valtioneuvoston kanslia 2020).

6.6 Oppaan toteutus

Oppaan toteutus lähti etenemään huolellisesta suunnittelusta. Pohdimme oppaan sisältöä sekä sen visuaalista ilmettä. Meillä oli alkuun ajatuksena, että olisimme tuottaneet tekstit oppaaseen ja, että olisimme kysyneet joltakin toisen alan opiskelijalta apua oppaamme visuaalisen ilmeen luontiin. Ennen loppullisten suunnitelmien lukkoon lyöntiä päätimme kuitenkin keskustella asiasta

työelämäohjaajamme Auli Metsälän kanssa. Työelämäohjaajamme oli sitä mieltä, että opas olisi hyvä tehdä Kymenlaakson hyvinvointialueen viralliseen pohjaan, joten päädyimme siihen. Saimme häneltä ideoita sekä toiveita siitä, mitä asioita oppaassa tulisi olla. Oppaan pohjaa lähdimme kyselemään Kymenlaakson hyvinvointialueen sosiaalityön asiantuntijalta Noomi Saarenpäältä, joka lähetti meille tuon pohjan sähköpostitse. Ennen oppaan kirjoitusprosessin aloitusta pidimme kuitenkin tapaamisen ohjaavan opettajamme kanssa. Tuon tapaamisen aikana pohdimme sitä, että kuinka saisimme alan ammattilaisten näkökulman tuotua esille työssämme.

Pohdimme, kuinka saisimme osallistettua alan ammattilaiset oppaan tekoon niin, että meidän ei tarvitsisi lähteä haastattelemaan heitä, koska tutkimussuunnitelmaa tehdessämme emme olleet ajatelleet haastattelevamme työtämme varten ketään. Tutkimuslupamme oli myös haettu tuolla perusteella. Lisäksi pohdimme myös sitä, että jos tutkimuslupamme olisi mahdollistanut, niin olisi ollut haasteellista saada kaikki Kymenlaakson alueen väkivaltatyön parissa työskentelevät samaan paikkaan ja samaan aikaan haastateltaviksi. Eli näiden perusteiden varjolla meidän tuli siis valita jokin anonyymi alusta, joka olisi verkossa saatavilla niin, että jokainen työntekijä voisi siihen oman työajan puitteissa laittaa omia näkemyksiään.

Päädyimme valitsemaan Padletin, joka on tällainen anonyymi ja kätevä interaktiivinen seinä. Valitsimme Padletin sen takia, että se on helppokäyttöinen, ilmainen ja anonyymi alusta. Padlet oli myös hyvä valinta sen takia, että pääsimme hyödyntämään oppaan teossa aivoriihimenetelmää. Aivoriihi on ryhmätyöskentelymenetelmä, jonka tavoitteena on tuottaa suuria määriä ideoita. Periaatteena siinä on se, että mitä enemmän ideoita tulee esille, sitä todennäköisempää on myös se, että joukossa on hyviä ja toteuttamiskelpoisia ideoita. Menetelmän vahvuutena on ideoiden ja ajatusten runsaus sekä se, että niiden pohjalta voi syntyä uusia ideoita sekä opitaan uusia näkökulmia lähestyessä tarkasteltavaa asiaa. Aivoriihen aluksi määritellään ratkaistava ongelma ja rajataan se. Tämän jälkeen jokainen ideoi omia ajatuksiaan esimerkiksi kirjaamalla niitä ylös taululle. (Aivoriihi s.a.) Meillä tuo kirjaaminen tapahtui virtuaaliselle seinälle, jonka loimme Padlettiin ja rajattu aihe kerrottiin sähköpostitse

lähetetyssä kirjeessä Turvakoti Villa Jensenin sekä Väkivaltatyön palvelukeskuksen Pysäkin työntekijöille. Kirjeessä (liite 1) kerroimme heille, mitä olemme tekemässä, mitkä asiat ovat meidän mielestämme oppaan kannalta tärkeitä sekä ohjeet siitä, kuinka Padlet toimii.

Annoimme alan ammattilaisille viikon aikaa laittaa heidän ajatuksiaan siitä, mitä oppaan tulisi pitää sisällään. Aivoriihimenetelmän hyödyt ilmenivät siten, että saimme omien ajatusten perustaksi uusia näkökulmia, ideoita sekä ajatuksia työntekijöiltä koskien lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja puheeksi ottoa. Turvakodin ja Pysäkin työntekijöiden kirjaamat asiat olivat avainasemassa, sillä näin saatiin työmme toiminnalliseen tuotokseen työelämälähtöinen näkökulma esiin. Lisäksi he tapaavat työssään joka päivä lähisuhdeväkivaltaa kokeneita ja käyttäneitä henkilöitä, joten heidän ajatuksensa vahvistivat oppaan sisältöä uudella tavalla. Seuraavasta kuvasta ilmenee heidän ajatuksiinsa ja ideoitaan siitä, että mitä asioita oppaassa tulisi olla.

:Padlet

Roosa R. + 6 + 3 minuuttia

Mitkä asiat ovat mielestäsi tärkeitä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja puheeksi otossa?

Kysyjän on hyvä olla tietoinen lähisuhdeväkivaltailmiöstä yleisellä tasolla; mitä lähisuhdeväkivallan muotoja on, miten ne ilmenee, miten ne vaikuttavat ihmiseen yksilötasolla ja perheessä. Kysyjän on hyvä olla tietoinen lähisuhdeväkivallan näkökulmista esim. ylläpitävät ja laukaisevat tekijät jne. sekä uhrin/tekijän ja altistuneen auttamisen erityispiirteistä. Usein lähisuhdeväkivallan uhria auttaa lisätiedon saaminen, siksi kysyjän tieto ja ilmiön sanoittaminen on tärkeää. Tekijän kanssa on tärkeää ottaa kantaa väkivaltaan ja selvittää tekijän tunteita/ajatuksia tekemäänsä väkivaltaan. Tekijä voi muuttaa toimintaansa silloin kun hän on valmis ottamaan vastuun omasta toiminnastaan. Kohtaamisessa tärkeintä on kunnioittava ja arvostava kohtaaminen; tarkoittaa kysymistä, kuuntelemista, lisäkysymysten tekemistä ilman tuomitsemista. Omien tunteiden tunnistaminen on tärkeää, jotta itsensä voi pitää rauhallisena; rauhallisuus tarttuu. Kysyjän on hyvä olla tietoinen miten akuutissa tilanteessa tulee toimia ja mihin palveluun täytyy olla yhteydessä. Kysyjän on hyvä olla tietoinen lähisuhdeväkivaltatyön auttamisen tavoista; lähisuhdeväkivallan uhria voi auttaa muutamakin tapaaminen. Jos luottamuksellinen suhde on jo syntynyt voi arvioida onko uhria/tekijää mahdollista auttaa omassa palvelussa. Jos ei, on hyvä olla tietoinen muista palveluista ja konsultoida/ohjata uhri/tekijä lähisuhdeväkivaltatyön palveluun.

Puheeksioton jälkeen asiakkaan tarinan kuuluminen ja tunteiden vastaanottaminen. Konfrontaation välttäminen ja validointi.

Väkivallasta kysyessä tulisi muistaa myös turvallisuusnäkökulma. Väkivallasta tulisi kysyä epäilyksen herätessä mahdolliselta kokijalta ilman tekijän läsnäoloa.

Mainitsemanne asiat ovat kaikki tärkeitä ja hyviä

Väkivallasta kysyminen ja avunpiiriin ohjaamisella on väliä, kysyjä voi olla ensimmäinen ulkopuolinen ihminen joka ottaa väkivallan puheeksi ja jo tämä voi auttaa asiakasta aloittamaan irtautumisen väkivaltaisesta suhteesta.

Väkivallasta puhumista ja kysymistä ei tarvitse pelätä, tai pelätä, että kysymällä aiheutetaan lisää väkivaltaa. Lähisuhdeväkivalta ei ole koskaa "perheen oma asia" johon ei saa puuttua. Kysyjän ei tarvitse myöskään osata ratkaista siinä hetkessä kaikkia "ongelmia" yksin. Tärkeintä, että kysyjä kuuntelee ja ohjaa tarvittaessa avun piiriin.

Puheeksioton yhteydessä on myös hyvä sanoittaa sitä, että muillakin vastaavaa kokeneilla on samoja tunteita ja ajatuksia kuin mitä asiakas sanoittaa. Myös sen sanoittaminen, että apua tilanteeseen on saatavilla riippumatta siitä jatkuuko vai päättyykö suhde.

Työntekijän on tärkeää tunnistaa väkivallan monimuotoisuus. Oppaassa olisi täten hyvä olla väkivallan eri muodot koostetusti ja niiden eri ilmenemistavat, jotta työntekijän tietoisuuden kautta väkivallan tunnistettavuus on mahdollista.

Usein asiakkaat eivät itse tunnista kertomastaan eri asioiden olevan väkivaltaa ja väkivallan sanoittaminen asiakkaalle on tärkeää väkivallan kaikkien osapuolten kanssa tehtävässä yksilötyössä.

Molempien osapuolten arvostava ja kunnioittava kohtaaminen. Asioista suoraan puhuminen asioiden oikeilla nimillä.

Väkivallan tekijän ja kokijan jututtaminen erikseen. Hyvin kontrolloivassa suhteessa väkivallan tekijä voi pyrkiä estämään ettei uhrilla ole mahdollisuutta kertoa vapaasti kokemuksistaan ulkopuolisille.

Työntekijän oma asenne ja kokemukset väkivaltaa kohtaan

Muissa kuin väkivaltatyöhön suuntautuneissa palveluissa väkivallan puheeksiottoa voisi varmasti helpottaa se, että siitä kysyisi kaikilta ja sen sanoittaminen, että asiasta kysytään kaikilta sen ollessa niin yleistä voisi vähentää asiakkaan tarvetta salata asiaa sen tuottaman mm. häpeän ja syyllisyyden tunteiden kanssa.

Mikä on turvakoti ja miten sinne pääsee

Ymmärrys siitä, että väkivaltaisessa suhteessa suhteen valtasuhteet eivät ole normaalit ja tämä voi vaikeuttaa esimerkiksi irtautumista suhteesta. Näin ollen tärkeä olla ymmärrystä ja kärsivällisyyttä asian suhteen.

Lähisuhdeväkivalta voi olla hyvin piilossa oleva ja vaikeasti tunnistettava asia ulkopuoliselle. Asiakas ei aina välttämättä itseään tunnista kokemaansa väkivaltaa. Tämän vuoksi asiakkaan äärelle pysähtyminen ja aito kuuntelu tärkeää, jotta voi havaita mahdollisia väkivallan merkkejä ja asiakas uskaltaa niistä kertoa.

Vaikeat tunteet; häpeä, syyllisyys

Kuva 4. Kuvakaappaus Padletin virtuaalisesta seinästä (2023)

Käsitelyämme saamamme kommentit, ideat ja ajatukset, lähdimme kirjoittamaan opasta opinnäytetyömme sekä muistiinpanojemme pohjalta. Olimme tehneet jo niin hyvää taustatyötä, että opasta oli mielekästä kirjoittaa. Oppaan rakenne ja sisältö muotoutuivat kirjoittamisen lomassa sellaiseksi kuin halusimme.

6.7 Oppaan tavoitteiden toteutuminen

Opinnäytetyössä esitelty teoria löytyy myös oppaasta (Liite 3). Opas koostuu seitsemästä eri pääluvusta: Lähisuhdeväkivalta, Lähisuhdeväkivallan muodot, Väkivallan seuraukset, Tunnistaminen ja puheeksi ottaminen, Työvälineitä ja toimintamalleja työn tueksi, Kymenlaakson palvelut ja Valtakunnalliset palvelut. Opas on jaettu lyhyisiin alalukuihin lukemisen helpottamiseksi sekä tarvittavan tiedon löytämiseksi nopeasti. Päädyimme näihin päälukuihin sen perusteella, että keräämämme aineisto sekä työntekijöiden ideat ja ajatukset vastaavat siihen, mitä toimeksiantaja halusi oppaan sisältävän. Ne myös tukevat oppaamme tavoitteita ja näin saimme kasaan informatiivisen oppaan lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen.

Oppaan ensimmäisessä pääluvussa käsitellään lähisuhdeväkivallan ilmiötä, sen ilmenemistä sekä sitä, miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikeaa lähteä. Lisäksi kerrotaan huolta aiheuttavista merkeistä sekä lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä lainsäädännöstä. On tärkeää ymmärtää, että lähisuhdeväkivalta on usein rikosasia ja siihen tulee puuttua. Ammatillisena voi olla myös vaikeaa ymmärtää, miksi toinen ei vain lähde väkivaltaisesta suhteestaan. Toivommekin, että alaluku *Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikeaa lähteä?* auttaa työntekijöitä ymmärtämään lähisuhdeväkivallan kokijoiden elämäntilanteita sekä sitä, mitkä tekijät vaikeuttavat väkivaltaisesta suhteesta irrottautumista ja miten väkivalta vaikuttaa väkivallan kokijan olemukseen. Korostamme oppaassamme sitä, että kuka vain voi olla lähisuhdeväkivallan kokija. Ei kuitenkaan ole olemassa yhtä tiettyä merkkiä, josta voisi tunnistaa lähisuhdeväkivallaa kokenutta henkilöä. Tunnistamisen helpottamiseksi olemme listanneet tietynlaisia merkkejä sekä riskiryhmiä, jolloin väkivallan mahdollisuus on erityisesti huomioitava.

Toinen pääluku käsittelee lähisuhdeväkivallan muotoja ja ne on laadittu selkeiksi alaluvuiksi, jotta lukija löytää tarvitsemansa nopeasti. Tämä pääluku auttaa lähisuhdeväkivallan ilmiön sekä sen monimuotoisuuden ymmärtämisessä ja tunnistamisessa. Siinä käsitellään myös lähisuhdeväkivallan vähemmän tunnettuja muotoja, jonka avulla haluamme poistaa ennakkoluuloja sitä kohtaan, että väkivalta olisi esimerkiksi vain fyysisiä tekoja.

Kolmannessa pääluvussa puhutaan väkivallan seurauksista väkivallan koki- jalle, tekijälle sekä yhteiskunnalle. Luvussa eritellään väkivallan eri seurauksia, joka korostaa väkivallan haitallisuutta jokaisen osapuolen elämässä. Toivomme, että se herättelee lukijaa myös väkivallan ennaltaehkäisyn merkityk- sestä.

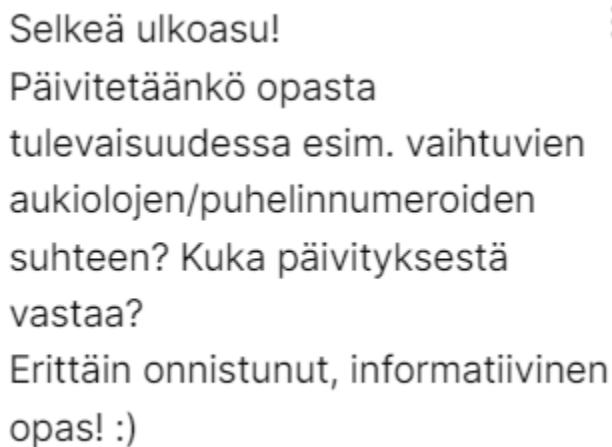
Neljäs pääluku *Tunnistaminen ja puheeksi ottaminen* on tehty työntekijän tu- eksi kohdatessaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneita ja väkivaltaa käyttäneitä henkilöitä. Siinä kerrotaan konkreettisesti, miten kyseisiä asiakkaita kohdataan ja samalla korostetaan rutiininomaista lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista ja sitä, että asian kanssa ei tarvitse jäädä yksin. Toivomme, että nämä ohjeet rohkaisevat työntekijöitä tunnistamaan ja ottamaan lähisuhdeväkivaltaa pu- heeksi. Luvussa myös perustellaan työntekijän velvollisuutta puuttua väkival- taan.

Lopuissa pääluvuissa on esitelty kattavasti erilaisia menetelmiä, lomakkeita, koulutuksia sekä paikallisia ja valtakunnallisia palveluita lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja puheeksi ottamisen avuksi. Nämä lisäävät ammatillista osaa- mista sekä niihin on hyvä palata työssään. Lisäksi alaluvussa *Työnohjaus* on korostettu työntekijän omaa jaksamista, jottei työ väkivaltaa kokeneiden ja käyttäneiden ihmisten kanssa johda uupumiseen.

7 POHDINTA

7.1 Oppaan arviointi

Saatuamme oppaan viimeisiä viilauksia vaille valmiiksi ajattelimme kerätä vielä palautetta ja viime hetken korjausehdotuksia Turvakodin sekä Pysäkin työntekijöiltä. Lähestyimmekin heitä taas sähköpostitse ja kirjoitimme kirjeen, jossa pyysimme heitä kertomaan ajatuksiaan ja korjausehdotuksia oppaaseen liittyen. Liitimme kirjeen (liite 2) yhteyteen linkin Padlet alustalle, johon oli taas viikko aikaa vastata. Palautetta saimme yhdeltä työntekijältä.

Selkeä ulkoasu! :
Päivitetäänkö opasta tulevaisuudessa esim. vaihtuvien aukiolojen/puhelinnumeroiden suhteen? Kuka päivityksestä vastaa?
Erittäin onnistunut, informatiivinen opas! :)

Kuva 5. Kuvakaappaus työntekijän palautteesta

Aluksi olimme kirjoittaneet oppaaseen palveluiden kohdalle työntekijöiden nimiä sekä puhelinnumeroita. Kuitenkin palautteen perusteella pohdimme asiaa ja päätimme poistaa työntekijöiden nimet oppaasta ja jättää yhteystietoihin vain puhelinnumerot sekä tittelit. Pohdimme myös sitä, että kuka tulevaisuudessa päivittää opasta yhteystietojen ja linkkien osalta ja näimme asian niin, että se on opinnäytetyön tilaajan vastuulla.

7.2 Itsearviointi

Yhden palautteen perusteella emme pysty arvioimaan tuotoksemme onnistumista. Toisaalta opas tulee käyttöön ja julkaistaan kohderyhmälle vasta sen jälkeen, kun opinnäytetyömme on jo valmis. Emme siis voi tässä hetkessä tietää, miten opas tavoittaa kohderyhmän ja miten he vastaanottavat sen ja kuinka onnistunut se on. Opasta voivat kuitenkin hyödyntää aiheesta jo entuudestaan tietävät tai sellaiset työntekijät, jolle aihe ei ole tuttu. Ideaalitalanne

olisi se, että oppaasta otettaisiin vinkkejä työhön ja lähisuhdeväkivallasta kysyttäisiin kaikilta asiakkailta, vaikka palvelun pääasiallinen tehtävä ei olisikaan lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen. Toivomme myös, että lähisuhdeväkivallan ilmiö tulisi tutummaksi ja siitä kysyttäisiin rohkeasti.

Opinnäytetyöprosessi on ollut pitkä ja venynyt alkuperäisestä suunnitelmasta. Tutkimussuunnitelmaan olimme kirjanneet, että olisimme valmiita opinnäytetyön kanssa joulukuussa 2022. Toiminnalliselle opinnäytetyöprosessille tyypillistä on se, että pitkin matkaa avautuu uusia ideoita ja usein lopullinen opinnäytetyö onkin osa laajempaa kokonaisuutta (Vilka & Airaksinen 2003, 160). Meidänkin tutkimussuunnitelmamme pohjalta työ toteutui lopulta hieman eritavalla, osaksi siksi, että lähisuhdeväkivalta aiheena on todella laaja ja pitkin työtä ilmeni koko ajan uusia asioita, joita olisi hyvä ottaa työssä huomioon. Työmme pitkittyi myös sen vuoksi, että emme aluksi huomioineet työelämän osallistamista tuotokseemme. Se on kuitenkin kehittämistoiminnan kannalta oleellinen asia ja olimmekin tyytyväisiä, kun keksimme keinon osallistaa työelämän mukaan tuotokseen. Aikataulutaminen ja aikataulussa pysyminen ilmenivät myös ajoittain haastavaksi, sillä molemmat tekivät esimerkiksi töitä samaan aikaan.

Työn tärkeimpänä tavoitteena oli tehdä kattava opas, jossa olisi ohjeita ja neuvoja lähisuhdeväkivallan ilmiön tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen. Osatavoitteeksi voi myös mainita sen, että opas toimisi rohkaisevana tekijänä rutiininomaisempaan lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen sosiaali- ja terveyspalveluissa. Mielestämme asettamamme tavoitteet ovat onnistuneet hyvin. Olemme käsitelleet lähisuhdeväkivaltaa laajasti ja huomioineet sen vaikutuksia yksilö- sekä yhteiskuntatasolla. Työssämme korostuu siis se, että lähisuhdeväkivalta todellakin on yhteiskunnallinen ongelma, johon ammattilaisen on velvollisuus puuttua ja josta tulisi puhua enemmän. Opas on myös kirjoitettu rohkaisevaan sävyyn ja siinä on käsitelty lähisuhdeväkivaltaa monista eri näkökulmista rikkoen mahdollisia ennakkoluuloja aihetta kohtaan. Lisäksi Istanbulin sopimuksen mukaan Suomella on velvoite kouluttaa ammattihenkilöstöä lähisuhdeväkivaltaa sekä sukupuolittunutta väkivaltaa kohtaan.

Koulutuksen tulee sisältää perustiedot lähisuhdeväkivallasta ilmiönä ja sen vaikutuksista, väkivallasta kysymisen merkityksestä ja käytännöistä, auttamisesta, palveluihin ohjaamisesta ja ajantasaisesta lainsäädännöstä sekä Suomea sitovista kansainvälisistä ihmisoikeusvelvoitteista. Velvoite koskee suoraan myös kuntia ja hyvinvointialueita. (Siltala ym. 2022.) Oppaaseen olemmekin koonneet kaikki edellä mainitut teemat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten oppimisen tueksi.

Vasta jälkeenpäin olemme ymmärtäneet asioita, joita olisi voinut tehdä toisin. Esimerkiksi työelämän osallistamisen tuotokseen olisi voinut aloittaa aikaisemmin, jolloin olisi ehkä saanut kerättyä enemmän palautetta oppaasta. Lisäksi opinnäytetyöprosessiin ja tutkimusmenetelmään olisi pitänyt perehtyä paremmin. Menetelmäksi olisimme voineet valita esimerkiksi aineistolähtöisen sisällyönanalyysin, jonka avulla olisimme voineet luokitella ja teemoitella väkivaltatyön ammattilaisilta saatuja kommentteja. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen kautta olisimme myös voineet perustella paremmin käyttämiämme lähteitä. Nämä menetelmät olisivat lisänneet työmme tutkimuksellisuutta. Olemme kuitenkin kasvaneet opinnäytetyöprosessin aikana ammatillisesti. Prosessin aikana ilmenneet haasteet ovat parantaneet yhteistyökykytaitojamme, huolellisuutta sekä korostanut aikatauluttamisen merkitystä. Lähisuhdeväkivalta aiheena on tullut kokonaisuudessaan tutuksi ja otammekin oppimamme asiat mukaan työelämään, vaikka tie ei johtaisi juuri väkivaltatyön piiriin.

7.3 Tutkimusetiikka ja luotettavuus

Tutkimuksen tekeminen edellyttää aina tutkimuseettistä lähestymistapaa eli hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimusetiikka tarkoittaa yleisesti sovittuja pelisääntöjä suhteessa kollegoihin, tutkimuskohteeseen, toimeksiantajiin sekä suureen yleisöön. Hyvä tieteellinen käytäntö näkyy niin, että tutkijat noudattavat eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä sekä tutkimusmenetelmiä, jotka tiedeyhteisö on hyväksynyt. Tiedonhankinnan kannalta hyvä tieteellinen käytäntö osoitetaan siten, että tutkija perustaa tiedonhankintansa oman alansa tieteellisen kirjallisuuden tutkimiseen, asianmukaisiin tietolähteisiin, havaintoihin sekä oman tutkimuksensa analysointiin. (Vilkkä 2021.)

Tutkimuksen on tuotettava uutta tietoa tai esitettävä, miten vanhaa tietoa pystyy hyödyntämään uudella tavalla (Vilkka 2021). Anttilan (2004) mukaan kehittämistoiminnan ideana on muodostaa uusia tai parannettuja käytäntöjä (Vilkka 2021). Opinnäytetyömme ja tuotoksemme perustuu jo olemassa olevaan tietoon, jota olemme keränneet monipuolisesti tutkien oman alamme kirjallisuutta niin painettuna kuin sähköisestikin. Lisäksi tuotokseen on kerätty aivoriihi menetelmän mukaisesti väkivaltatyön ammattilaisten ajatuksia ja ideoita, mikä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa on tärkeää. Tutkitun tiedon sekä väkivaltatyöntekijöiden ajatusten avulla olemme muodostaneet lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi ja puheeksi ottamiseksi yhdenmuukaista toimintamallia oppaan muodossa, joka Kymenlaaksosta on puuttunut. Näin ollen on perusteltua sanoa, että olemme kehittämistoiminnan kautta olleet luomassa uutta käytäntöä lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi ja puheeksi ottamiseksi.

Tutkijan tulee noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä, eli rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta esitellessään tutkimustyötään ja -tuloksiaan (Vilkka 2021). Tämä näkyy työssämme esimerkiksi siten, että kunnioitamme toisten tutkijoiden työtä ja saavutuksia tekemällä lähdeviitteet tarkasti. Tutkimuksessa tulee myös kunnioittaa tutkittavia sekä toimeksiantajaa (Vilkka 2021). Työmme ei sisällä mitään henkilötietoja, joten salassapito- tai vaitiolovelvollisuuteen liittyviä lomakkeita ei ole tarvinnut tehdä. Väkivaltatyöntekijöiden ajatukset oppaaseen kerättiin anonymisti, ja toimeksiantajan edustajan Auli Metsälän luvalla hänen nimensä on mainittu tutkimustekstissä. Työhömmme ei ole myöskään liittynyt mitään kustannuksia, sillä esimerkiksi Padlet-alustan käyttäminen tapahtui verkossa maksuttomasti.

Työmme luotettavuutta voi arvioida muun muassa sen perusteella, että käyttämämme tieto ja lähteet ovat ajankohtaisia. Uusia tutkimuksia aiheesta ei löytenyt paljoa, johon voi meidän mielestämme vaikuttaa se, että lähisuhdeväkivalta koetaan vielä sensitiivisenä asiana, josta ei puhuta ja johon ei saa puuttua. Lähisuhdeväkivallalla on myös piirteitä, jotka eivät muutu ajan myötä, kuten esimerkiksi väkivallan syklisyys. Nämä piirteet voivat vaikuttaa siihen, että

uusista tutkimuksista ei ole tehty niin paljoa. Aiheesta kerätään kuitenkin paljon tilastotietoa, jota olemme voineet hyödyntää opinnäytetyötä tehdessä. Keräämämme tieto on käyttökelpoista, sillä olemme tutkineet luotettavia lähteitä sekä saaneet väkivaltatyön ammattilaisten näkökulmia työhön.

Väkivaltaan liittyvien käsitteiden määrittelyssä olemme käyttäneet Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen väkivaltakäsitteiden sanastoa (Bildjuschkin ym. 2019). Sanaston tarkoituksena on yhdenmukaistaa käsitteistöä niin, että väkivallasta puhutaan samoilla termeillä ja ymmärretään, mitä niillä tarkoitetaan. Olemme tarkastelleet väkivaltasanastoa muun muassa väkivaltaan liittyvien ihmissuhteiden sekä väkivallan ilmenemismuotojen mukaan.

Puhumme työssämme aikuisista väkivallan kokijoista ja väkivallan tekijöistä. Nämä termit mahdollistavat sen, että lähisuhdeväkivaltaa voi tarkastella sukupuolesta riippumatta. Olemme kuitenkin käsitelleet ja avanneet opinnäytetyössämme sukupuolistuneen väkivallan ilmiötä, sillä tilastojen perusteella voidaan myös nähdä, että miehet käyttävät läheisissä suhteissaan väkivaltaa useammin kuin naiset (Tietoon tulleet... 2021). Oppaamme tarkoitus on kuitenkin toimia yleishyödyllisenä ja perehdyttävänä, joten kokija-tekijätermien käyttämisen avulla luomme lukijalle kuvan siitä, että kuka vain voi olla lähisuhdeväkivallan kokija tai tekijä sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Näin oppaan kohderyhmä voi kohdata asiakkaita neutraalisti leimamatta ketään.

Huolestuttavaa on se, että kaikki perhe- ja lähisuhdeväkivalta tapaukset eivät tule viranomaisten tietoon (Tietoon tulleet... 2021). Työntekijöiden rutiininomainen kysyminen lähisuhdeväkivallasta voisi madaltaa asiakkaiden kynnystä kertoa väkivallasta, jolloin tapauksia tulisi myös enemmän päivänvaloon ja niihin pystyttäisiin reagoimaan aikaisemmin. Materiaalia kerätessä huomaisimme myös sen, että aineistoa, jossa käsitellään miesten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa löytyi paljon vähemmän kuin naisten kokemasta väkivallasta. Sama päti myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin. Miesten ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemasta lähisuhdeväkivallasta tulisi siis mielestämme puhua enemmän ja tehdä aiheesta laajemmin tutkimuksia.

7.4 Ammattieettisyys

Käsittelimmekin jo tutkimuksen tekemiseen liittyvää tutkimuseettistä lähestymistapaa, haluamme kuitenkin tarkastella lähisuhdeväkivaltaan puuttumista myös sosiaalialan ammattietiikan näkökulmasta. Etiikka itsessään sisältää arvoja, periaatteita sekä erilaisia käsityksiä oikeasta ja väärästä. Arvot ovat päämääriä, joita asetetaan toiminnalle ja joiden perusteella toimintaa arvioidaan. Arvot tuovat ilmi siis sen mikä on hyvää ja tavoiteltavaa ja etiikka sen, mikä on oikein. (Laaksonen ym. 2020.)

Eettinen osaaminen kuuluu vahvasti sosiaalialaan. Se on taito, joka kypsyy ja kehittyy ajan myötä erilaisissa ammattityöhön liittyvissä tilanteissa sekä niiden tilanteiden käsittelyssä työyhteisöissä sekä eri ammattien välisissä yhteisöissä (Talentia 2022). Sosiaalialan ammattilaisen tulee omista arvoistaan riippumatta kunnioittaa asiakkaan oikeutta tehdä omia valintoja elämässään, tietenkin niin, etteivät ne uhkaa muiden ihmisten oikeuksia ja etuja. (Talentia 2022.) Eettinen osaaminen voidaankin siis vahvasti liittää lähisuhdeväkivallan kokijoiden ja tekijöiden kanssa tehtävään työhön. Työntekijän tulee esimerkiksi kunnioittaa lähisuhdeväkivallan kokijan oikeutta tehdä omia valintoja elämässään. Tällöin tulee välttää painostamista sekä vahvoja kannanottoja omista arvoista riippumatta, sillä asiakas on voinut olla lähisuhteessaan vahvan kontrollin alla ja painostaminen voi tuntua asiakkaalta vääränlaiselta vallankäytöltä (Luo luottamusta... s.a.). Sosiaalialan ammatillisen työn sekä ammattietiikan lähtökohdiksi voidaan nähdä ihmisarvon, ihmisoikeuksien sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolustaminen. Ammattietiikan avulla edistetään hyvän elämän toteutumista ja se kuuluu osaksi ammatillisuutta. (Talentia 2022.)

Talentian eettiset periaatteet sisältävät muun muassa ihmisen oikeuden ilmaista tunteitaan ja kielteisiä kokemuksiaan, arvostavan vuorovaikutuksen ja luottamuksen, itsemääräämisoikeuden, osallisuuden sekä epäoikeudenmukaisten toimintatapojen ja käytäntöjen vastustamisen (Talentia 2022). Lähisuhdeväkivallan kokijoiden ja tekijöiden kohtaamisessa tarvitaan hyviä vuorovaikutustaitoja ja eettistä herkkyyttä. Sosionomin (AMK) osaamisvaatimukseen

kuuluu myös se, että osaa toimia arvoriitiriitoja sisältävissä tilanteissa eettisesti perustellusti (Diak s.a.). Lähisuhdeväkivalta koetaan työntekijöiden keskuudessa sensitiivisenä ja vaikeana aiheena ottaa puheeksi ja se sivuutetaan liian usein. Kuitenkin siihen puuttuminen on tärkeää ammattieettisestä näkökulmasta, sillä sosiaalialan ammatillisen työn sekä ammattietiikan lähtökohdiksi voidaan nähdä ihmisarvon, ihmisoikeuksien sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolustaminen (Talentia 2022).

Lähisuhdeväkivallan tekijöitä ja kokijoita tulee kohdata kunnioittavasti ja arvostaen. Työntekijänä tulee myös pohtia omaa suhtautumistaan väkivaltaan ja sen ilmenemiseen, sillä varsinkin väkivallan tekijöitä kohdatessa voivat heidän tekonsa aiheuttaa työntekijöissä erilaisia tunteita, kuten vihaa tai inhoa. Näitä tunteita ei kuitenkaan saisi osoittaa asiakkaalle, sillä väkivallan tekijäkin ansaitsee inhimillisen kohtaamisen. Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja puheeksi ottamisen tulisi olla rutiininomaisempaa ja enemmän osana työtä, sillä väkivallasta puhuminen oikeuttaa asiakkaiden kokemusten aiheuttamat erilaiset tunteet, lisäksi toimitaan eettisesti oikein. Sosiaalialan ammattilaisen on myös kyettävä kriittisesti arvioimaan oman organisaationsa toimintatapoja (Talentia 2022). Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa tarvitaan koko työyhteisön, esihenkilötason sekä organisaation tuki. Toivomme että opinnäytetyömme sekä oppaamme herättelisivät ammattilaisia sekä tulevia alan ammattilaisia puuttumaan työpaikallaan siihen, jos he kokevat, että lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen ei ole riittävästi tukea tai siinä on puutteita. Tarkoittaen esimerkiksi ilmiöön liittyvää koulutusta tai informaatiota. Riittävä työnohjaus on myös tärkeää, oman jaksamisen kannalta, ettei työ johda uupumiseen. Väkivalta ei ole ikinä oikeutettua ja työntekijän tuleekin puolustaa asiakkaidensa ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa, jolloin jokaisella ihmisellä tulisi olla oikeus väkivallattomaan elämään (October & Laitinen 2022).

7.5 Jatkotutkimusideat

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli koota opas lähisuhdeväkivaltaa työssään kohtaaville sosiaalialan ammattihenkilöille lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja puheeksi oton tueksi. Lähisuhdeväkivalta on erittäin laaja aihe, josta riittää paljon mahdollisia jatkotutkimuskohteita. Kuitenkin jos aiheesta halutaan

jatkossa tehdä uusia kehittämistöitä, niin sitä varten tulisi olla ajankohtaisempaa kirjallisuutta sekä vielä enemmän tutkittua tietoa. Erityisesti ajankohtaiselle kirjallisuudelle olisi tarvetta, koska tietoa etsiessämme huomasimme osan kirjoista olevan yli 10 vuotta vanhoja. Teoreettinen tieto ei kuitenkaan välttämättä ole vuosien saatossa niin paljoa muuttunut, mutta aihe on kuitenkin merkittävä, joten siitä tulisi olla enemmän tietoa.

Opinnäytetyön aiheen valinnan yhteydessä pohdimme, että koronan vaikutusta lähisuhdeväkivaltaan olisi ollut mielenkiintoista tutkia. Aiheesta ei kuitenkaan tuolloin ollut vielä paljoakaan tietoa, joten hylkäsimme tuon idean. Nyt aiheesta alkaa olemaan jo hieman enemmän tietoa, joten se voisi olla yksi mahdollinen jatkotutkimusidea.

Mielestämme mielenkiintoisia kehittämiskohteita tai jatkotutkimuksia olisivat myös, miten lähisuhdeväkivalta näkyy uutisissa ja mediassa sekä, miksi lähisuhdeväkivalta mielletään suomalaisten keskuudessa edelleen tabuna? Lähisuhdeväkivaltatapaukset näkyvät uutisissa ja eri medioissa usein vain silloin kun lähisuhdeväkivalta on päättynyt esimerkiksi kuolemaan. Lähisuhdeväkivaltaa tapahtuu kuitenkin erittäin paljon, joten mielestämme siitä pitäisi puhua myös enemmän uutisissa ja eri medioissa, jotta saataisiin vähennettyä aiheen stigmaa.

Olemme keskittyneet oppaassamme aikuisiin lähisuhdeväkivallan kokijoihin ja tekijöihin. Tulevaisuudessa Kymenlaaksoon voisikin siis tehdä oppaita lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta keskittyen ikääntyneisiin, lapsiin, vammaisiin henkilöihin tai mielenterveys- ja päihdetyön piirissä oleviin asiakkaisiin. Lähisuhdeväkivalta ilmiönä on samanlainen kaikissa näissä ryhmissä, mutta sen muodot sekä vaikutukset yksilöön voivat näyttäytyä erilaisina. Lisäksi esimerkiksi lapsia tulee kohdata eri tavalla kuin aikuisia, kun lähisuhdeväkivalta on tullut ilmi.

Jatkotutkimusehdotuksena olisi myös tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyneen oppaan arviointi. Jatkotutkimuksessa voitaisiin tutkia esimerkiksi sitä, että miten opas on toiminut käytännössä. Onko väkivallan tunnistaminen ja

siitä puhuminen lisääntynyt? Onko oppaasta löytynyt sopivia keinoja lähisuhdeväkivallan puheeksi oton tueksi? Lisäksi voisi myös tutkia sitä, että miten oppaan käyttöönotto on sujunut ja, että ovatko sosiaalialan työntekijät kokee-neet sen olevan hyödyllinen.

LÄHTEET

Ahola, T. & Ahola, M. 2016. Väkivallasta turvallisuuteen. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti Oy.

Aivoriihi. s.a. Innokylä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://innokyla.fi/fi/ty-okalut/aivoriihi> [viitattu 23.3.2023].

Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietämäki J., Kettunen H., Koivula T., Mäkelä, J., Nipuli S., October, M., Peltonen J. & Siukola, R. 2019. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpäpaperi 1/20. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6> [viitattu 19.10.2022].

Diak. s.a. Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK). WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/> [viitattu 21.3.2023].

Ensi- ja turvakotien liitto. s.a. Ota väkivalta puheeksi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/ota-vakivalta-puheeksi/#puheeksiottaminen-vakivallan-kokija> [viitattu 24.11.2022].

Essel, S., Rantanen, T. & Rossinen J. 2017. Lähisuhdeväkivalta. Teoksessa Åberg L-K. (toim.) Rikoksen uhrin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus Oy, 54–55.

EU:n laajuinen tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta. 2012. FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_fi.pdf [viitattu 9.11.2022].

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. 2011. Euroopan neuvosto. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://rm.coe.int/1680462532> [viitattu 9.11.2022].

Flinck, A., Kälvinmäki, J., Leppäkoski, P. & Paavilainen, E. 2013. Toimintaohje perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden ja tehneiden hoitotilanteissa. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110832/TOIMINTAOHJE%20%20liitteet.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 24.11.2022].

Fyysinen väkivalta. s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/fyysinen-vakivalta/> [viitattu 1.11.2022].

Hakkarainen, L. 2019. Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle. Naisten linja ry. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://images.ctfasets.net/pbxhiewat8h/NOPlzWCuPzG1sF2HAN-Vla/75f7f2941f100f93e2cfa946b1312863/Digitaalinen-vakivalta-parisuhteessa_28Oct19-1.pdf [viitattu 29.11.2022].

Hautamäki, J. 2013. Mikä minuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Helsinki: Gummerus.

Hengellinen väkivalta. s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/hengellinen-vakivalta/> [viitattu 23.11.2022].

Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Ikäihmisten kokeman väkivallan tunnistaminen. 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 10.10.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/vakivallan-tunnistaminen/ikaihminen-kokeman-vakivallan-tunnistaminen> [viitattu 24.11.2022].

Istanbulin toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160401/16_2017_Istanbulin%20sopimuksen%20tps%202018-21_suomi.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 27.2.2023].

Junttila, N. s.a. Yksinäisyys ja ostrakismi hyvinvoinnin ja terveyden riskitekijöinä. Turun yliopisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7488410/Niina+Junttila/48f7dc0d-f424-4d94-9828-34cfedc8a0f7> [viitattu 30.11.2022].

Kaitue, S., Noponen, T. & Slåen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä. Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita.

Koivukoski, T. 2021. Pyhä pipari: toipumiskirja rikotuille naisille. Espoo: Mistake Media Oy.

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilka, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 15.3.2023].

Kotona on väkivaltaa. s.a. Ensi- ja turvakotien liitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/vauvaperhe/kun-voimat-on-lopussa/kotona-on-vakivaltaa/> [viitattu 28.2.2023].

Kunniaan liittyvä väkivalta. 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 26.4.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/kunniaan-liittyva-vakivalta> [viitattu 29.11.2022].

Kytölä, K. 2021. Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn. Lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen. Helsinki: Basam Books Oy.

Laaksonen, H., Laitinen, H. & Hiilamo, H. (toim.) 2020. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä. Helsinki: Sanoma Pro Oy. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 21.3.2023].

Luo luottamusta – Puutu väkivaltaan -verkkokoulutus. s.a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkokoulutus. Saatavissa: <https://verkkokoulut.thl.fi/login/index.php> [viitattu 24.11.2022].

Luoma, M-L., Valtokari, M., Väre, A., Holm, M., Sainio, P., Ervasti, E., Vuoremaa, M., Hiekkala, S., Leppäjoki-Tiistola, S., Heini, A. & Purhonen, S. 2022. Vammaisten henkilöiden kokeman lähisuhdeväkivallan yleisyys ja palvelujen saatavuus: Määrällinen ja laadullinen tarkastelu. Valtioneuvosto. PDF-tiedosto. Päivitetty 17.3.2022. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-016-5> [viitattu 24.11.2022].

Lähisuhdeväkivalta 2019: Viranomaisten tietoon tulleen lähisuhdeväkivallan määrä kasvussa. 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-tiedosto. Päivitetty 5.3.2021. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202103046568> [viitattu 13.12.2022].

Lähisuhdeväkivalta periytyy vanhemmalta lapselle sukupolvesta toiseen. 2021. Turun ensi- ja turvakoti ry. WWW-dokumentti. Päivitetty 15.11.2021. Saatavissa: <https://tuentu.fi/lahisuhdevakivalta-periytyy-vanhemmalta-lapselle> [viitattu 27.2.2023].

Lähisuhdeväkivalta puheeksi sosiaali- ja terveyspalveluissa. 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014091144620> [viitattu 24.11.2022].

Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa jokaista. s.a. Rikosuhripäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/lahisuhdevakivalta/?qclid=Cj0KCQjw48OaBhDWARIsAMd966AUgsRM_aV9d_o6eNLBcvZpeZj_ncQluGICgVBJ0Gequ5FWbbz3KUaAvzsEALw_wcB [viitattu 20.10.2022].

Lähisuhdeväkivalta. 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.1.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta> [viitattu 24.10.2022].

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen. s.a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/lahisuhdevakivaltaan-puuttuminen> [viitattu 30.11.2022].
Metsälä, A. 2022. Sähköpostiviesti 30.3.2022.

Mikä on väkivaltaa? 2021. Nollalinja. WWW-dokumentti. Päivitetty 7.5.2021. Saatavissa: <https://nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/> [viitattu 1.11.2022].

Mitä on digitaalinen väkivalta? s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/digitaalinen-vakivalta/> [viitattu 29.11.2022].

Nainen väkivallan tekijänä parisuhteessa. s.a. Maria Akatemia. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://naisenvakivalta.fi/nainen-vakivallan-tekijana-parisuhteessa/?qclid=CjwKCAiA9qKbBhAzEiwAS4yeDZyNAeoZ_X4SC-vApvaO0gBb1KJ0Sj-n71SNg1byIkEdJca9ISHm1BoCdBwQAvD_BwE [viitattu 7.11.2022].

Naisten linja s.a. Väkivallan muodot. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/vakivallan-sykisyys-ja-muodot> [viitattu 1.11.2022].

October, M. & Laitinen, H-L. 2022. Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-878-1> [viitattu 24.11.2022].

Oikeus turvalliseen elämään. Opas lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. 2018. Ensi- ja turvakotien liitto. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/oulunensijaturvakoti/wp-content/uploads/sites/19/2021/02/Oikeus-turvalliseen-elamaan-2018-uudistettu.pdf> [viitattu 1.12.2022].

Ota väkivalta puheeksi. s.a. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://thl.fi/documents/605877/1663634/ota_vakivalta_puheeksi_kortti_fi.pdf/7876f6ad-0796-48df-81f3-268c48410e38 [viitattu 24.11.2022].

Palvelutarpeen arviointi. 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 21.12.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi#Palvelutarpeen%20arviointin%20sis%C3%A4lt%C3%B6> [viitattu 27.3.2023].

Parisuhdeväkivallan kokemukset yleisiä Suomessa. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen ennakkotuloksia. 2022. Tilastokeskus. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://tilastokeskus.fi/static/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/parisuhdevakivallan_kokemukset_yleisia_suomessa.pdf [viitattu 9.11.2022].

Perttu, S., Mononen-Mikkilä, P., Rauhala, R. & Särkkälä, P. 2015. Päänavaus selviytymiseen. Väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja. Naisten Kulttuuriyhdistys. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www.naistenkulttuuriyhdistys.fi/wp-content/uploads/2015/06/P%C3%A4navaus-selviytymiseen-nettiopas.pdf> [viitattu 24.11.2022].

Petilli, A. 2016. Intimate violence in same sex relationships. Teoksessa Viggiani, G. (toim.) Domestic and Dating Violence Against LBT Women in the EU, 16. Saatavissa: <https://en.hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/domestic-and-dating-violence.pdf> [viitattu 7.11.2022].

Pollari, T. 2022. Raha ja rakkaus. Taloudellinen väkivalta parisuhteessa. Helsinki: Minerva Kustannus.

Rautava, M. & Perttu, S. (toim.) 2002. Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Erikoispaino Oy. Rikoslaki 19.12.1889/39.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.turkuamk.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/julkaisuhaku/31/> [viitattu 15.3.2023].

Seurusteluväkivalta. s.a. Rikosuhripäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/seurusteluvakivalta/> [viitattu 24.10.2022].

Siltala, H., Hisasue, T., Hietamäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., October, M., Laitinen, H-L. & Raitanen, J. 2022. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset: Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtio-neuvoston kanslia. PDF-tiedosto. Päivitetty 22.8.2022. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2> [viitattu 15.3.2023].

Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Survey on violence against women in EU. 2012. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-violence-against-women-survey> [viitattu 27.2.2023].

Talentia. 2022. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 3.painos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietiikka/> [viitattu 20.3.2023].

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Väkivalta ja häirintä. WWW-dokumentti. Päivitetty 11.8.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta> [viitattu 20.10.2022].

Tietoa hyvinvointialueesta. s.a. Kymenlaakson hyvinvointialue. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kymenhva.fi/tietoa-hyvinvointialueesta/> [viitattu 22.1.2023].

Tietoon tulleet alaikäisiin kohdistuneet perheväkivaltatapaukset vähenivät 14 prosenttia. 2021. Rikos- ja pakkokeinotilasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 1.6.2021. Saatavissa: https://tilastokeskus.fi/til/rpk/2020/15/rpk_2020_15_2021-06-01_tie_001_fi.html [viitattu 25.10.2022].

Tunnista väkivalta. s.a. Ensi- ja turvakotien liitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/> [viitattu 19.10.2022].

Tuomaala, S. & Westman, K. 2017. Kunniaan liittyvä väkivalta. Teoksessa Åberg L-K. (toim.) Rikoksen uhrin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus Oy, 86–88.

Turvakotipalvelut. 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 1.9.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut> [viitattu 24.1.2023].

Turvakotitoiminta. s.a. Kymenlaakson hyvinvointialue. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/fi/Palvelut/Lasten%2C-nuorten-ja-perheiden-palvelut/Turvakotitoiminta/p/turvakotitoiminta> [viitattu 24.1.2023].

Vainoaminen. s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/vainoaminen/> [viitattu 24.1.2023].

Valtioneuvoston kanslia. 2020. Hyvin suunniteltu, puoliksi kirjoitettu: Apuneuvoja julkishallinnon tekstintekijöille. PDF-tiedosto. Päivitetty 10.3.2020. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-822-9> [viitattu 4.3.2023].

Vauva-arki yllättää aina. s.a. Ensi- ja turvakotien liitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/vauvaperhe/isaksi-tulossa/vauva-arkiyllattaa-aina/> [viitattu 30.11.2022].

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 154–161.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 20.3.2023].

Väkivallalla on seurauksia yksilölle ja yhteiskunnalle. s.a. Naistenlinja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/vakivallan-seuraukset/> [viitattu 28.2.2023].

Väkivallan monet muodot. s.a. Ensi- ja turvakotien liitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/> [viitattu 24.10.2022].

Väkivalta ja häirintä. 2022. Terveystieteiden tutkimuskeskus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta> [viitattu 26.10.2022].

What is gender-based violence? s.a. European Institute for Gender Equality. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence> [viitattu 26.10.2022].

World Happiness Report. 2022. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/WHR+22.pdf> [viitattu 27.2.2023].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Kuvakaappaus väkivallan kierteestä. Ensi- ja turvakotien liitto. s.a. Saatavissa: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/> [viitattu 24.10.2022].

Kuva 2. Kehittämispöytämalli. Salonen ym. 2017, 52.

Kuva 3. Itsetehty Mind Map. 2022.

Kuva 4. Kuvakaappaus Padletin virtuaalisesta seinästä. 2023. Saatavissa: <https://padlet.com/brora004/mitk-asiat-ovat-mielest-si-t-rkeit-l-hisuhdev-kivalan-tunni-aygpck3yzixx32nn> [viitattu 24.3.2023].

Kuva 5. Kuvakaappaus työntekijän palautteesta. 2023. Saatavissa: <https://padlet.com/brora004/palautteenne-oppaasta-ok1jqgis73u449z7> [viitattu 4.5.2023].

ENSIMMÄINEN KIRJE TYÖNTEKIJÖILLE

Hei!

Jotkut teistä varmaan muistavat, että olemme tekemässä toiminnallista opinnäytetyötä, jonka tuotoksena syntyy opas lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottoon. Oppaan kohderyhmäksi olemme rajanneet aikuiset asiakkaat. Perusteena tälle on se, että vaikka lähisuhdeväkivalta voi koskettaa ihan ketä tahansa, niin jos olisimme käsitelleet aihetta jokaisen asiakaskunnan pohjalta, työstämme olisi tullut liian laaja. Siitä syystä aihetta oli rajattava.

Olemme opinnäytetyöprosessissa nyt siinä vaiheessa, että alamme kokoamaan opasta. Koemme kuitenkin tärkeäksi sen, että meillä olisi teidän ammattilaisten näkemys siitä, että mitä oppaassa tulisi ehdottomasti olla. Olemme koonneet tähän meidän omia näkemyksiämme siitä, että mitä oppaassa tulisi ainakin olla. Kaipaamme kuitenkin teiltä vielä ideoita asioista, joita meidän tulisi vielä ottaa huomioon oppaan kasaamisessa.

Tässä meidän ajatuksiamme siitä, että mitä oppaassa tulisi ainakin olla:

- Lähisuhdeväkivallan määritelmä*
- Lähisuhdeväkivallan muodot*
- Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksi otto*
- Lähisuhdeväkivallan kokijan sekä tekijän kohtaaminen*
- Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikeaa lähteä?*
- Lähisuhdeväkivallan kartoittamisen lomakkeet*
- Valtakunnalliset sekä Kymenlaaksossa olevat palvelut*
- Erilaiset koulutukset*
- Työntekijän oma jaksaminen*
- Miten toimia, kun lähisuhdeväkivalta on tullut ilmi? / Miten työntekijän tulee toimia?*
- Lähisuhdeväkivaltaa koskevat lait ja säännökset*

Toivomme, että laittaisitte rohkeasti meille kommentteja/ideoita niistä asioista, joiden teidän mielestänne pitäisi olla oppaassa. Toivomme, että laittaisitte ajatuksianne Padlet alustallemme viimeistään pe 27.1. mennessä.

Kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin, Jenna Penttinen ja Roosa Rantasalo

TOINEN KIRJE TYÖNTEKIJÖILLE

Heippa kaikille!

Palaamme opinnäytetyömme sekä oppaamme tiimoilta. Olemme edenneet nyt oppaan kanssa siihen pisteeseen, että se on viimeisiä viilauksia vaille valmis. Oppaaseen tulee siis vielä muutoksia ja kaipaisimmekin siihen vielä teidän apuanne! Olisi mahtavaa saada teidän näkemyksiänne, korjausehdotuksia tai palautetta oppaan sisältöön/ulkoasuun liittyen. Jokainen kommentti ja parannusehdotus on arvokas osana kehittämistyötä.

*Olemme luoneet taas Padlet -alustan, johon voit anonyymisti laittaa omia ehdotuksia oppaaseen liittyen. Informoithan työkaveriasi, sillä toivoisimme vastauksia **to 9.3. mennessä!***

Ystävällisin terveisin, Jenna Penttinen ja Roosa Rantasalo

Opas lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottoon

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Lähisuhdeväkivalta	2
2.1. Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikeaa lähteä?	2
2.2. Huolta aiheuttavat merkit	5
2.3. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö	6
3. Lähisuhdeväkivallan muodot	8
3.1. Henkinen väkivalta	8
3.2. Fyysinen väkivalta	9
3.3. Seksuaalinen väkivalta	9
3.4. Taloudellinen väkivalta	10
3.5. Digitaalinen väkivalta	11
3.6. Kulttuuriin ja uskontoon liittyvä väkivalta	11
3.7. Kunniaan liittyvä väkivalta	12
3.8. Kaltoinkohtelu ja laiminlyönti	12
3.9. Vaino	13
4. Väkivallan seuraukset	14
5. Tunnistaminen ja puheeksi ottaminen	16
5.1. Miten kysyä väkivallan kokemisesta?	17
5.2. Miten ottaa väkivalta puheeksi sitä käyttäneen kanssa?	19
6. Työvälineitä ja toimintamalleja työn tueksi	22
6.1. Työnohjaus	22
6.2. Esimerkkejä menetelmistä, joita voi käyttää puheeksi oton tukena	22
6.3. Lomakkeet	23
6.4. Koulutukset	27
7. Kymenlaakson palvelut	27
8. Valtakunnalliset palvelut	29
Lähteet	34

1. Johdanto

Liite 3/3

Tämä opas on tarkoitettu kaikille sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille, jotka voivat työssään kohdata lähisuhdeväkivaltaa kokeneita tai käyttäneitä aikuisia asiakkaita. Oppaan tarkoituksena on toimia yleisenä ohjeena, josta saa helposti ja kootusti tietoa lähisuhdeväkivallan ilmiöstä, auttamistavoista sekä lähisuhdeväkivaltatyön palveluista. Lisäksi oppaan tehtävänä on toimia perehdyttävänä ja ohjaavana mallina, joka lisäisi yhdenmukaista ymmärrystä sekä rutiininomaista toimintatapaa lähisuhdeväkivaltaa tunnistaessa ja puheeksi ottaessa. Oppaasta hyötyvät myös alalle opiskelevat tai uuteen työhön perehtyvät sekä omasta tai läheisen tilanteesta huolestuneet.

Lähisuhdeväkivalta on yhteiskunnallinen ongelma. Se on väkivaltaa, jossa väkivallan tekijä ja kokija ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua henkilön tämänhetkiseen tai entiseen puolisoon, lapsiin tai muihin läheisiin. Väkivalta harvoin loppuu itsestään, jos siihen ei puututa. Väkivallalla on myös tapana raaistua ajan myötä ja se voi pahimmillaan johtaa osapuolten kuolemaan.

Tämä opas käsittelee aikuisten välistä väkivaltaa sukupuolesta riippumatta. Oppaassa otetaan huomioon väkivallan kokijat ja tekijät sekä molempien osapuolten kohtaamis- ja auttamistavat. Opas helpottaa sinua tunnistamaan lähisuhdeväkivallan monia muotoja sekä auttaa sinua ymmärtämään ilmiön monimuotoisuutta. Siihen on koottu valtakunnallisia ja Kymenlaakson alueella toimivia lähisuhdeväkivaltatyön palveluita. Oppaasta löydät myös työsi tueksi erilaisia työvälineitä, menetelmiä ja koulutuksia, joita voit käyttää puheeksi ottamisen tukena tai ammatillisen osaamisesi lisäämiseksi.

Ammattilaisella on velvollisuus puuttua väkivaltaan. Jokainen väkivallan kokija ja tekijä tarvitsevat apua sekä ymmärtävää ja kunnioittavaa kohtaamista. Asian kanssa ei kuitenkaan pidä jäädä yksin, sillä on olemassa monia erilaisia mahdollisuuksia, kuinka asiakasta voidaan tilanteessaan auttaa.

Tämä opas on tehty osana opinnäytetyötä sekä yhteistyössä Kymenlaakson hyvinvointialueen kanssa. Oppaan kasaamiseen ja kommentointiin ovat osallistuneet Turvakoti Villa Jensenin sekä Väkivaltatyön palvelukeskus Pysäkin työntekijöitä.

2. Lähisuhdeväkivalta

Liite 3/4

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jossa tekijä ja kokija ovat tai ovat aiemmin olleet keskenään läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua henkilön tämänhetkiseen tai entiseen puolisoon, lapseen, sukulaiseen tai muuhun läheiseen. Lähisuhdeväkivallalla on monia eri muotoja ja usein sen muodot ilmenevät samanaikaisesti. Lähisuhdeväkivaltaa tapahtuu yleisimmin omassa kodissa ja yleensä tekijänä on joko oma kumppani tai läheinen, jonka kanssa jaetaan yhteinen arki. Väkivaltaa sisältävissä ihmissuhteissa voidaan havaita kaava, jonka mukaan suhde etenee. Väkivallan katsotaan lisääntyvän vähitellen ja sillä on taipumus muuttua raaemmaksi ajan kuluessa.

Lähisuhdeväkivaltaan sisältyy **perheväkivalta**, **parisuhdeväkivalta** sekä **seurusteluväkivalta**. Perheväkivalta on lähisuhdeväkivaltaa, jossa yksi perheenjäsenistä kohdistaa väkivaltaa toiseen perheenjäseneseen. Perheväkivalta luo usein ensimmäisenä mielikuvan fyysisestä väkivallasta, mutta se voi ilmetä muullakin tavalla, kuten esimerkiksi taloudellisena väkivaltana. Parisuhdeväkivalta on läheisessä parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa, joka voi myös kohdistua henkilön nykyiseen tai entiseen puolisoon. Parisuhdeväkivalta on kokijalle erityisen haavoittavaa, koska se tapahtuu intiimissä suhteissa. Seurusteluväkivalta on nuorten välisissä suhteissa esiintyvää parisuhdeväkivaltaa. Seurusteluväkivallassa on samanlaisia piirteitä kuin aikuisten välisessä väkivallassa, mutta siinä on eroavaisuutena se, että nuorten emotionaaliset ja kognitiiviset taidot eivät ole vielä täysin kehittyneet. Nuoret eivät välttämättä kykene hahmottamaan sitä, että mikä on seurustelusuhteessa soveliaista ja sallittua käytöstä.

2.1. Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikeaa lähteä?

Ammattilaisena tai väkivallan kokijan lähiverkostoon kuuluvana ihmisenä voi olla vaikeaa ymmärtää, miksi toinen ei vain lähde väkivaltaisesta suhteestaan. Se voi tuottaa hämmennystä auttajien keskuudessa, vaikka väkivallan kokija itse haluaisi irrottautua suhteestaan tai hänelle tarjottaisiin siihen tukea. Tämä voi johtaa siihen, että auttajat turhautuvat tilanteeseen ja väkivallan kokijaa syyllistetään tilanteestaan ja nähdään, että vastuu väkivallasta ja parisuhteen päättämisestä olisi väkivallan kokijan harteilla.

Väkivaltaisesta suhteesta lähteminen ei kuitenkaan ole koskaan helppoa. Siksi ammattilaisena on hyvä ymmärtää, mitkä tekijät vaikeuttavat väkivaltaisesta suhteesta irrottautumista ja miten väkivalta vaikuttaa väkivallan kokijan käyttäytymiseen. Väkivalta muodostaan riippumatta vaikuttaa väkivallan kokijan hyvinvointiin ja sen vaikutukset ovat yleensä syvemmät kuin mitä näkee päälle päin. Väkivallan tekijän käyttäytymisellä on

ylläpitävä vaikutus väkivallan kierteeseen, joten irrottautumisen vaikeutta ei voi selittää vain kokijasta käsin. Väkivallan kokija ei välttämättä itsekään tajua kokeneensa väkivaltaa.

Häpeä ja syyllisyys

Häpeän ja syyllisyyden tunteet vaikeuttavat väkivallasta kertomista ja avun hakemista. Väkivallan kokija voi hävetä kumppaninsa tekoja sekä sitä, kuinka hän voi itse olla suhteessa väkivaltaisen ihmisen kanssa. Hän voi tuntea myös sääliä väkivallan tekijää kohtaan sekä syyllisyyttä halusta päättää suhde. Nämä tunteet sekä väkivallan tekijän mahdolliset uhkaukset voivat saada väkivallan kokijan peittelemään väkivaltaa ja jatkamaan suhdetta.

Väkivallan kokija saattaa myös tuntea, että hän ansaitsee kokemansa väkivallan, sillä pitkään jatkuessaan väkivallasta tulee ns. "normalisoitunut olotila". Väkivallasta tulee arkipäiväinen sekä normaali asia ja siihen totutaan kaikissa sen muodoissa. Käsitys normaalista parisuhteesta ja hyväksyttävästä käytöksestä hämärtyy ja väkivallan kokija saattaa muuttaa käyttäytymistään väkivallan tekijän mieleiseksi estääkseen väkivallan puhkeamista.

Pelko ja huoli

Väkivaltaisessa suhteessa ilmenevät valtasuhteet eivät ole normaalit, joka vaikeuttaa suhteesta irtautumista. Väkivallan kokija voi elää vahvankin kontrollin, pelon ja uhkailun alaisuudessa. Väkivallan tekijä voi uhkailla erilaisilla eroon liittyvillä asioilla tai esimerkiksi itsensä tai muiden tärkeiden ihmisten, kuten lasten, vahingoittamisella. Pelko lasten menettämisestä tai siitä, miten pärjää yksinhuoltajana voi olla myös esteenä lähtemiselle.

Huolta voi myös aiheuttaa taloudellinen epävarmuus tai sosiaalisten suhteiden vähäisyys, jos väkivallan kokija on näillä tasoilla riippuvainen väkivallan tekijästä. Tulevaisuus pelottaa ja ei välttämättä ole voimavaroja lähteä hoitamaan käytännön asioita, kuten esimerkiksi asunnon hankkimista. Täten voi tuntua helpommalta jäädä suhteeseen.

Väkivalta murentaa väkivallan kokijan itsetuntoa sekä päätöksentekokykyä. Huolta voi myös aiheuttaa puutteellinen tieto auttavista tahoista tai tukiverkoston puute. Väkivallan kokijalla saattaa myös olla huonoja kokemuksia avun hakemisesta. Läheiset saattavat myös kannustaa tai painostaa jatkamaan suhteessa.

Uskonnolliset syyt

Joissakin uskonnollisissa yhteisöissä saatetaan suhtautua kielteisesti avioeroon tai sen nähdään olevan "syntiä", jolloin väkivaltaisesta suhteesta lähteminen voi tuntua vaikealta. Hierarkkinen näkemys parisuhteesta voi altistaa erityisesti naisia väkivaltaiselle kohtelulle.

Jos mies nähdään perheessä ylimpänä päätöksentekijänä, voi nainen olla vahvan kontrollin alla. Anteeksi antaminen on myös raamatullinen hyve, jolla väkivaltaisesti käyttäytyvä oikeuttaa tekonsa. Jatkuva ja loputon anteeksi antaminen edesauttavat väkivallan kierteeseen joutumista.

Ympäristön asenteet

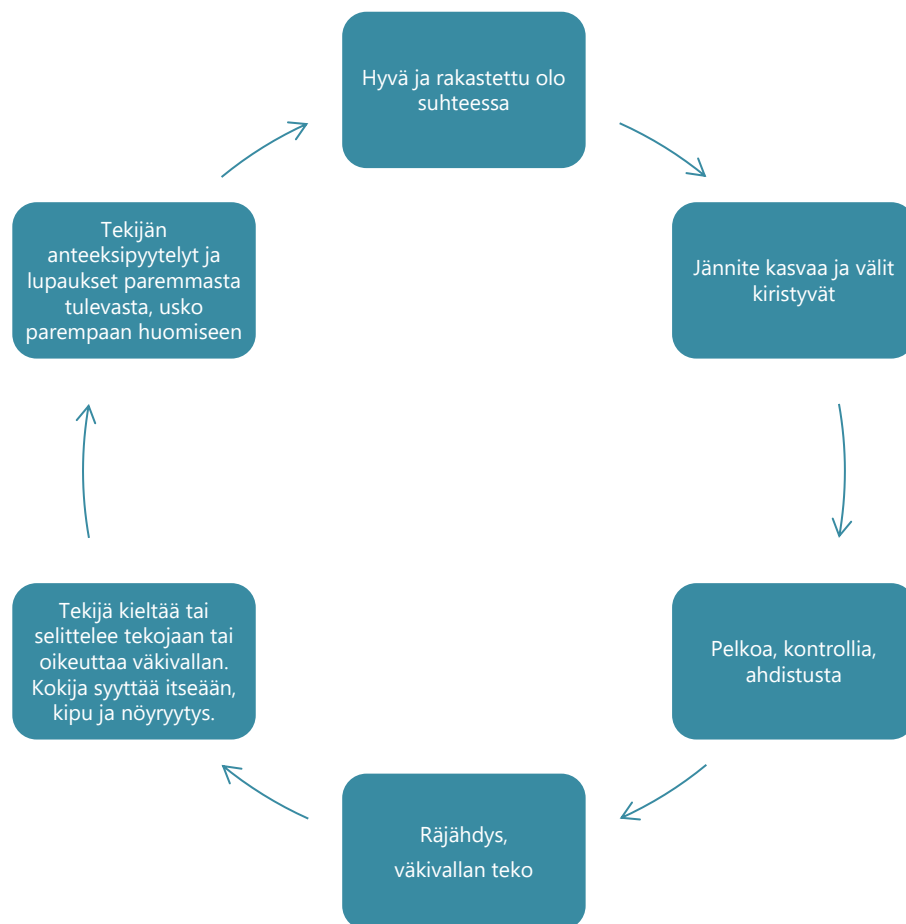
Väkivallan kokija saattaa olla ahdingossaan hyvinkin yksin ja hänen voi olla vaikeaa löytää ulkopuolista tukea pyrkimykselleen erota väkivaltaisesta suhteesta. Läheisille ja viranomaisille väkivaltaisesti käyttäytyvä voi näyttäytyä ystävällisenä ja kohteliaana, mutta muuttua aivan toisenlaiseksi, kun ulkopuolisia ei ole paikalla. Väkivallan kokija saattaa kokea ihmettelyä muilta siitä, miksi hän haluaisi erota niin "mukavasta kaverista". Kommentit voivat olla myös syytteleviä "miten voit olla tuollaisen hirviön kanssa, minä olisin jo lähtenyt".

Näin aliarvioidaan väkivaltaa ja asetetaan väkivallan kokija vastuuseen siitä. Se, että väkivallan kokija ei pystykään tekemään nopeaa ratkaisua erosta, voi turhauttaa auttajia ja kiinnostus tukemiseen voi lopahtaa. Väkivaltaisesta suhteesta irrottautumiseen tarvitaan kuitenkin kaikki mahdollinen ympäristön tuki.

Toivo siitä, että toinen muuttuu

Väkivalta ei useinkaan ala parisuhteen alussa, vaan hiipii siihen pikkuhiljaa. Suhteen alussa toinen näyttää itsestään hyvät ja rakastavat puolensa ja väkivallan alkaessa halutaan uskoa, että toinen on se sama kumppani, kenet on oppinut tuntemaan. Vähitellen väkivalta voi kuitenkin raaistua ja saada osakseen uusia muotoja. Tämä hyvien ja huonojen aikojen vaihtelu on väkivallan kokijalle hämmentävää sekä raskasta ja hyvien aikojen odottaminen ja toivo toisen muuttumisesta voi kestää vuosia.

Väkivallan kierre vaikeuttaa suhteesta lähtemistä. Seuraavaksi esitetty kuvio selittää väkivallan syklistä:

2.2. Huolta aiheuttavat merkit

Ei ole olemassa yhtä tiettyä merkkiä, josta voisi tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa kokenutta tai käyttänyttä henkilöä. Joissakin tilanteissa väkivalta voi olla myös molemmin puoleista. On kuitenkin olemassa merkkejä sekä erityisessä vaarassa olevia riskiryhmiä, jotka voivat altistua lähisuhdeväkivallalle.

Väkivalta ei aina näy ulospäin ja siitä aiheutuvan häpeän ja salailun takia, sitä voi olla hankalaa tunnistaa. Fyysistä väkivaltaa on helpointa tunnistaa, mutta välillä sekin voidaan kohdistaa sellaisille ruumiin alueille, jotka jäävät vaatteiden alle piiloon.

Lähisuhdeväkivaltaa voi kokea kuka tahansa, mutta erityisessä vaarassa ovat: ikääntyneet, raskaana olevat ja pienten lasten äidit, vammaiset henkilöt, laitoshoidossa asuvat sekä mielenterveys- ja päihdetyön piirissä olevat asiakkaat.

Väkivallan mahdollisuus on huomioitava erityisesti tilanteissa, joissa:

- Asiakas on raskaana ja hänellä on fyysisiä vammoja
- Vammojen laatu ja asiakkaan kuvaus vammojen syntymisestä ovat ristiriitaiset
- Asiakkaalla on eri-ikäisiä mustelmia ja eri paranemisvaiheessa olevia vammoja
- Asiakas saapuu hoitoon päihtyneenä saamiensa vammojen vuoksi
- Asiakas ei ole huolehtinut hygieniastaan ja on väsynyt ja tokkurainen
- Asiakas kertoo lähisuhteessaan olevista ongelmista ja mahdollisista aikaisemmista pahoinpitelyistä
- Asiakkaalla ei ole rahaa päivittäisiin tarpeisiin tai laskujen maksamiseen
- Asiakkaan mukana oleva saattaja käyttäytyy epäilyttävästi/aggressiivisesti ja ei esimerkiksi halua jättää asiakasta yksin. Käyttää usein sanontoja "kumppanini mielestä... kumppanini ei salli..."
- Psykosomaattiset ja psykososiaaliset oireet, emotionaalinen oireilu, traumatisoituminen, asiakas on shokissa
- Haluaa tapaamisesta nopeasti pois ja on hätäinen ja pelokas
- Joutunut raiskauksen kohteeksi/Seksuaalisen väkivallan aiheuttamat vammat

2.3. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö

Lähisuhdeväkivaltaa kuvataan usein piilorikollisuudeksi, sillä väkivalta tapahtuu yleensä kotona seinien sisäpuolella, muiden tietämättömissä. On tärkeää ymmärtää, että lähisuhdeväkivalta on usein rikosasia, eikä parisuhteen tai perheen sisäinen ongelma. Lähisuhde ei anna oikeutta loukata toisen ihmisen koskemattomuutta tai itsemääräämisoikeutta. Väkivaltaan tulee puuttua ja väkivallan tekijän tulee myös ottaa siitä oikeudellinen vastuu. Tästä asiasta saat lisätietoja lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä lainsäädännöstä ja voit tutkia aiheesta tarkemmin Finlexistä tai Nettiturvakodin verkkosivuilta: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/>

Rikoslaki**20 luku Seksuaalirikokset**

Lähisuhde ei anna oikeutta loukata toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Avioliiton sisäinen raiskaus on kriminalisoitu Suomessa vuonna 1994 ja seksuaalirikoksen yritys on myös rangaistava teko. Lisäksi uusi seksuaalirikoslainsäädäntö on tullut voimaan 1.1.2023. Tämä uudistus vahvistaa jokaisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta sekä henkilökohtaisen koskemattomuuden suoja.

Rikoslain 20 luku käsittää muun muassa seuraavat rikosnimikkeet:

- Raiskaus
- Seksuaalinen kajoaminen
- Seksuaalinen hyväksikäyttö
- Seksuaalinen ahdistelu
- Seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen

21 luku Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

5§ Pahoinpitely

Pahoinpitely on niin yksityisellä paikalla kuin myös kotona, virallisen syytteen alainen rikos. Kotona tapahtuviin väkivaltarikoksiin tulee suhtautua samalla vakavuudella sekä samoilla rikosoikeudellisilla seuraamuksilla kuin muihinkin väkivaltarikoksiin. Rangaistavaksi teoksi nähdään myös pahoinpitelyn yritys.

Pahoinpitelyt jaetaan lain mukaan kolmeen ryhmään:

- Lievä pahoinpitely
- Pahoinpitely
- Törkeä pahoinpitely

25 luku Vapauteen kohdistuvista rikoksista

- Vapauden riisto
- Ihmiskauppa
- Vainoaminen
- Pakottaminen

Suomessa vainoaminen on ollut rikos vuoden 2014 alkaen. Vainoaminen on virallisen syytteen alainen rikos ja siitä voidaan tuomita sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Vainosta lisää sivulla 13.

Istanbulin sopimus

Suomi on ratifioinut Istanbulin sopimuksen, joka on naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty sopimus. Istanbulin sopimus astui voimaan Suomessa 1.8.2015 ja se pitää sisällään määräykset naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, väkivallan kokijoiden suojelemisesta sekä väkivallan tekijöiden saattamisesta vastuuseen teoistaan. Sopimus huomioi kaikki naisiin sekä tyttöihin kohdistuvat väkivallan muodot. Sopimusta sovelletaan kuitenkin myös miehiin ja poikiin, jotka ovat kokeneet perheväkivaltaa. Istanbulin sopimus keskittyy erityisesti väkivallan ennaltaehkäisyyn, mutta ennaltaehkäisyn ohella se pitää sisällään myös velvoitteita väkivallan kokijoiden suojeluun ja auttamiseen sekä väkivallan tekijöiden saattamiseen rikosoikeudelliseen vastuuseen heidän teoistaan.

3. Lähisuhdeväkivallan muodot

3.1. Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta on väkivaltaa, joka ilmenee toisen ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin tietoisena vahingoittamisena. Henkinen väkivalta sisältyy jokaiseen väkivallan muotoon, joten sen takia sitä voi olla vaikeaa erottaa muusta väkivallasta. Se on niin sanottua näkymätöntä väkivaltaa, koska se alkaa usein hyvin huomaamattomasti, jolloin sen kohteeksi joutuvan on vaikeaa hahmottaa missä menee raja normaalin ja epänormaalin välillä. Lähisuhdeväkivalta saa harvoin alkunsa fyysisestä pahoinpitelystä. Yleensä ennen ensimmäistä fyysisen väkivallan tekoa edeltää henkinen väkivalta, joka rikkoo kokijan itsetuntoa.

Henkistä väkivaltaa on:

<ul style="list-style-type: none"> • huutaminen • arvostelu, mitätöinti, vähättely, valehtelu • syyllistäminen, syyttäminen • mykkäkoulun pitäminen • voimakas mustasukkaisuus • erolla uhkaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • haukkuminen, nimittely • alistaminen, halveksunta • kontrollointi • sosiaalisten suhteiden rajoittaminen • tavaroiden hajoittaminen, kotieläinten vahingoittaminen • Itsemurhalla uhkaaminen
--	---

3.2. Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta on väkivaltaa, joka loukkaa toisen ihmisen fyysistä koskemattomuutta. Fyysiseen väkivaltaan kuuluu myös kemiallinen väkivalta, joka tarkoittaa ihmisen fyysisen tai henkisen hyvinvoinnin tietoista vahingoittamista esimerkiksi päihteiden tai lääkkeiden avulla. Fyysiseen väkivaltaan liittyy aina henkistä väkivaltaa, jota on saattanut edeltää jo pitkään ennen fyysisen väkivallan alkua. Fyysinen väkivalta alkaa yleisimmin jollakin pieneltä vaikuttavalta teolla, kuten esimerkiksi tönäisyllä. Kuitenkin vaikka tönäisy ei sattuisi tai siitä ei jäisi kokijalle mitään näkyviä jälkiä, niin kyse on silti väkivallasta, koska se tapahtuu vasten väkivallan kokijan tahtoa.

Fyysistä väkivaltaa on:

<ul style="list-style-type: none"> • lyöminen, hakkaaminen, viiltäminen • potkiminen • tönäminen • seksiin pakottaminen, raiskaus • millä tahansa esineellä heittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • raapiminen • pureminen • tukistaminen • liikkumisen estäminen • hiuksista tai vaatteista repiminen • aseella uhkailu tai sillä tehty väkivalta • huumaaminen
---	---

3.3. Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta on ensisijaisesti toisen ihmisen seksuaalisen koskemattomuuden sekä itsemääräämisoikeuden rikkomista. Jokaisella ihmisellä tulee olla oikeus vapaasti päättää omasta seksuaalisuudestaan sekä määritellä itse oman koskemattomuutensa rajat, joita toisten ihmisten tulee kunnioittaa. Seksuaalisuutta loukkaavassa väkivallassa tekijä ei kuitenkaan kunnioita kokijan oikeutta omaan seksuaalisuuteen.

Seksuaalinen väkivalta on aina rikos, oli tekijänä sitten kokijan puoliso tai hänelle täysin tuntematon ihminen. Seksuaalisen väkivallan kokijan voi olla hankalaa tunnistaa rajaa sen välillä, mikä on normaalia seksuaalista kanssakäymistä ja mikä taas on pakotettua. Tunnistamista vaikeuttaa erityisesti se, että jos väkivallan tekijä on kokijalle läheinen henkilö. Lähisuhteessa tapahtuneen seksuaalisen väkivallan seuraukset ovat usein henkisiä tai fyysisiä.

Seksuaalista väkivaltaa on:

<ul style="list-style-type: none"> • raiskaus • raiskaamisella uhkailu • seksin kuvaaminen ilman lupaa • seksiin pakottaminen, painostaminen tai kiristäminen • sammuneeseen tai nukkuvaan kajoaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • seksuaalinen häirintä • ahdistava koskettelu tai ei-toivottu huomio • seksin käyttäminen vallan välineenä • tirkistely, itsensäpaljastaminen • ei-toivotut seksuaalisävytteiset viestit, kuvat ja puhelut
--	---

3.4. Taloudellinen väkivalta

Taloudellinen väkivalta ilmenee henkilön taloudellisiin asioihin kuuluvan itsemääräämisen harkittuna loukkaamisena tai rajoittamisena. Taloudellisen väkivallan katsotaan olevan myös henkistä väkivaltaa ja sillä on pitkäaikaisia seurauksia niin henkisiä kuin taloudellisia. Taloudellinen väkivalta ja siihen liittyvä taloudellinen hyväksikäyttö kehittyvät parisuhteessa vähitellen ja salakavalasti. Taloudellinen hyväksikäyttö voi esimerkiksi ilmetä tilanteissa, joissa puoliso kieltäytyy syystä tai toisesta ottamatta vastuuta perheestään. Tämä voi ilmetä niin, että kumppani käyttää omat tulonsa vain omiin menoihinsa ja jättää puolisonsa hoitamaan yhteisten menojen maksamisen.

Taloudellista väkivaltaa on:

<ul style="list-style-type: none"> • toisen omaisuuden tai rahojen käyttö ilman lupaa • isojen taloudellisten päätösten teko salaa toiselta • työn saamisen tai pitämisen vaikeuttaminen • epäedulliset ”sopimukset” painostettuna (esimerkiksi toinen joutuu maksamaan koko vuokran yhteisestä asunnosta) 	<ul style="list-style-type: none"> • velan/luoton ottamiseen painostaminen • tilin tai pankkikorttien käytön rajoittaminen • toisen omaisuuden tuhoaminen • elatusavun pimittäminen
--	---

3.5. Digitaalinen väkivalta

Liite 3/13

Digitaalisella väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jossa ihmistä häiritään, kontrolloidaan, varjostetaan sekä seurataan käyttäen apuna teknologiaa. Lähi-suhteissa digitaalinen väkivalta voi ilmetä esimerkiksi teknologian välityksellä tapahtuvana ei-toivottuna sekä kohtuuttomana soitteluna tai viestittelynä, uhkailuna, vainoamisena tai väkivallan kohteeksi joutuvan liikkumisen seuraamisena. Väkivallan tekijä voi esimerkiksi murtautua toisen sähköpostiin, puhelimeen, tietokoneeseen, verkkopankkiin tai sosiaalisen median tileihin. Digitaaliseen väkivaltaan liittyy myös digitaalinen vaino, jolla tarkoitetaan entisen kumppanin ei-toivottuja yhteydenottoja sekä yksityisyyden loukkauksia eron jälkeen. Useissa tapauksissa kuitenkin digitaalinen väkivalta alkaa jo parisuhteen aikana ja eron jälkeen sitten voimistuu.

Digitaalista väkivaltaa on:

<ul style="list-style-type: none">• jatkuva soittelu sekä viestittely → toinen suuttuu, jollei niihin vastaa heti• painostus seksin kuvaamiseen tai alastonkuvien ottamiseen• puhelin- ja sivuhistorian vakoilu• se, kun kumppani vaatii poistamaan sosiaalisen median kontakteja• se, kun kumppani kontrolloi sosiaalisessa mediassa julkaistuja kuvia tai postauksia	<ul style="list-style-type: none">• toisen viestien lukeminen salaa• kuvaaminen salaa tai ilman lupaa• ei-toivottujen alastonkuvien lähettäminen sekä niiden vaatiminen toiselta• alastonkuvien levittämällä uhkailu• liikkumisen seuraaminen sijaintitietojen avulla• teknologian käytön rajoittaminen• sosiaalisessa mediassa tarkkailu• ilman lupaa asioiden julkaiseminen sosiaalisessa mediassa
---	---

3.6. Kulttuuriin ja uskontoon liittyvä väkivalta

Kulttuuriin liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jossa kulttuuriin liittyvällä vahingollisella tavalla tahallaan loukataan ihmisen tai ihmisryhmän itsemääräämisoikeutta tai koskemattomuutta. Kulttuuriin liittyvää väkivaltaa ovat esimerkiksi naisten sukupuolielinten silpominen, pakkoavioliitto sekä yhteisön ulkopuolelle jättäminen. Uskontoon liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan henkistä väkivaltaa, johon kuuluu myös

uskonnollinen ulottuvuus. Uskontoon liittyvässä väkivallassa on kyse siitä, että yhteisön uskomukseen kuuluvien merkitysten, tulkintojen sekä asemien avulla pyritään vaikuttamaan ihmisen ajatteluun ja toimintaan. Uskontoon liittyvä väkivalta ilmenee yleensä toisen ihmisen uskonnollisuuteen puuttumisena. Kulttuuriin sekä uskontoon liittyvä väkivalta ilmenevät samalla tavoin kuin henkinen väkivalta, eli esimerkiksi pelotteluna, leimaamisena, manipuloimisena sekä solvaamisena.

3.7. Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvä väkivalta on yhteisöllistä väkivaltaa, jossa perheenjäsenet, sukulaiset tai jokin muu yhteisö kontrolloi yksilöä väkivaltaisesti moittien häntä normien vastaisesta käytöksestä. Kunniaan liittyvän väkivallan taustalla on yhteisöllinen, usein hyvin epätasa-arvoinen sekä miesvaltainen arvomaailma ja sitä esiintyy maailmanlaajuisesti eri kulttuureissa sekä alakulttuureissa. Se ilmenee usein sukupuolistuneena lähisuhdeväkivaltana, mutta se eroaa muusta lähisuhdeväkivallasta, niin että kokija ei välttämättä aina tiedä kunniaan liittyvän väkivallan tekijää.

Kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu yleisesti ottaen tyttöihin ja naisiin, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin, uskontokunnista sekä avioliitoista eroon pyrkiviin ja nuoriin. Miehiin ja poikiin voi myös yhtä lailla kohdistua kunniaan liittyvää väkivaltaa. Erityisesti niissä tilanteissa, joissa heitä pakotetaan käyttämään väkivaltaa tai jos he kuuluvat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön.

Kunniaan liittyvä väkivalta voi olla esimerkiksi:

<ul style="list-style-type: none"> • henkistä väkivaltaa • seksuaalista väkivaltaa • avioliittoon pakottamista perheen valitseman henkilön kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • taloudellista väkivaltaa • fyysistä väkivaltaa • painostamista, uhkailua, rajoittamista, vainoamista
--	--

3.8. Kaltoinkohtelu ja laiminlyönti

Kaltoinkohtelulla tarkoitetaan tilannetta, jossa väkivaltaa ilmenee vastuu-, luottamus- tai valtasuhteessa altavastaajan asemassa olevaa ihmistä, esimerkiksi lasta, kehitysvammaista tai vanhusta kohtaan. Laiminlyönnillä taas puolestaan tarkoitetaan väkivaltaa, jossa ihminen tai ihmisryhmä jätetään ilman huolenpitoa, apua tai perustarpeiden täyttämistä tilanteissa, joissa tämä ihminen on näistä riippuvainen. Molempia sekä kaltoinkohtelua,

että laiminlyöntiä esiintyy myös lähisuhteissa. Ne voivat ilmetä esimerkiksi niin, että väkivallan tekijä jättää puolison vaille huolenpitoa ja apua silloin kun hän sitä tarvitsisi.

Kaltoinkohtelu voi ilmetä esimerkiksi:

<ul style="list-style-type: none"> • henkisenä tai fyysisenä väkivaltana • taloudellisena hyväksikäyttönä • seksuaalisena väkivaltana tai häirintänä 	<ul style="list-style-type: none"> • hoidon tarpeen laiminlyöntinä • henkilökohtaisten oikeuksien loukkaamisena
--	---

3.9. Vaino

Vaino on henkistä väkivaltaa, joka ilmenee joko ihmisen tai ihmisryhmän jatkuvana sekä tarkoituksellisen pelotteluna tai tarkkailuna. Vainoaja voi olla kokijalle joko tuttu tai tuntematon henkilö. Vainoaminen on ei-toivottua, tietoista sekä toistuvaa häirintää, joka aiheuttaa vainon kokijassa pelkoa sekä ahdistusta. Vaino saattaa ilmetä esimerkiksi uhkailuna, seuraamisena, tarkkailuna tai yhteyden ottamisena, joka vainon kohteesta tuntuu epämiellyttävältä. Vainon voidaan todeta olevan tavoitteellista toimintaa, jossa tekijä pyrkii hallitsemaan ja määräämään kokijansa arkea, elinympäristöä sekä sosiaalisia suhteita niin, että se vaikuttaa kokijan turvallisuuden tunteeseen sekä hyvinvointiin.

Vainoaminen voi ilmetä esimerkiksi:

<ul style="list-style-type: none"> • jatkuvana ja ei-toivottuna yhteyden ottamisena (esimerkiksi puhelimitse tai sosiaalisen median kautta) • kokijan konkreettisenä seuraamisena → joko niin, että tekijä seuraa kokijaa paikasta toiseen tai vaihtoehtoisesti tekijä saattaa ilmaantua kokijan asunnon läheisyyteen oleskelemaan 	<ul style="list-style-type: none"> • uhkailuna, pelotteluna sekä kontrollointia → tekijä voi myös uhkailla tekevänsä jotakin kokijan lapsille tai läheisille • teknologian avulla seuraamisena, salakuvaamisena tai salakuunteluna • aiheettomina lastensuojelu- tai rikosilmoituksina • väkivaltaisina tekoina, vahingontekoina sekä omaisuuden tuhoamisena
--	--

Hyvin usein vainoaminen alkaa esimerkiksi **parisuhteen päättymisen jälkeen**. Eron jälkeinen vaino liittyy yleensä jo parisuhteen aikana ilmenneeseen väkivaltaan. On mahdollista, että parisuhteen aikainen väkivalta saattaa sisältää vainon piirteitä. Parisuhteen jälkeinen vaino on erittäin haavoittavaa sen takia, että vainoaja tuntee entisen kumppaninsa lähipiiriä sekä hänellä on usein tietoa hyvinkin henkilökohtaisista asioista, joka vaikeuttaa vainolta suojautumista.

Vaino on kriminalisoitu Suomessa vuonna 2014. Tämä tarkoittaa sitä, että yksittäiset teot voidaan yhdistää merkitsemään vainoa, kun aiemmin ihminen tuomittiin osana vainoa vain sellaisista teoista, jotka täyttivät jonkin muun rikoksen, kuten esimerkiksi laittoman uhkauksen tunnusmerkit.

4. Väkivallan seuraukset

Lähisuhdeväkivallasta aiheutuvat seuraukset ovat monimuotoisia sekä kauaskantoisia ja ilmenevät aina yksilöllisesti. Väkivallasta syntyy psyykkisiä, fyysisiä, seksuaalisia, sosiaalisia, taloudellisia sekä yhteiskunnallisia seurauksia. Pahimmillaan lähisuhdeväkivalta voi johtaa jopa kuolemaan. Jokainen väkivallan muoto aiheuttaa haittavaikutuksia sekä kärsimystä väkivallan kohteelle, väkivallan käyttäjälle sekä heidän läheisilleen. Pitkään jatkuvana ja usein toistuvana väkivallalla on myös traumatisoivia vaikutuksia.

Lähisuhdeväkivalta vaikuttaa vahvasti sosiaaliseen hyvinvointiin ja seuraukset ilmenevät esimerkiksi siten, että väkivallan kokija tai koko perhe eristäytyvät sosiaalisista suhteista tai ne vähenevät tai loppuvat kokonaan. Tämä aiheuttaa yksinäisyyttä ja lähiympäristö saattaa alkaa suhtautua perheeseen eri tavalla, oli väkivalta tiedossa tai ei.

Kaikki väkivallan muodot ovat väkivallan kohteelle sekä väkivallan käyttäjälle haitallisia ja siitä aiheutuvat terveyshaitat kestävät pitkään eivätkä lopu heti väkivallan päättymisen jälkeen. Myös lapsena koetun tai nähdyn väkivallan seuraukset vaikuttavat lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin vielä aikuisiässäkin.

Lähisuhdeväkivallan seuraukset sen kohteeksi joutuneelle:

Fyysiset seuraukset:

<ul style="list-style-type: none"> ○ eri paranemisvaiheessa olevat ja mahdollisesti toistuvat vammat, kuten esimerkiksi mustelmat, ruhjeet ja palovammat ○ raskausajan vammat vatsan alueella, keskenmenot tai emätinverenvuodot 	<ul style="list-style-type: none"> ○ murtumat eri puolilla kehoa, muutokset fyysisessä olemuksessa ○ sukuelinten vammat ○ vaatteiden peittämällä alueilla ilmenevät vammat
--	---

Seksuaalisen väkivallan seuraukset:

<ul style="list-style-type: none"> ○ sukuelinten, peräaukon alueen sekä reisien sisäpintojen vammat ○ verenvuodot, ärsytys ja kipu sukuelimissä 	<ul style="list-style-type: none"> ○ sukupuolitaudit ○ ei-toivotut raskauden tai raskausajan komplikaatiot
---	--

Psyykkiset seuraukset:

<ul style="list-style-type: none"> ○ syyllisyys ○ häpeä ○ epätoivo ja välinpitämättömyys ○ väsymys, stressi, uni- ja muistiongelmät ○ itseluottamuksen ja omanarvontunteen mureneminen 	<ul style="list-style-type: none"> ○ masennus, ahdistus, itsemurha-ajatukset tai -yritykset ○ lisääntynyt päihteiden käyttö ○ toimintakyvyn ja aloitteellisuuden heikkeneminen
---	---

Taloudellisen väkivallan seuraukset:

<ul style="list-style-type: none"> ○ velkaantuminen, maksuhäiriömerkinnät ○ kodittomuus ○ väsymys ○ hoitamattomuus, aliravitseminen 	<ul style="list-style-type: none"> ○ taloudellisen itsemääräämisoikeuden menetys ○ ruuan, tarpeellisen lääkityksen tai muiden tarpeellisten tarvikkeiden puute ○ aiheuttaa ongelmia työsuhteisiin, opintoihin ja sosiaalisiin suhteisiin
---	---

Lähisuhdeväkivallan seuraukset väkivaltaa käyttäneelle:

<ul style="list-style-type: none"> ○ häpeä, itsesyytökset, syyllisyys ○ muiden ihmisten tai olosuhteiden syyttäminen ○ masentuneisuus, itsetuhoinen käyttäytyminen ja lisääntynyt itsemurhariski 	<ul style="list-style-type: none"> ○ pyrkimys torjua, puolustella, vähätellä tai oikeuttaa väkivaltaa ○ pyrkimystä itsen, toisten ja tilanteiden kontrollointiin ○ pelko, että muut tuomitsevat
---	--

Yhteiskunnalliset seuraukset

Lähisuhdeväkivalta vaikuttaa koko yhteiskuntaan. Sen esiintyminen yhteiskunnassa ylläpitää ja vahvistaa yhteiskunnan väkivaltaa suvaitsevaa ilmapiiriä, varsinkin jos siihen ei oteta selkeän kielteistä kantaa viranomaisten ja päättäjien taholta. Väkivaltaiset käyttäytymismallit voivat siirtyä sukupolvelta toiselle, jolloin puhutaan ylisukupolvisesta väkivallasta. Tämä tarkoittaa siis sitä, että lapsuudessa lähisuhdeväkivaltaa nähneet ja kokeneet lapset käyttävät tai joutuvat väkivallan kokijaksi aikuisena muita todennäköisemmin. Ylisukupolvisen väkivallan ehkäiseminen on tärkeää, jotta väkivaltakierre saadaan katkaistua.

Väkivalta on aina ihmisoikeusloukkaus ja se heijastuu monella eri tavalla yhteiskunnan sosiaaliseen, psykologiseen sekä moraaliseen ilmapiiriin. Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa yhteiskunnalle myös huomattavia taloudellisia kustannuksia, jotka näkyvät muun muassa sairauspäivistä ja työkyvyttömyydestä aiheutuvina ansionmenetyksinä, oikeudenkäyntikuluina sekä kriisiapu- ja terapiakustannuksina.

5. Tunnistaminen ja puheeksi ottaminen

Jokaisella sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisella on velvollisuus tunnistaa ja reagoida lähisuhdeväkivaltaan kohdatessaan eri ikäisiä sekä eri taustoista tulevia asiakkaita. Jokaisen ihmisen perusoikeus on elää väkivallatonta elämää ja erilaiset lait sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittavat puuttumaan väkivaltaan sen tullessa ilmi. Lähisuhdeväkivalta ei ole perheen sisäinen asia, eikä sen vakavuutta vähennä se, että väkivallan kokija ja väkivallan tekijä ovat läheisessä suhteessa keskenään. Väkivallan varhainen tunnistaminen ja siihen puuttuminen ajoissa ehkäisevät vakavia henkilövahinkoja, pelastavat perheitä sekä säästävät yhteiskunnan resursseja.

Lähisuhdeväkivallan kokija tai tekijä voi olla kuka tahansa siksi on tärkeää, että väkivallasta kysytään jokaiselta asiakkaalta suoraan. Puheeksi ottaminen voi tuntua vaikealta aiheen sensitiivisyyden vuoksi ja siihen voi liittyä erilaisia epämukavuutta ja pelkoa aiheuttavia tekijöitä. Asian puheeksi ottaminen kuitenkin helpottuu, kun väkivallasta kysytään rutiininomaisesti kaikilta. Näin totutellaan myös käsittelemään vaikeita asioita. On myös hyvä pohtia omaa suhtautumistaan väkivaltaan sekä sen ilmenemiseen, sillä omat ennakkoluulot tai väkivaltakokemukset voivat heijastua työhön.

Väkivallasta puhumista ja kysymistä ei tarvitse pelätä. Lähisuhdeväkivalta ei ole perheen oma asia, johon ei saisi puuttua. Saatat olla ensimmäinen ulkopuolinen ihminen, joka ottaa väkivallan puheeksi ja jo tämä voi auttaa asiakasta aloittamaan väkivaltaisesta suhteesta tai väkivallasta irrottautumisen. Sinun ei myöskään tarvitse osata ratkaista siinä hetkessä kaikkia ongelmia yksin. Kohtaamisessa tärkeää on, että kuuntelet myötätuntoisesti ja aidosti ja tarvittaessa ohjaat asiakkaan avun piiriin.

On tärkeää tunnistaa väkivallan monimuotoisuus, sillä väkivallasta puhuttaessa on tarpeellista osata auttaa tapahtumien ja kokemusten nimeämisessä. Asiakas ei välttämättä itsekään tajua kokeneensa tai käyttäneensä väkivaltaa. On siis tärkeää nimetä väkivalta väkivaltana. Kerro myös, että väkivalta on rikos ja vastuuta väkivallan tekijä väkivallasta. Väkivalta on aina sitä käyttävän vastuulla. Tiettyihin asioihin sinulla on myös ilmoitusvelvollisuus kuten, jos lapsiin on kohdistunut väkivaltaa, mikä on hyvä kertoa asiakkaalle.

5.1. Miten kysyä väkivallan kokemisesta?

Kun otat väkivallan puheeksi mahdollisesti väkivaltaa kokeneen asiakkaan kanssa, tulisi se tapahtua luottamuksellisessa ja turvallisessa tilanteessa asiakkaan kanssa kahden kesken. Aiheesta keskusteleminen ei ole turvallista mahdollisen väkivallan tekijän läsnä ollessa. Hyvin kontrolloivassa suhteessa väkivallan tekijä voi pyrkiä estämään sen, ettei kokijalla ole mahdollisuutta kertoa vapaasti kokemuksistaan. Omien tunteiden tunnistaminen on myös tärkeää, jotta voi pitää itsensä rauhallisena. Rauhallisuus tarttuu.

Kohdista koko huomiosi asiakkaaseen kysyessäsi väkivallasta ja kuuntele häntä myötätuntoisesti ja kunnioittaen. Älä epäile asiakkaan kertomuksia, vaan anna hänelle tilaa kertoa kokemuksistaan. On tärkeää osoittaa asiakkaalle, että häntä uskotaan ja samalla oikeutetaan kokemusten aiheuttamat erilaiset tunteet. Kynnys väkivallasta kertomiseen on korkea, joten kerro, miksi asiasta kysytään ja mitä tiedolla tehdään. Kysymistä voi perustella esimerkiksi siten, että lähisuhdeväkivalta on yleistä ja siitä kysytään rutiininomaisesti kaikilta.

Valmistaudu ottamaan vastaan asiakkaan vastaus, oli se mikä vain. Asiakas ei välttämättä ensimmäisellä tapaamisella pysty tai halua kertomaan väkivallasta, joten ei tule turhautua tai pelätä asiakkaan torjuntaa tai väkivallan kieltämistä. Väkivaltaa kokeneet ovat hyvin herkkiä aistimaan toisten ihmisten tunteita, joten on tärkeää, että tilanne tuntuu kiireettömältä. Älä esitä vähätteleviä tai syytteleviä kommentteja vaan anna asiakkaalle tilaa puhua. Anna myös asiakkaan tehdä itse elämänsä koskevat ratkaisut ja vältä painostamista, sillä päätösvalta omaa elämänsä koskevissa asioissa on aikuisella ihmisellä itsellään. Väkivaltaisesti käyttäytyvä voi silti olla väkivallan kokijalle rakas ihminen.

Tilannetta kannattaa myös toisaalta miettiä asiakkaan asemasta. Jos asiakas kertoo kokemastaan väkivallasta ensimmäistä kertaa, voi se näkyä hänen olemuksessaan niin, että se vaikuttaa kodin ilmapiiriin. Tällöin asiakkaan kannalta ei välttämättä ole turvallista kohdata väkivallan tekijää pian kertomisen jälkeen.

Palauta mieleesi perustietoa väkivaltailmiöstä, sillä usein lähisuhdeväkivallan kokijaa auttaa lisätiedon saaminen. Puheeksi ottamisen tukena voi käyttää Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomaketta. Katso s. 24 Lomakkeet, Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake.

Kun keskusteleet mahdollisesti väkivaltaa kokeneen asiakkaan kanssa:

1. Kysy väkivallasta suoraan

- Suodatin- ja kartoituslomake.
- Voit kysyä myös turvallisuudesta.

2. Myötätuntoinen ja arvostava kohtaaminen

- Aito kuunteleminen, kysyminen ja lisäkysymysten tekeminen ilman tuomitsemista.
- Asiakkaan kanssa kahden kesken.
- Kerro väkivallan monimuotoisuudesta sekä haitallisuudesta ja siitä, että väkivalta usein jatkuu, ellei siihen puututa.
- Tarvittaessa mukana ammattitulkki.

3. Arvioi väkivallan riski ja asiakkaan sekä perheenjäsenten turvallisuus

- Akuutti tilanne -> ohjaa asiakas turvakotiin, jos hänen ei ole turvallista palata kotiin.
- MARAK-riskinarviointilomake
- Turvasuunnitelma -> lisätietoa s. 24-25.

4. Varaa asiakkaalle uusi aika tai ohjaa asiakas avun piiriin

- MARAK -> Lisätietoa s. 29-30.
- Väkivaltatyön palvelut

5. Kirjaa asiakkaan kertomus

- Kirjaa aina asiakkaan kertomus sellaisenaan ja käytä hänen sanojansa sekä ilmaisujaan

- **Kysymisellä on väliä.**
- **Puheeksi ottaminen asiakkaan kanssa kahden kesken.**
- **Jos asiakas on vieraskielinen, käytä tilanteessa aina ammattitulkkaa.**
- **Ensikohtaamisen merkitys. Voi määrittää sen uskaltautuuko asiakas tulevaisuudessa hakea tilanteeseensa apua.**
- **Jos tuntuu vaikealta kysyä väkivallasta, voit aina kysyä turvallisuudesta. Esimerkiksi: "Onko teillä kotona turvallista".**
- **Kirjaa aina väkivallan kokijan kertomus hänen sanoillaan.**
- **Puheeksi oton yhteydessä on hyvä sanoittaa sitä, että muillakin vastaavaa kokeneilla on samoja tunteita ja ajatuksia, mitä asiakas sanoittaa. Lisäksi on tärkeää kertoa, että tilanteeseen on saatavilla apua riippumatta siitä, jatkuuko vai päättyykö suhde.**
- **Selvitä väkivallan kokijan sekä läheisten turvallisuus.**

5.2. Miten ottaa väkivalta puheeksi sitä käyttäneen kanssa?

Tavallisimmin väkivaltaa käyttäneitä asiakkaita tavataan tilanteissa, joissa tieto väkivallan käytöstä on tullut tietoon etukäteen esimerkiksi väkivallan kokijalta tai joltain muulta tilanteesta tietävältä. Väkivaltaa käyttäneen asiakkaan kohtaaminen voi herättää työntekijässä monia erilaisia tunteita kuten esimerkiksi vihaa tai epävarmuutta, joita on hyvä käsitellä ennen tapaamista. Väkivaltaa käyttänyt asiakaskin ansaitsee inhimillisen ja kunnioittavan kohtaamisen, joka tarkoittaa kysymistä ja kuuntelemista ilman tuomitsemista. Väkivaltaa käyttävä usein kärsii itsekkin tilanteestaan. Kun asiakkaalle tarjotaan mahdollisuus tulla kuulluksi, voi hän saada oivalluksen siitä, mistä hänen käyttämänsä väkivalta on peräisin ja prosessi väkivallasta irtautumiseen voi mahdollisesti alkaa.

Väkivallasta on kuitenkin tärkeää kysyä jokaiselta asiakkaalta, vaikka väkivaltaan viittaavia merkkejä ei olisi tullut ilmi. Muista myös, ettet kysy vain fyysisestä väkivallasta, sillä väkivalta on paljon monimuotoisempaa. Väkivallan käyttäjät, väkivallan kokijat sekä tilanteet ovat monenlaisia.

Keskustelun aloittaminen voi tuntua vaikealta, pyri kuitenkin kysymään väkivallasta asiakkaalta suoraan tai lähesty aihetta turvallisuusnäkökulmasta. Voit esimerkiksi kysyä, että onko asiakkaan toiminnassa jotain sellaista, mikä aiheuttaa toisissa ihmisissä turvattomuutta tai pelkoa. Rohkaise asiakasta kertomaan tapahtumista ja sanoita hänen

kertomastaan eri väkivallan muotoja. Selvitä hänelle myös väkivaltaan liittyvät velvollisuutesi ja rikosoikeudellinen vastuu. Väkivallan käyttö kumppania tai lapsia kohtaan on aina rikos.

Väkivallan tekijän kanssa on tärkeää ottaa kantaa väkivaltaan ja selvittää hänen tunteitaan sekä ajatuksiaan tekemäänsä väkivaltaan kohtaan. Tekijää ei tulisi tuomita tai moralisoida vaan ottaa vastuuttava lähestymistapa väkivaltaan. Vastuuttavalla lähestymistavalla tarkoitetaan sitä, että kyseenalaistetaan kaikki väkivallan oikeutukset. Tekijä voi kokea, että hänellä on oikeutuksia väkivallan käytölle ja näin hän saattaa hämärtää omaa osallisuuttaan tapahtumiin. Tällöin on hyvä tuoda esiin tapahtumien rikosnäkökulma sekä saattaa tekijä vastuuseen omista teoistaan.

Väkivallan oikeutukset ylläpitävät väkivallan kierrettä. Kun näihin oikeutuksiin puututaan ja osoitetaan tekojen konkreettinen vahingollisuus, mahdollistetaan se, että tekijä voi aloittaa prosessin uusien toimimis- ja suhtautumistapojen oppimiseen. Väkivaltatilanteet eivät ilmesty tyhjästä, vaan ovat harkittuja toimintamalleja. Tekijän on hyvä tietää, että ahdistus omista tekemisistään on hyvä merkki ja voi olla mahdollinen alku väkivallan käytöstä irrottautumiseen.

Väkivallan tekijä voi pyrkiä selittelemään väkivaltaa erilaisilla taustatekijöillä, kuten esimerkiksi alkoholin käytöllä. On myös hyvä selvittää asiakkaalle riidan ja väkivallan ero. Kuitenkin näistä tekijöistä riippumatta, tekijä on aina vastuussa väkivallasta. Usein asiakkaat eivät myöskään itse tunnista kertomastaan eri asioiden olevan väkivaltaa ja tällöin väkivallan sanoittaminen sekä asioiden oikeilla nimillä puhuminen on tärkeää. Tekijä voi muuttaa toimintaansa silloin, kun hän on valmis ottamaan vastuun omasta toiminnastaan. Kerro myös väkivallan haitallisuudesta sekä siitä, että väkivalta usein jatkuu, ellei siihen puututa.

Erittäin tärkeää on varmistaa perheenjäsenten turvallisuus. Jos luottamuksellinen suhde on syntynyt, arvioi onko asiakasta mahdollista auttaa omassa palvelussa. Jos ei, on hyvä ohjata asiakas lähisuhdeväkivaltatyön palveluun.

Kun keskusteleet mahdollisesti väkivaltaa käyttäneen asiakkaan kanssa:

1. Kysy väkivallasta suoraan

- Jos mahdollista, ota työpari tilanteeseen mukaan.
- Kuuntele myötätuntoisesti ilman syyttelyä, kunnioittava kohtaaminen.
- Kerro, miksi kysyt väkivallasta. Voit myös kysyä turvallisuudesta.
- Kerro väkivallan muodoista ja miten monimuotoista väkivalta on.

2. Ota kantaa väkivaltaan

Liite 3/23

- Kerro rikosoikeudellisesta vastuusta ja että työntekijänä sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus.
- Vastuuttava lähestymistapa.
- Kerro väkivallan haitallisuudesta ja siitä, että väkivalta usein jatkuu, ellei siihen puututa.
- Ole kiinnostunut asiakkaan kertomuksista ja selvitä asiakkaan ajatuksia tekemäänsä väkivaltaa kohtaan.

3. Tarvittaessa sovi uusi tapaaminen

- Kerro, että apua on saatavilla ja että väkivallasta on mahdollista irtautua.
- Ohjaa oikean avun piiriin.

4. Akuutti tilanne

- Arvioi perheenjäsenten turvallisuus.
- Selvitä asiakkaan ymmärrys muiden perheenjäsenten tämänhetkisestä turvallisuudesta.

Hyvä muistaa:

- **Kysy väkivallasta jokaiselta asiakkaalta.**
- **Ottaessasi väkivallan puheeksi mahdollisesti väkivaltaisesti käyttäytyneen kanssa on tilanteeseen suositeltavaa ottaa mukaan työpari.**
- **Tunnista omat tunteesi ja asenteesi väkivaltaa kohtaan ennen kuin tapaavat asiakkaita.**
- **Ota kantaa väkivaltaan sekä sen oikeutuksiin.**
- **Kuule väkivallan kokijaa ja tekijää erikseen.**
- **Varmista perheenjäsenten ja muiden läheisten turvallisuus.**
- **Varaa uusi tapaaminen tai ohjaa asiakas lähisuhdeväkivaltatyön palveluun.**
- **Väkivallasta on mahdollista irtautua.**

6. Työvälineitä ja toimintamalleja työn tueksi

Liite 3/24

6.1. Työnohjaus

Ensiarvoisen tärkeää väkivallan aiheen piirissä työskentelyssä on pitää huolta omasta itsestään ja jaksamisestaan. Kun työssä joutuu tekemisiin väkivaltaa kokeneiden ja väkivaltaa käyttäneiden ihmisten kanssa, voi se viedä paljon voimia. Asiakkaiden väkivaltakokemukset vaikuttavat kaikkiin työntekijöihin, joten on tärkeää, että näistä asioista pääsee keskustelemaan.

Työyhteisöllä olisi siis tärkeää olla selvät sävelet, miten väkivaltaan puututaan, sillä väkivaltaan puuttumiseen tarvitaan koko työyhteisön ja esihenkilötason tuki. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työntekijät saisivat koulutusta ja tukea lähisuhdeväkivallan ilmiön tunnistamiseen. On myös luonnollista, että työntekijänä suojautuu ylikuormittumiselta silloin, kun tietää saavansa asiakkaan taakan pelkästään omille hartioille. Tällöin riittävä työnohjaus on välttämätöntä jaksamisen kannalta, jotta työ ei johda uupumiseen.

6.2. Esimerkkejä menetelmistä, joita voi käyttää puheeksi oton tukena

Voit työssäsi käyttää väkivallan puheeksi oton tukena eri menetelmiä, joita tähän on koottuna. Tässä esimerkkejä eri materiaaleista ja menetelmistä:

- **Erilaiset kuvakortit esimerkiksi tarina- ja vahvuuskortit, Hidasta elämää-kuvakortit**
 - **Erlaisia kuvakortteja voi hyödyntää ottaessaan väkivallan puheeksi asiakkaan kanssa. Ne voivat toimia herätteenä aiheeseen, jolloin keskustelu vaikeasta aiheesta lähtee etenemään luontevammin.**
- **Parisuhteen nelikenttä/ SWOT-analyysi parisuhteen jatkamisesta/ eroamisesta (vahvuudet, mahdollisuudet, haasteet sekä uhkat)**
→ Valmis pohja löytyy täältä:
https://asiakas.kotisivukone.com/files/arteratmihilkkaputkisaari.kotisivukone.com/julkaisut/parisuhteen_swot_artera.pdf
- **Erilaiset luovat menetelmät, kuten esimerkiksi maalaus ja kuvataideterapeuttiset menetelmät, valokuvaus, askartelu, tunnepäiväkirjan sekä päiväkirjan pitäminen, unelmakartat, mielenmaisemat**
- **Opaskirja ja tunnekortit väkivallan tunnistamiseen ja siitä irti pääsemiseen**
- **Nettiturvakodin testit ja tehtävät, joita voi myös hyödyntää:**
<https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/testit-ja-tehtavat/>

• **Valta ja kontrolli ympyrä:**

Fyysistä väkivaltaa

- lyöminen
- töniminen
- kuristaminen
- puristaminen
- nipisteleminen
- pureminen
- läpsiminen
- tukasta vetäminen
- kovakouraisuus
- kamppaaminen
- kaikki satuttaminen välineillä tai ilman

Seksuaalista väkivaltaa

- raiskaaminen
- painostaminen tai pakottaminen yhdyntään tai toisen tyydyttämiseen
- kaikki sellainen seksuaalinen toiminta, jota toinen ei halua
- kaupan käyminen seksillä: jos teet ..., suostun seksiin, jos et tee..., et saa seksiä
- seksistä kieltäytyminen val-lankäytön tai koston takia
- toisen naiseuden/miehisyyden halventaminen
- uskottomuus

Voit käydä valta ja kontrolli ympyrää läpi asiakkaan kanssa. Se auttaa väkivallan muotojen hahmottamisessa ja väkivallan muotojen nimeämisessä. Valta ja kontrolli ympyrä -kuva on otettu Kymenlaakson perhekeskuksen verkkosivuilta:

<https://www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/apua-ja-tukea/apua-lahisuhdevakivaltaan/tunnista-lahisuhdevakivalta>

6.3. Lomakkeet

Seuraavaksi esitellyt lomakkeet voivat toimia keskustelun pohjana sekä auttaa sinua jäsentämään asiakkaan tilannetta. Työntekijän vastuulla on arvioida lomakkeen käytön tarpeellisuutta. On kuitenkin tärkeää muistaa, että pelkkien lomakkeiden avulla ei luoda hyvää vuorovaikutusta. Tapaamisen aluksi on hyvä kysellä asiakkaan kuulumisia, vointia sekä mahdollisia huolia.

Nämä lomakkeet toimivat apuvälineinä vain, kun asiakkaan ja työntekijän välille on syntynyt luottamussuhde ja asiakas uskaltaa kertoa sen hetkisestä tilanteestaan sekä huolistaan.

Lomakkeiden käyttö edellyttää perustietoa lähisuhdeväkivallasta. Niitä käytetään väkivallasta kysymiseen sekä kirjaamisen apuvälineinä. Kun väkivalta tulee ilmi, käytä väkivallan tarkempaan kirjaamiseen tarkoitettuja lomakkeita asiakkaan oikeusturvan parantamiseksi.

Huomioi, että lomakkeet täytetään aina yhdessä asiakkaan kanssa, eikä asiakkaalle jätetä mitään lappuja kotiin täytettäväksi. Lomakkeen käyttäminen on jo itsessään väkivaltaan puuttumista. Ennen kuin käytät lomakkeita, tutustu niihin etukäteen sekä selvitä mitä apua alueellasi on lähisuhdeväkivaltaan ja miten palvelupolku toimii.

Löydät nämä kaikki lomakkeet Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen nettisivuilta:
<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/lomakkeet-vakivallan-kirjaamiseen-ja-kartoittamiseen>

Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake

Tätä lomaketta käytetään väkivallan kokijan kohtaamisessa. Käytä puheeksi ottamisen tukena ohjeistusta lähisuhdeväkivallasta kysymiseen ja täytä lomake, kun kartoitat asiakkaan esitietoja sekä elämäntilannetta. Lomake ja ohjeistus sen täyttämiseen löytyvät tästä:

Ohjeistus lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen täyttämiseen:
https://thl.fi/documents/605877/1663634/THL_lahisuhdevakivallan_ohjeistus_A4.pdf/ca2efd49-5577-41bd-b6fa-b25745abd429

Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake:
<https://thl.fi/documents/605877/1663634/Lahisuhdevakivallan+suodatin+ja+kartoituslomake+2020.pdf/73deae28-5f9d-ffba-0dcc-130d01e21060?t=1580481516634>

Turvasuunnitelma

Turvasuunnitelma on suunnitelma siitä, miten väkivallan kokija voi turvata itsensä ja lapsensa, kun tilanteet uhkaavat kärjistyä. Se sisältää konkreettisen suunnitelman, miten paeta väkivaltaisesta tilanteesta, turvapaikan sekä tiedon, miten saada lisäapua.

Henkilökohtainen turvasuunnitelma väkivallan kokijalle:
<https://thl.fi/documents/605877/1663634/Henkil%C3%B6kohtainen+turvasuunnitelma/c0e9cbe0-0732-4196-8709-81bdb1177d9b>

Väkivaltaisesti käyttäytyvä voi tehdä suunnitelman siitä, miten hillitä itsensä ja käsitellä tunteitaan sekä välttää tilanteiden kärjistymistä väkivallaksi

Nettiturvakodin sivuilta löydät turvasuunnitelman väkivallan tekijälle:

<https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-apura/turvasuunnitelmat/#turvasuunnitelma-tekija>

Riskinarviointilomake (MARAK)

Tämä lomake on tarkoitettu ainoastaan MARAK-menetelmään koulutettujen ammattilaisten käytettäväksi. Sillä kartoitetaan, onko asiakkaalla kohonnut riski joutua vakavan parisuhdeväkivallan uhriksi. Lomakkeen avulla suunnitellaan moniammatillisessa työryhmässä jatkotoimenpiteet uhrin turvallisuuden parantamiseksi.

MARAK- riskinarviointilomake:

https://thl.fi/documents/605877/1663634/marak_riskinarviointilomake_suomi.pdf/c3714af4-9d8a-4591-a0ab-222d525fa551

Suostumuslomakkeet oman paikkakunnan MARAK-työryhmän käyttöön.

Kotka, Hamina, Virolahti ja Miehikkälä:

<https://thl.fi/documents/8249976/8426623/MARAK+suostumuslomake+Kymi+%281%29.pdf/5b6fbcc7-4db3-4999-d9ba-c6802fb50db8?t=1651576203235>

Kouvola:

https://thl.fi/documents/8249976/8426623/MARAK+suostumuslomake+Kouvola_.pdf/b669fa27-8c39-9a1e-419e-41f83f0ef772?t=1668759541799

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilta löydät MARAK- riskinarviointilomakkeen myös ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi sekä tietoa MARAK-menetelmästä.

Digitaalisen väkivallan tunnistaminen

Digitaalisen väkivallan tunnistamisen työväline on suunniteltu turvakotien käyttöön, mutta muutkin ammattilaiset voivat sitä hyödyntää. Sillä kartoitetaan aikuisten asiakkaiden kokemaa digitaalista väkivaltaa ja autetaan siihen puuttumisessa.

Digitaalisen väkivallan kartoitus:

<https://thl.fi/documents/8249976/8426623/Ty%C3%B6v%C3%A4line+digitaalisen+v%C3%A4kivallan+tunnistamiseksi+ja+siihen+puuttumiseksi+turvakodeissa.pdf/33c42272-5492-eff7-32ec-f6ad309b8e74?t=1663675399550>

Lomake häirinnän ja vainon kartoittamiseen

Liite 3/28

Tätä lomaketta voi käyttää kaikissa vainoamiseksi sekä häirintään liittyvissä tapauksissa ja se täytetään aina, kun vainoamista tai häirintää on tapahtunut useammin kuin kaksi kertaa tai jos asiakas on erittäin peloissaan. Kysymykset ohjaavat sinua havainnoimaan tarkemmin asiakkaan tapauksessa esiintyvää vainoa ja häirintää. Lomakkeen avulla kartoitetaan myös asiakkaan riskiä kokea uudelleen vainoa tai häirintää.

Lomake:

<https://thl.fi/documents/605877/1663634/Lomake+h%C3%A4irinn%C3%A4n+ja+vainon+kartoittamiseen.pdf/5a5b69ad-a692-47af-947c-081ca707671f>

Pahoinpitely- ja kehonkarttalomake (PAKE)

PAKE-lomaketta käytetään yleensä terveydenhuollossa ja sen voi täyttää esimerkiksi sairaanhoitaja tai lääkäri. Se toimii pahoinpitelyn dokumentoinnin ja puheeksi oton välineenä lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Sen avulla varmistetaan, että asiakkaan vammat sekä muut pahoinpitelyyn liittyvät asiat tulevat huolellisesti kirjattua. Lomakkeella ilmeneviä tietoja voidaan käyttää muun muassa: rikosilmoituksen kirjaamisessa, vammojen ja tekotavan kuvaukseen poliisiin suorittamissa kuulusteluissa sekä lääkärinlausunnon pohjana.

Ohjeet PAKE-lomakkeen täyttöön: <https://thl.fi/documents/605877/1663634/PAKE-ohjeistus.pdf/41eb3d87-f981-4954-8b80-47eb996403ba>

PAKE-lomake:

https://thl.fi/documents/605877/1663634/MIII_PAKE%2Blomake_suomi.pdf/9be07839-f976-4117-ae6e-3d65751a9522

Raiskatun akuuttiapua -kansio (RAP-kansio)

RAP-kansio sisältää toimintaohjeita seksuaalista väkivaltaa kokeneen uhrin akuuttihoidosta ja on tarkoitettu terveydenhuollon henkilökunnan käytettäväksi.

Kansion lisäksi ole tietoinen SERI-palveluista, lisätietoa s. 30.

RAP-kansio suomeksi:

<https://thl.fi/documents/605877/1663634/RAP181012.pdf/936905ee-d9ca-472d-b607-b1faeecbbcb1>

RAP-kansio englanniksi: https://thl.fi/documents/605877/1663634/Rap-asiakkaalle_en.pdf/75b1390d-14a4-4f9a-8752-d495a841a6e8

RAP-kansio venäjäksi: https://thl.fi/documents/605877/1663634/Rap-asiakkaalle_Ru_2011_10_19.pdf/7b28e885-5891-46c6-92ee-2faebeeef8598

RAP-kansio ranskaksi: https://thl.fi/documents/605877/1663634/Rap-asiakkaalle_fr.pdf/550829ac-dd27-419c-bafa-6619c488bc2e

Kehokartat väkivaltarikosten ja seksuaalirikosten uhrien ja epäiltyjen vammojen tutkimiseen

Kehokartta on tehty tueksi väkivaltarikosten ja seksuaalirikosten uhrien sekä epäiltyjen vammojen tutkimisessa. Siihen merkitään väkivallan merkit kehossa.

Aikuisen kehoartta:

https://thl.fi/documents/8249976/8426620/THL_Kehokartat_Aikuinen_Kooste.pdf/f856304f-7656-af7d-5cd3-003aad2857bc?t=1671190815450

6.4. Koulutukset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla on monia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä verkkokoulutuksia ja -kurseja, joita voit tehdä oman ammatillisen osaamisen vahvistamiseksi sekä lähisuhdeväkivalta ilmiön tunnistamiseksi. Verkkokoulutukset ovat maksuttomia ja jokaiselle avoimia. Näihin verkkokoulutuksiin pääset, kun rekisteröidyt verkkokoulujen käyttäjäksi sekä kirjaudut verkkoalustalle sisään.

Koulutukset:

- Digitaalinen väkivalta
- Kunniaan liittyvä väkivalta
- Puutu väkivaltaan
- Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa

Verkkokouluihin pääset tästä linkistä: <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/verkkokoulut>

Koulutusten lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen **Väkivalta-sivustolta** löytyy monipuolisesti tietoa aiheesta oman työn tueksi. Linkki: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta>

7. Kymenlaakson palvelut

Turvakoti Villa Jensen, Kotka

Osoite: Pohjoispuistokatu 1, 48100 Kotka

Yhteystiedot: 040 688 3570

Liite 3/30

Turvakoti on kodinomainen paikka, joka tarjoaa ympärivuorokautista suojaa ja välitöntä kriisiapua lähisuhdeväkivaltaa kokeneille iästä ja sukupuolesta riippumatta. Turvakodin palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia ja sinne voi hakeutua yksin tai lastensa kanssa tarvittaessa nimettömänä. Turvakodista saa (henkilökunnalta) ammatillista apua väkivallan loppumiseksi sekä ohjausta ja neuvontaa käytännön asioiden järjestämiseen.

Turvakotiin voi soittaa tai mennä oma-aloitteisesti mihin vuorokauden aikaan tahansa. Siellä on esteetön asuinhuoneisto, joka tarjoaa ympärivuorokautista turvattua asumista ja on saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Asiakas voi myös hakeutua muuhun kuin oman kuntansa turvakotiin ja saa sieltä ruoat sekä elämiseen tarvittavat tarvikkeet.

Väkivaltatyön Palvelukeskus Pysäkki

Osoite: Metsontie 39 B, 48220 Kotka

Oikokatu 2 B 3.krs., 45100 Kouvola

Yhteystiedot: 040 5542917 (vastaava väkivaltatyöntekijä)

044 3440246 (väkivaltatyöntekijä)

044 5301550 (väkivaltatyöntekijä)

Pysäkki auttaa kaikkia lähisuhdeväkivallan osapuolia: lapsia, väkivaltaa kokeneita sekä väkivaltaa käyttäneitä sukupuolesta riippumatta irtautumaan väkivallasta ja selviytymään siitä. Tavoitteena on lähisuhdeväkivallan katkaiseminen sekä turvallisen arjen vahvistaminen. Tapaamiset voivat olla yksilötapaamisia, paritapaamisia tai perhetapaamisia ja työtä tehdään yhdessä asiakkaiden kanssa niin, että jokaisen osapuolen mielipiteet ja kokemukset tulevat kuulluksi ja huomioituksi.

Pysäkille voi mennä ilman lähetettä ja palvelu on asiakkaille maksutonta.

Sosiaali- ja kriisipäivystys

Osoite:

Etelä-Kymenlaakson päivystys (Kotka, Hamina, Pyhtää, Virolahti, Miehikkälä)

Kymenlaakson keskussairaala, Kotkantie 41, 48210 Kotka

Yhteystiedot: 040 509 5111

Osoite: Ruskeasuonkatu 3, 45100 Kouvola. Ratamokeskus.

Yhteystiedot: 0400 533 595

Sosiaali- ja kriisipäivystykseen voi olla yhteydessä puhelimitse ja tarvittaessa sopia tapaamisen. Kotikäynnit ovat myös mahdollisia ja palvelu on maksutonta.

Sosiaalipäivystys vastaa pääasiassa virka-ajan ulkopuolella kiireellisistä sosiaalihuollon tehtävistä, jotka vaativat välittömiä sosiaaliviranomaisen toimenpiteitä. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi huoli lapsen tai perheen tilanteesta, olosuhteista tai turvallisuudesta tai perheväkivaltatilanne.

Kriisityö tarjoaa akuuttia kriisiapua äkillisissä traumaattisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi läheisen äkillinen kuolema, vakava vammautuminen tai väkivaltatilanne. Kriisiapua voi saada vastaanotolla, kotikäynnillä tai muussa sopivassa paikassa ja työntekijät antavat myös neuvontaa ja ohjausta.

8. Valtakunnalliset palvelut

MARAK

MARAK koostuu vakavasta parisuhdeväkivallan riskinarvioinnista sekä uhrin auttamisen moniammatillisesta työryhmästä, joka kokoaa alueella toimivat uhrin auttamiseksi työskentelevät viranomaiset ja järjestöt yhteen. MARAK on tarkoitettu henkilöille, jotka kokevat vakavaa parisuhdeväkivaltaa tai elävät sen alla.

MARAK-työskentelyn vaihe alkaa siitä, että uhri ilmoittaa ammattilaiselle tai viranomaiselle kokemastaan väkivallasta tai sen uhasta. Uhri käy luottamuksellisen keskustelun ammattilaisen kanssa ja keskustelun aikana täytetään riskinarviointilomake. Jos korkean riskin uhka täyttyy, ohjataan tapaus asiakkaan suostumuksella paikallisen MARAK-työryhmän käsiteltäväksi. Moniammatillisen työryhmän kokouksessa laaditaan suunnitelma, jonka tarkoituksena on parantaa uhrin turvallisuutta. Kokouksessa sovitaan toimenpiteet, joihin ryhdytään asiakkaan auttamiseksi ja työryhmä myös seuraa, että sovitut toimenpiteet käynnistyvät. Tavoitteena on, että parisuhdeväkivalta ja sen uhka loppuu ja että uhri saa mahdollisimman nopeasti ja helposti apua ammattilaisilta ja viranomaisilta.

Tärkeää asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen sekä toimintasuunnitelman laatimisen kannalta on, että kokoukseen osallistuvat tahot voivat jakaa asiakkaan turvallisuuden parantamisen kannalta oleellisia asiakastietoja keskenään. Kokouksen järjestäminen ja

asiakkaan tietojen käsittely edellyttävät siis asiakkaan kirjallista suostumusta. Asiakas voi halutessaan osallistua itse kokoukseen ja ottaa tukihenkilön mukaansa.

MARAK-työryhmiä on Suomessa kymmenillä eri paikkakunnilla ja Kymenlaaksosta löytyy kaksi moniammatillista työryhmää Kouvolaan ja Kotkasta.

SERI

Seri-tukikeskus on seksuaaliväkivaltaa kokeneiden tukiyksikkö kaikille yli 16-vuotiaille ja sinne voi mennä ihan kuka tahansa, sukupuolesta riippumatta. Kymenlaakson Seri-tukikeskus sijaitsee Kotkassa Kymenlaakson keskussairaalan naistenauti- ja synnytysyksikön yhteydessä. Alle 16-vuotiaat seksuaaliväkivaltaa kokeneet uhrin hoidetaan keskussairaalan lastentautien yksikössä. Asiointi on maksutonta ja keskuksen voi ohjautua ilman lähetettä itse tai läheisen tai viranomaisen saattamana yhden kuukauden sisällä seksuaalirikoksen tapahtumisesta. Jos tapahtumasta on ehtinyt kulua jo yli kuukausi, niin voi apua hakea oman alueensa terveysasemalta. Tukikeskuksessa kannustetaan rikosilmoituksen tekoon, mutta sinne hakeutuminen ei kuitenkaan vaadi rikosilmoituksen tekemistä. Tukikeskuksen palveluihin kuuluvat seksuaalirikoksen uhrin lääketieteellinen hoito, oikeuslääketieteelliset tutkimukset ja jatkohoitosuunnitelman teko. Seri-tukikeskuksessa annetaan uhrille tukea traumaattisesta kokemuksesta toipumiseen sekä annetaan tietoa myös muista olemassa olevista tukipalveluista.

Kymenlaakson Seri-tukikeskuksen yhteystiedot:

Osoite: Kymenlaakson keskussairaala, Kotkantie 41, 48210 Kotka

Puhelinnumero: 05 220 2424 (ympäri vuorokauden)

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS (RIKU)

Kymenlaakson palvelupiste: Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola

Palvelupisteen toiminnanohjaajien yhteystiedot: puh. [+358500981837](tel:+358500981837) ja puh. [+358405381528](tel:+358405381528)

Rikosuhripäivystys palvelee valtakunnallisesti suomeksi ma-pe klo 9–20 ja ruotsiksi ma-pe klo 12–14 numerosta 116 006

RIKUchat: on auki arkisin 9–15 ja sen lisäksi maanantai-iltaisain 17–19.

NOLLALINJA

- Nollalinja on ilmainen auttava puhelin, johon voi soittaa milloin tahansa numeroon 080 005 005.

- Soittaminen on ilmaista sekä anonyymiä
- Puheluun vastaa puhelinpäivystäjä, joka on ammattilainen ja, jonka kanssa voi keskustella joko suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi
- Nollalinjalla on myös oma chat, joka on auki arkisin klo: 9–15
- Nollalinja auttaa:
 - kaikkia, jotka ovat lähisuhteessaan kokeneet henkistä, fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallan uhkaa
 - naisia, jotka ovat lähisuhteessaan kokeneet henkistä, fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallan uhkaa
 - myös väkivaltaa kokeneiden perheenjäseniä ja muita läheisiä ihmisiä
 - **ammattilaisia sekä viranomaisia, jotka kaipaavat neuvoja asiakastyöhönsä**
- Lisätietoa Nollalinjasta saa heidän verkkosivuiltaan: <https://nollalinja.fi/>

MISSAKIT RY

- Lyömätön Linja – miehille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa lähisuhteissaan. Puhelimitse sekä verkossa. Tukea ja apua väkivallasta irtautumiseen sekä omien toimintatapojen ymmärtämiseen ja uusien toimintatapojen löytämiseen.
- Yhteydenottolomake: <https://www.miessakit.fi/toimintamuodot/lyomaton-linja/lyomaton-linja-yhteydenottolomake/>
- Väkivaltaa Kokeneet Miehet – apua miehille, jotka ovat kokeneet henkistä tai fyysistä väkivaltaa kotona tai kaduilla. Keskusteluapua tarjotaan puhelimitse, sähköpostilla, yksilö- ja vertaisryhmätapaamisissa. Tukea väkivaltakokemusten käsittelyyn.
- Yhteydenottolomake: <https://www.miessakit.fi/toimintamuodot/vakivaltaa-kokeneet-miehet/vakivaltaa-kokeneet-miehet-yhteydenottolomake/>

ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITON PALVELUT

- Ensi- ja turvakotien liitolla on kootusti tietoa lähisuhdeväkivallasta, vauvaperheen arjesta ja haasteista sekä erotilanteista. Apua saa jokainen väkivallan osapuoli iästä ja sukupuolesta riippumatta.
- Lisätietoa palveluista: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/>
- Ammattilaisen tueksi: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/>

NAISTEN LINJA

- Naisten Linja on kaikenikäisille väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille naisille sekä tytöille, mutta myös heidän läheisilleen.
- Naisten Linjalla on puhelinnumero **0800 02400**, johon voi soittaa ma-pe klo: 16–20 sekä Chat, johon voi laittaa viestiä ti ja to klo: 16–20. Jokainen yhteydenotto on luottamuksellinen.
- Lisätietoa Naisten Linjasta löytyy heidän nettisivuiltaan: <https://naistenlinja.fi/>

MONIKA-NAISET LIITTO

- Monika-Naiset liitto on valtakunnallinen ja sosiaalialalla toimiva monikulttuurinen järjestö, joka esimerkiksi ehkäisee naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.
- He auttavat väkivaltaa kokeneita maahan muuttaneita naisia sekä lähisuhdeväkivallan kokijoita.
- He tekevät väkivaltatyötä Kriisikeskus Monikassa ja Turvakoti Monassa.
Yhteystiedot:
 - Kriisikeskus Monikan auttava puhelin **0800 05058 ma 9-19 ja ti-pe 9-16**
 - Kriisikeskus Monikalla on myös oma chat, joka on saatavilla eri kielillä:
 - **ma 16–19: arabia, dari, englanti, persia, ranska ja suomi**
 - **ti 15–17: englanti, dari, persia ja suomi**
 - **ke 15–17: venäjä ja suomi**
 - Turvakoti Mona on avoinna koko vuorokauden ympäri ja heidät tavoittaa puhelinnumerosta **045 639 6274**
- Lisätietoa heidän toiminnastaan löytyy heidän nettisivuiltaan: <https://monikanaiset.fi/>

RAISKAUSKRIISIKESKUS TUKINAINEN

- Antaa tukea, apua sekä neuvontaa seksuaalirikoksen uhreille, heidän läheisilleen sekä uhrien parissa työskenteleville.
- Palvelevat kaikkia sukupuolista riippumatta.
- Yhteystiedot:

- Kriisipäivystyksen puhelinnumero **0800-97899**, johon voi soittaa ma-to klo 9–15, viikonloppuna ja pyhinä sekä niiden aatoina klo 15–21, perjantaisin kriisipuhelin ei ole auki.
- Torstaisin kriisipäivystys on kriisipuheluiden ohella tarkoitettu varsinkin eri alojen ammattilaisille konsultointia varten
- Juristipäivystyksen puhelinnumero **0800-97895**, johon voi soittaa ma-to klo 11–16.
- Juristipäivystyksestä saa tietoa sekä neuvontaa seksuaalirikosasioissa.
- Eri alojen ammattilaisilla on mahdollisuus myös soittaa juristipäivystykseen konsultaatiota vaativissa asioissa.
- Lisätietoa löytyy: <https://tukinainen.fi/>

VALTAKUNNALLINEN KRIISIPUHELIN

- MIELI Ry:n kriisipuhelin on auki joka päivä 24 tuntia vuorokaudessa numerossa **09 2525 0111**.
- Numeroon voi soittaa nimettömästi sekä luottamuksellisesti.

HÄTÄTILANTEESSA YHTEYS 112. MUISTA VARMISTAA LASTEN JA MUIDEN LÄHEISTEN TURVALLISUUS.

JOS ET TIEDÄ KUINKA TOIMIA, OTA YHTEYS ALUEESI SOSIAALI- JA KRIISIPÄIVYSTYKSEEN.

Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki J., Kettunen H., Koivula T., Mäkelä, J., Nipuli S., October, M., Peltonen J. & Siukola, R. 2019. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpaperi 1/20. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>

Ensi- ja turvakotien liitto. s.a. Ota väkivaltalta puheeksi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/ota-vakivalta-puheeksi/#puheeksiottaminen-vakivallan-kokija>

Flinck, A., Kälvinmäki, J., Leppäkoski, P. & Paavilainen, E. 2013. Toimintaohje perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden ja tehneiden hoitotilanteissa. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110832/TOIMINTAOHJE%20%20liitteet.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Fyysinen väkivalta. s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/fyysinen-vakivalta/>

Hakkarainen, L. 2019. Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle. Naisten linja ry. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://images.ctfassets.net/pbxhiiewat8h/NOPlzWCuPzG1sF2HANVla/75f7f2941f100f93e2cfa946b1312863/Digitaalinen-vakivalta-parisuhteessa_28Oct19-1.pdf

Hengellinen väkivalta. s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/hengellinen-vakivalta/> Hengellinen väkivalta. s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/hengellinen-vakivalta/i>

Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Istanbulin toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160401/16_2017_Istanbulin%20osopimuksen%20tps%202018-21_suomi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kaitue, S., Noponen, T. & Slåen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä. Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita.

Kunniaan liittyvä väkivalta. 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 26.4.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/kunniaan-liittyva-vakivalta>

Kytölä, K. 2021. Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn. Lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen. Helsinki: Basam Books Oy.

Lähisuhdeväkivalta periytyy vanhemmalta lapselle sukupolvesta toiseen. 2021. Turun ensi- ja turvakoti ry. WWW-dokumentti. Päivitetty 15.11.2021. Saatavissa: <https://tuentu.fi/lahisuhdevakivalta-periytyy-vanhemmalta-lapselle>

Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa jokaista. s.a. Rikosuhripäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/lahisuhdevakivalta/?gclid=Cj0KCQjw48OaBhDWARIsAMd966AUgsRM_aV9d_o6eNLBcvZpeZjJ_ncQluGICgVBJ0Gequ5FWbbz3KUaAvzsEALw_wcB

Lähisuhdeväkivalta. 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.1.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta>

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen. s.a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/lahisuhdevakivaltaan-puuttuminen>

Mitä on digitaalinen väkivalta? s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/digitaalinen-vakivalta/>

October, M. & Laitinen, H-L. 2022. Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattiorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-878-1>

Oikeus turvalliseen elämään. Opas lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. 2018. Ensi- ja turvakotien liitto. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/oulunensijaturvakoti/wp-content/uploads/sites/19/2021/02/Oikeus-turvalliseen-elamaan-2018-uudistettu.pdf>

Ota väkivalta puheeksi. s.a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://thl.fi/documents/605877/1663634/ota_vakivalta_puheeksi_kortti_fi.pdf/7876fad-0796-48df-81f3-268c48410e38

Perttu, S., Mononen-Mikkilä, P., Rauhala, R. & Särkkälä, P. 2015. Päänavaus selviytymiseen. Väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja. Naisten Kulttuuriyhdistys. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://www.naistenkulttuuriyhdistys.fi/wp-content/uploads/2015/06/P%C3%A4%C3%A4navaus-selviytymiseen-nettiopas.pdf>

Pollari, T. 2022. Raha ja rakkaus. Taloudellinen väkivalta parisuhteessa. Helsinki: Minerva Kustannus.

Rautava, M. & Perttu, S. (toim.) 2002. Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Vainoaminen. s.a. Naisten linja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/vainoaminen/>

Väkivallan monet muodot. s.a. Ensi- ja turvakotien liitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/>